

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ BİLİM DALI

CARL SCHMİTT'İN NOMOS DÜŞÜNCEİ VE
MODERN SINIR DUVARLARININ MEŞRUIYET TEMELLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Leyla Tüylü

Danışman




Prof. Dr. Fatma TÜTÜNCÜ

BOLU 2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Leyla TÜYLÜ'ye ait "Carl Schmitt'in Nomos Düşüncesi ve Sınır Duvarlarının Meşruiyet Temelleri" adlı çalışma, jürimiz tarafından **Kamu Yönetimi** Anabilim Dalında **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliğiyle/ ~~oy çokluğuyla~~ kabul edilmiştir.

30.05.2019

Unvan, Adı, Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) : Prof. Dr. Fatma TÜTÜNCÜ	
Üye : Dr. Öğr. Gör. Mehmet ARI	
Üye : Doç. Dr. Armağan ÖZTÜRK	

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı



Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

“Carl Schmitt’in Nomos Düşüncesi ve Modern Sınır Duvarlarının Meşruiyet Temelleri” adlı tezin hazırlanmasında akademik kurallara riayet ettiğimizi, özgün bir çalışma olduğunu ve yapılan tez çalışmasının bilimsel etik ilke ve kurallara uygun olduğunu, çalışma kapsamında teze ait olmayan veriler için kaynak gösterildiğini ve kaynaklar dizininde belirtildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını aykırı bir durum ortaya çıktığı takdirde tüm hukuki sonuçlara razı olduğumuzu taahhüt ederiz.



Leyla TÜYLÜ

30.05.2019

ÖN SÖZ

Küresel dünyanın açmazlarından biri olan modern sınır duvarlarını gerek yaşadığı dönemde gerekse sonrasında kuram ve düşünceleriyle dikkatleri üzerine çekmiş olan Schmitt'in üzerine spesifik olarak henüz bir çalışma bulunulmayan nomos kavramıyla açıklamaya çalıştım. Sınır duvarlarının öne sürülen sebeplerinin meşruluğunu irdelediğim çalışmamı sona erdirmiş olmanın hazzını yaşıyorum.

Son nefesinde sarf ettiği kızlarımı okutun sözünü vasiyeti bildiğim ve attığım her adımda yolumu aydınlatan babama, akademiye dair hayallerimde her an arkamda duran tanıdığım en güçlü kadın olan anneme teşekkür ederim.

İki yıl boyunca, tezimin her aşamasında bilgi ve birikimleri ile benimle çok değerli vaktini paylaşan, yardım ve önerilerini eksik etmeyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Fatma TÛTÛNCÛ'ye sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Değerli vaktini ayırarak tezimi okuyan ve görüşlerini benimle paylaşarak ufkumu aydınlatan Doç. Dr. Koray TÛTÛNCÛ'ye, tez savunma jürimde bulunan Doç. Dr. Armağan ÖZTÛRK ve Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ARI'ya teşekkür ederim.

Ayrıca tez yazım süresince bana katlanan, beni dinleyen ve benimle stres, sevinç ve kaygılarımı paylaşan arkadaşlarıma kalpten teşekkür ederim.

Leyla TÛYLÛ

30.05.2019

ÖZET

CARL SCHMITT'İN NOMOS DÜŞÜNCESİ VE MODERN SINIR DUVARLARININ MEŞRUIYET TEMELLERİ

Leyla TÜYLÜ

Yüksek Lisans Tezi

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Fatma TÛTÛNCÛ

Mayıs 2019, 129 + x Sayfa

Bugün, birçok devlet terörist eylemcilerin ve yasadışı göçmenlerin geçişini önlemek için sınırlarını duvarlarla kapatmaktadır. Bu çalışma, evrensel, çok kültürlü ve kozmopolit olma iddiası taşıyan küresel dünyanın parçası olan ulus devletlerin sınır duvarlarını konu etmektedir. Bu tez, sınır duvarlarının meşruiyet temelleri ile Carl Schmitt'in "Dünya'nın Nomosu", "Kara ve Deniz", "Siyasal Kavramı", "Yasallık ve Meşruiyet", "Parlamentar Demokrasinin Krizi" ve "Siyasal İlahiyat" adlı çalışmalarında geliştirdiği meşruiyet ve nomos fikirleri arasında bir uyum olduğunu savunmaktadır. Schmitt'in politik felsefesine dayanan çalışma, batı demokrasileri de dâhil olmak üzere neredeyse her kıtada en az bir ulus devletinin sınırlarında yükselen duvarlara eleştirel bir bakış sunmaktadır. Sınır duvarlarının varlığının özünde yatan ölüm korkusunun arka planı, Schmitt'in devlet kuramındaki nomos, egemenlik ve kararcılık olguları ile açıklanacaktır. Bu bağlamda, güvenlik talebi ile devlet egemenliği arasındaki ilişkiye odaklanılarak, küresel dünyada hâlihazırda yükselmekte olan sınır duvarlarının meşruiyetinin devlet egemenliğinden kaynaklandığı tespit edilecektir.

Sonuç olarak, bu çalışmada Schmitt'in liberalizm, plüralizm ve liberal demokrasi karşıtı düşünceleri, Schmitt'in felsefi kuramını etkileyen düşünürlerin teorileri ile birlikte ortaya konmaktadır. Çalışmada, öngörülen hukuk normunu aşan veya içeren

nomos olgusu ile yükselen sınır duvarlarının meşruiyet gerekçeleri arasında bir uzlaşma olduğu iddiası ortaya konulmaktadır. Öne sürülen resmi nedenlerin altında yatan görünmez sebeplere odaklanılan çalışmalardan farklı olarak, bu çalışma, devlet temsilcilerinin söylemlerinde ortaya konulan terörizm ve göç gibi resmi olgular ile ilgilenmektedir. Schmitt'in kuramından hareketle bu çalışma, küresel dünyanın açıklık ihtiyacının yarattığı korkuya tepki olarak var olan sınır duvarlarının, siyasi birliğin mekânını gösterdiğini ve klasik egemenlik düşüncesindeki siyasi egemenliğin göstergesi olduğunu savunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Nomos, Meşruiyet, Egemenlik, Çoğulculuk, Küreselleşme, Sınır Duvarları

ABSTRACT

CARL SCHMITT'S NOMOS THOUGHT AND LEGITIMACY FOUNDATIONS OF THE MODERN BORDER WALLS

Leyla TÜYLÜ

Master Thesis

Department of Public Administration

Thesis Advisor: Prof. Dr. Fatma TÛTÛNCÛ

May 2019, 129 + x Pages

In order to prevent the passage of terrorist activists and illegal immigrants, many states are now covering the borders with walls. This study is related to the border walls of nation states which are part of the global world, claiming to be universal, multicultural and cosmopolitan. This thesis advocates that there is a harmony between the legitimacy foundations of the border walls and the ideas of legitimacy and nomos of Carl Schmitt which is developed in his works, such as “The Nomos of The Earth”, “Land and Sea”, “The Concept of Political”, “Legality and Legitimacy”, “The Crisis of Parliamentary Democracy” and “Political Theology”. The study based on Schmitt's political philosophy, provides a critical insight into the walls rising on the borders of at least one nation state on almost every continent, including western democracies. The background of the fear of death which is the essence of existence of the border walls, will be explained by the phenomenons of nomos, sovereignty and decisionism in Schmitt's state theory. In this context, focusing on the relationship between security demand and state sovereignty, it will be determined that the legitimacy of the rising border walls in the global world is derived from state sovereignty.

As a result, in this study, Schmitt's thoughts counter to liberal, pluralist and liberal democracy, will be put forward together with the theories of the thinkers who

influenced Schmitt's philosophical theory. This thesis justifies that there is a composition between the nomos phenomenon which exceeds or includes the envisaged written law and the legitimacy grounds of the border walls. Unlike the earlier studies focused on the latent reasons behind the official discourses, this study interests the phenomena such as terrorism and immigration which is presented by the official state representatives. This study, with reference to Schmitt's theory, justifies that the border walls that exist as a response to the fear created by the need of openness of global world indicate the space of political unity and it's indicative of political sovereignty in the thought of classical sovereignty.

Keywords: Nomos, Legitimacy, Sovereignty, Pluralism, Globalization, Border Walls

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	
1. CARL SCHMİTT'İN NOMOS TEMELLİ KAVRAMSAL EVRENİ	8
1.1. Nomos'un Kavramsal ve Tarihsel Kökenleri	11
1.1.1. Toprak Alma Kararı Olarak Nomos.....	14
1.1.2. Hukukun Asli Kurucu Unsuru Olarak Nomos.....	17
1.2. Pozitivist Hukuk Karşıtlığı ve Somut Bir Düzenin Varlık Bildirgesi Olarak Anayasa	19
1.2.1. Pozitivist Hukuk Normuna Karşı Hukuk Nomosu	20
1.2.2. Varoluşsal Olarak Anayasa ve Kriz Durum.....	23
1.3. Nomosun Teolojik Temeli ve Yeryüzünün Nomosları	28
1.3.1. Katekhon ve Yeryüzünün İlk Nomosu: Respublica Christiana	30
1.3.2. Teoloji Politik Okuma ve Modern Devlet Nomosu: Jus Publicum Europaeum	34
II. BÖLÜM	
2. SİYASİ KARAR OLARAK NOMOS VE FELSEFİ KÖKENLERİ	39
2.1. Modern Devlet Düşüncesinde Nomosu Yaratan Siyasal Kararın İlk Temeli: Güç	41

2.1.1. Yeni Mekân Nomosunun İlk Düşünürü: Niccolò Bernardo Machiavelli	42
2.1.2. Nomos ve Bir Sınır Durum Olarak Egemen Karar: Jean Bodin	47
2.2. Nomosun Realist Meşruiyeti Olan Egemen Kararın Temeli: Güç ve Rıza.....	51
2.2.1. Nomosu Görünür Kılan Desizyonizmin Fikir Babası: Thomas Hobbes..	53
2.2.2. Hobbescu Düşünceden Kopuşun Ana Hatları.....	63
2.3. Kriz Durumunda Nomosun Muhafazası İçin Egemen Kararı Düşünmek: Devlet ve Birey	69
2.3.1. Nomosun Gerekliliği Olarak Savaş Durumunun Sürekliliği: G.W.F. Hegel	70
2.3.2. Nomosun Geçerlilik Havzası Olarak Devlet, Sınır ve Homojenlik: Jean-Jacques Rousseau	74

III. BÖLÜM

3. 21. YÜZYILDA NOMOSUN KORUNMASI KARARI OLARAK SINIR

DUVARLARI	79
3.1. Jus Publicum Europaeum'dan Sonrası: Küresel Dünya ve Sınır Duvarları.....	81
3.1.1. Milenyum Çağı: Açılmanın Ötekisi Olarak Kapanma.....	83
3.1.2. 21. Yüzyıl ve Kapanmanın Temsili: Sınır Duvarları	84
3.2. Değişen Güvenlik Paradigması: Yasadışı Göç, Terör ve Korunma İhtiyacı.....	86
3.2.1. Mekâna Ait Olmayan ve Varlığı Yadsınan Yabancı Karşı Sınır Duvarı	87
3.2.2. Kapanma Edimine Schmittyen Bir Bakış	90
3.3. Modern Devletin Miti: Ülkesel Değerleri Korumak ve Sınır Duvarları	94
3.3.1. Ulus-Devletler ve Sınır Tahkimatları.....	96
3.3.2. Küresel Dünyanın Duvarlarının Arkasını Nomos ile Düşünmek	100

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ

KAYNAKLAR

GİRİŞ

Geride bıraktığımız yüzyıl içerisinde devlet sosyalizmi ve ekonomik liberalizm arasında yaşanan gerilim 1991 yılında SSCB’ni yıkılmasıyla sosyalizmin aleyhine ekonomik liberalizmin zaferi ile sonuçlanmıştır. Böylece düşünce kökleri 17. ve 18. yüzyıla değin uzanan liberalizm, Soğuk Savaş sonrasında pratik alanda alternatifsiz bir konuma erişmekte, içinde yaşadığımız bin yılın da hâkim dünya görüşü olarak varlığını sürdürmektedir. Liberalizmin kesin zaferinin sembolü ise yakın geçmişimizde yaşanan Berlin Duvarı’nın yıkılmasına denk düşmektedir. 1961’de Sovyet hâkimiyeti altındaki Doğu Berlinlileri içerde, Batı hâkimiyeti altındaki Batı Berlinlileri dışarda bırakan Berlin Duvarı’nın 1989 yılında yıkılması Soğuk Savaş’ın fiilen sonunu ilan etmektedir.

Telgrafın icadı ve denizcilik alanında yaşanan gelişmelere dayanarak 1870 yılında başladığı kabul edilen küreselleşme olgusunun iki dünya savaşı sırasında uğradığı kan kaybı Sovyetlerin dağılmasının ardından benzerine rastlanmayan bir ivme kazanacaktır. Duvarın yıkılması ve Sovyetlerin resmen yenilgisinin ardından yerkürede rakipsiz kalan liberalizm hem siyasal, hem askeri hem de ticari ilişkiler alanının tek hâkimi konumuna erişecektir. 1970’li yıllardan sonra özellikle Doğu Blok’u ülkelerinin Batı’ya entegre edilmesi süreci ve sonrasında artık liberalizm ve küreselleşme evrensel bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dünyanın küresel bir hâl almasındaki en önemli unsurlar ulaşım ve iletişim araçlarında yaşanan gelişmelerin, yerküre üzerinde yolculuk ve haberleşme kolaylığını sağlamasıdır. Uzaklık algısındaki radikal değişim, yöresel dünya düzenine son verirken, sınırları aşan bir algı yaratarak bireyler arası iletişimi zirve noktasına taşımaktadır. İletişim ağının genişlemesi ve sivil toplumun güçlenmesi ise bir tetikleyici olarak pratik alanda, ulusüstü ve ulusaşırı organizasyonlar gibi yeni aktörlerin doğmasına zemin hazırlamaktadır. Vestfalyan Düzen anlayışındaki tek ve mutlak egemen olan devlet

anlayışı, küreselleşme olgusunun etkisiyle birden fazla yeni aktörün ortaya çıktığı bir dönüşüm sürecine kapı aralamaktadır.

Söz konusu sürecin mecburi getirisi olarak dünya barışı, insan hakları, özel mülkiyet, çevrenin korunması, demokrasi ve özgürlük değerleri artık evrensel nitelik kazanmaktadır. Bu evrensel dönüşümün izdüşümünde ulus-devlet özellikle saydamlık, hesap verilebilirlik ve esneklik benzeri eğilimlerin artması nedeniyle bir dönüşüme uğramaktadır. Birey temelli liberal düşüncenin, varlık sebebi bireylerin hak ve özgürlüklerinin garantörü olmak olan devlet düşüncesinin bir sonucu olarak sınırlı devlet anlayışı özelleştirmeleri ve siyasal reformları kaçınılmaz kılmaktadır.

Vestfalya Barışı ile modern devletin ilk formu olan ulus-devletin emretme yetkisinin kaynağı olan egemenlik olgusunun mutlak ve sınırsızlığı, özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında küreselleşme ile birlikte hukuk devleti anlayışının lehine sınırlanmaktadır. Bu süreçte evrensel bir bütünün parçası olan ulus devletler; siyasal ve ekonomik olarak birbirlerine yakınlaşırken ve toplumlar kültürel boyutta birbirlerinden etkilenmektedir. Böylelikle yerküre üzerindeki ulusal sınırlar her ne kadar varlığını ve anlamını koruyor olsa dahi artık önceki döneme kıyasla çok daha geçirgen bir hâle gelmektedir (Nye & Welch 2011: 342-343). Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ulus sınırları, küreselleşme öncesindeki sınırlayıcı bir etken olma özelliklerini terk etmektedir (Ohmae 2008: 49). II. Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında milyonlarca göçmenin birçok ülkeye göç etmesi ise bu geçirgenliğin bir sağlaması olarak karşımızda durmaktadır.

Ancak milenyum çağının geride bıraktığımız ilk çeyreğinde pratik alanda yaşanan gelişmeler, bugün bizleri sınırlar üzerinde tekrar düşünmeye itmektedir. Şöyle ki, ekonomik ve sosyolojik anlamda makas aralığının açılmasının ivme kazandırdığı yasadışı göç ve yüzyılın hemen başında yaşanan 11 Eylül terör saldırılarıyla küresel bir anlam kazanan terörizm olgusu, ulus-devletler nezdinde küreselleşmenin açık sınır anlayışına ket vurmaktadır. Bu noktada iki temel arzu kesişmektedir: Ekonomik eşitsizlikten ya da savaş durumundan kaçarak daha iyi bir yaşam gayesinin tetiklediği

sınır aşma arzusu ve mekânın güvenliğini tehlikeye sokabilecek olan yabancıların sınır ihlallerine karşı sınırı koruma arzusu.

Özellikle terör saldırıları sonrasında zirve noktasına çıkan İslamofobi ve küreselleşmenin getirmiş olduğu kozmopolit anlayış karşısında taraftarı artan ırkçı söylemler ile kapanma arasında bir bağ bulunmaktadır. Korkular nedeniyle farklılıklar üzerine dikkat çekilen bu dönem, liberal demokrasilerde siyasal alana yabancı düşmanlığı, ulus, değerler, ülkenin birliği ve milliyetçilik söylemi barındıran aşırı sağ partilerin oy oranlarındaki artışı olarak yansımaktadır. Refah seviyesi yüksek olan ve/veya terörden korunmak isteyen devletler, milli değerler atfı ile güvenlik adına sert tedbir politikaları ortaya koymaktadır.

Göç ve terör olgularının tetiklediği -küreselleşmenin zorunlu ötekileri- risk, belirsizlik ve güvende hissetmememe gibi olgu ve durumlar ulusal sınırların tekrar önem kazanmasına neden olmaktadır. Buna bağlı olarak bir önceki yüzyılın sonunda hâkim olan geçirgen sınır düşüncesi bugün güvenlik endişesi nedeniyle yerini hızla geçirimsiz, katı ulus duvarlarına bırakmaktadır. Bugün yerküre üzerindeki Batı demokrasileri dâhil olmak üzere birçok ulus-devlet bahsi geçen iki temel tehlike nedeniyle en az bir sınırını boydan boya kapatmaktadır.

Çalışma; “21. yüzyılın küresel ve sınırsız dünyasındaki katı, geçirimsiz ve devasa boyuttaki sınır duvarları hangi meşruluk zemini üzerinde yükselmektedir?” sorusuna bir cevap araştırması olarak kaleme alınacaktır. Söz konusu sorunsalın cevabı birçok farklı görüş, kuram ya da düşünce üzerinden yorumlanmaya dair açık bir uç barındırmaktadır. Ancak meşruiyetin kaynağı ve duvarların altında yatan sebeplere dair niyet okumaktan ziyade ortaya konulan, “olan” sebepler ilişkisel zemininde düşünmek; yasallık ve meşruluk gerilimindeki düşünceleri ve olana ilişkin kuramıyla Alman düşünür Carl Schmitt (1888-1985)’in düşüncesini ön plana çıkarmaktadır.

Yasallık ve Meşruluk Geriliminde Carl Schmitt Neden Önemli?

Bir kriz ve savaşlar çağı olarak geçen 20. Yüzyılın üzerinde belki de en çok tartışılan düşünürü, içerisinde yaşadığı toplumun sorunlarından liberal demokrasinin

hâkimiyetini sorumlu tutan Schmitt ve onun nomos üzerine kurulu kuramsal düşüncesidir. Gerek muhafazakâr gerekse solcu düşünürler tarafından özellikle 80'li yıllardan itibaren Schmitt'in düşünceleri üzerine artan bir eğilim gözlenmektedir. Yasallıktan doğan meşruiyet anlayışından ziyade yasallığa zemin sağlayan tarihin üstün meşruiyetine odaklanan Alman düşünür, tarih felsefesi, politik teorisi ve hukuk kavrayışı açısından özgün bir konumda durmaktadır.

Sağcı, muhafazakâr ve mutlakıyetçi Alman siyaset ve hukuk kuramcısı Carl Schmitt, 1916 yılında doçentlik tezi olarak sunduğu, "Devletin Değeri ve Bireyin Önemi" adlı çalışmasından itibaren, egemenlik ve kararcılık ile karakterize ettiği devlete, birey karşısında yüce bir anlam yüklemiştir. Onun için siyasal olanın temsilcisi olan devletin özü egemenlik, egemenliğin özü ise kriz duruma karar verebilmektir. Schmitt'in düşüncesinde kriz durum hem tam olarak hukukun dışına çıkılabilecek an olarak teşhis edilir hem de hukukun dışına çıkmanın kaos ile denk olmadığı yani hukuk normlarının askıda olduğu bir durumda düzenin devam ettirilebileceğinin bir ispatı olarak ortaya konulur. Schmitt'e göre, olmakta olan şey yalnızca mevzu hukukun askıya alınmasıdır, kriz durumlarında meşruluğunu mevzu hukuktan yani yasallıktan almayan düzen nomosa, nomosun korunması adınalığa referansla devam etmektedir.

20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren anti-liberal ve anti-demokratik eğilimlerin güç kazanmasıyla birlikte akademik dünyanın ilgisini çeken Schmitt, varoluşu itibariyle farklı ve yabancı olana karşı ayırt edici bir nitelik sunan nomos kavrayışı ve yabancı olana dair kararı içeren kriz durum anlayışı noktasında çalışmamız için önem teşkil etmektedir. Çalışmada, hukuk normlarında öngörülme, yasal ve disipliner pratiklerden ziyade kolluk kuvveti ve ablukanın devreye girdiği bir tahakküm olarak sınır duvarlarının, Schmitt'in hukuk normu karşısında düzeninin devamını öncelediği nomos kavrayışına denk düştüğü tezi savunulmaktadır. Tam da bu nedenle sınır duvarlarının meşruluğu soruşturmasında, siyasal birliğin devamını sağlama amacını başat konuma yerleştiren Schmitt'in fikirleri değer kazanmaktadır. Ulus-devletlerin meşru siyasal egemenlerince inşa edilen sınır duvarlarının yaratmış olduğu korunma hissinin, Schmitt'in Hobbes'a referansla geliştirdiği devlet egemenliği anlayışını beslediği tespit edilecektir. En nihayetinde çalışmanın kaleme alınmasının temel amacı;

hukuku aşan ya da dışlayan bir özel durumla meşru olarak yükselen sınır duvarlarının, Schmitt'in nomos ve karar olgularıyla inşa ettiği hukuk kavrayışı ve meşruluk anlayışına denk düştüğü tezinin ispatının sunulmasıdır.

Söz konusu bağlamının ortaya konulması adına çalışma genel olarak ulus-devlet sınır duvarlarının varlık sebeplerinin meşruluğu ile nomos temelli siyaset felsefesi düşüncesinin açık bir şekilde ortaya konulmasını amaçlamaktadır. Çalışmanın ana iskeletini söz konusu sorunsal ve sorunsalın ana düşünürü olarak Schmitt'in siyaset kuramı oluşturmaktadır. Bu amaçla özel olarak nomos, egemen, karar, devlet ve meşruiyet kavramları ışığında sınır duvarlarının meşruiyet zemininin ortaya konulması amacı güdülmektedir. Schmitt'in siyaset felsefesi, düşün tarihi içerisindeki yeri ve sınır-durum olgusunun egemen karar üzerinden okunması çalışmanın temel çerçevesini oluşturacaktır.

Çalışma sınır duvarlarının meşruluk zemininin ortaya konulması adına, Schmitt'in nomos kavramsallaştırması ve sınır duvarlarının bu bağlamda incelenmesine odaklanacaktır. Çalışmanın ana düşünürü olarak Schmitt'in seçilmesindeki en büyük etken, sınır duvarlarının mevzu hukuk ilkelerinden ziyade ulus-devletin klasik anlamdaki egemenlik ilkesinden doğan meşruluk ile yükselmekte olduğunun saptanmasıdır. Klasik egemenlik düşüncesinin modern dönemdeki son temsilcilerinden biri olan Schmitt'in kuramı, bu iddianın çerçevesini ve bağlamını ortaya koymak adına bir referans olarak incelenecektir.

Siyasal düşünceler tarihinde 20. yüzyılın en tartışmalı figürlerinden birisi olan Schmitt, düşüncelerini klasik anlamda egemenliği yok eden ve devleti zayıflatan bir olgu olarak resmettiği liberalizm ve liberal demokrasi eleştirisi çerçevesine oturtmaktadır. Nihai varış noktası tüm dünyanın tek bir değerler sistemi ile anlaşıldığı fikri olan plüralist ve liberal demokrasi anlayışının olumlu bir sonuç doğuramayacağı fikrinde olan Schmitt, uluslararası düzeni çatışma olgusu üzerine inşa etmektedir. Çalışma Schmitt'in liberal düşünceye dair eleştirileri kapsamında ortaya koyduğu yasallık ve meşruluk gerilimine odaklanarak, sınır duvarlarının meşruluğunun

temellerini ortaya koyacaktır. Yeni bin yılda egemenlik kavramının kapsam ve anlamında bir geriye dönüş olduğu iddiası açıklamalarıyla ortaya konacaktır.

Schmitt'in nomos okuması dâhilinde çalışmada sırasıyla şu soruların cevapları aranacaktır; “Toprak ve insan birlikteliğinin siyasal birlik üzerindeki etkisi nedir?”, “Toprak, karar alma ve hukuk arasındaki bağın siyasal olan ile ilişkisi nedir?”, “Karar düşüncesi hangi parametreler üzerine inşa edilmektedir?”, “Birey/Devlet ilişkisinin Schmitt'in kuramındaki yönü nedir?”, “Schmitt'in nomos kavrayışı ve 21. yüzyılın küresel ve sınırsız dünyasındaki katı sınır duvarları arasındaki ilişki nasıl okunabilir?”

Bu çalışmada ortaya konan sorunsallar üzerine, ilk bölümde Schmitt'in nomos düşüncesinin temelleri üzerine odaklanılacaktır. Bu odak noktası dâhilinde Schmitt'in insan, hukuk ve tarihe bakış açısı aktarılacak ve siyasal birliğin oluşum evreleri konu edilecektir. Bugün hâkim olan pozitivist ve liberal hukuk düşüncesiyle karşılıklı üzerinden nomos kavrayışı nihayete erdirilirken aynı zamanda anayasa fikrine yüklediği anlam ortaya konulacaktır. Politik olan ve mekân arasında nomos temelli ortaya koyduğu ilişki bu bölümün ana fikrini oluşturacaktır.

Modern devlet kurgusunda olmazsa olmaz bir edim olarak karşımıza çıkan karar düşüncesinin felsefesi alt yapısının ortaya konmasıyla Schmitt'in ele alış tarzının açıklanması çalışmanın ikinci bölümünü oluşturacaktır. Egemenlik olgusunun devlet kuramının olmazsa olmazı haline gelmesi sürecinde Niccolò Machiavelli, Jean Bodin ve Thomas Hobbes'un egemenlik üzerine düşünceleri sınır durum ve nomos/egemenlik/karar ilişkisinin temelinin ortaya koymak adına bu noktada çalışmaya dâhil edilecektir. Devlet ve birey arasındaki ilişkinin yönünü saptamak adına Schmitt'in fikirleri üzerinde yadsınamaz bir etkiye sahip olduğu bilinen G.W.F. Hegel ve demokrasi fikrini ne'liğine dair tartışmasında Schmitt tarafından referans olarak gösterilen Jean-Jacques Rousseau yine bu bölüm içerisinde ele alınacaktır. İlk bölümde alt yapısı ortaya konulan siyasal birliğin biçimsel özelliklerini ortaya koymak bu bölümün ana uğraşısı olacaktır.

Nomos ve karar düşüncesinin ortaya konulmasının ardından üçüncü bölümün odak noktasında küreselleşme, liberalizm ve 21. yüzyılın geçirimsiz devasa sınır duvarları nomos dâhilinde bir çerçeve ile ele alınacaktır. Küreselleşme olgusunun zorunlu getirisi olan açılma gerekliliğine karşı ulus-devlet reaksiyonu olarak kapanma ediminin işleneceği son bölümde global sistemde katı, geçirimsiz duvar örme ediminin meşruluk zemini ve hizmet ettiği amaçlar ortaya konacaktır. Duvar örme ediminin Schmitt'in nomos temelli devlet egemenliği düşüncesi ile olan bağı tartışılacaktır. 21. yüzyılın sınır duvarlarının resmi örülme nedenlerinin Schmitt'in nomos kavramsallaştırmasını imliyor oldukları ve duvar örme ediminin Schmittyen anlamda siyasal birliğin devamını korumak kararı ile denk düşmekte olduğu iddiası savunulacaktır.

Sınır-duvarlarının nomos, devlet, egemenlik ve ulus denkleminde ele alınacağı çalışma gereği, ulus-devletler içerisinde ırk, ten, millet bağlamında var olduğu bilinen görünmez duvarlar konu dışında bırakılmıştır. Sınır duvarları üzerine yapılan ve gerçek sebeplerin altında yatan sebepler üzerine girilen tartışmalardan uzak durularak, yalnızca devletler tarafından ortaya konulan resmi sebeplere odaklanılacaktır.

Yapılan ön literatür araştırması sonucu elde edilmiş olan verilere göre, söz konusu sınır duvarları ve devlet egemenliği problematiğinin Schmittyen bir bakış ile ele alındığı Türkçe spesifik bir araştırma veya çalışmaya rastlanılmamış olması dolayısı ile çalışmanın sonucunda literatüre farklı bir perspektiften sınır duvarları okuması sunması amaçlanmaktadır.

I. BÖLÜM

1. CARL SCHMİTT'İN NOMOS TEMELLİ KAVRAMSAL EVRENİ

20. yüzyılın son çeyreğinde Soğuk Savaş'ın bitmesi, Sovyetler Birliği'nin ve Berlin Duvarı'nın yıkılması gibi olaylar liberalizmin zaferi olarak nitelenmektedir. Bu gelişmeler karşısında liberal teorisyenler politikanın bittiği ve tarihin sonunun gelmiş olduğu iddiasında bulunmaktadır. Praksis alanında artık liberal düşünce hâkimiyeti başlamaktadır. Küreselleşmenin beraberinde getirmiş olduğu, dünyanın siyasal birlik açısından tek bir evrenden oluştuğu *univerisum* anlayışı da kaçınılmaz olarak hâkim konuma yükselmektedir.

Buna karşılık liberalizm söylemlerine karşı fikirde olanların, siyasetin ne'liğine dair girmiş oldukları araştırmanın sonucunda karşılıklarına yirminci yüzyılın en etkileyici hukuk düşünürlerinden biri olan (Adair-Totef 2017: 236) Alman düşünür Schmitt çıkmaktadır. Schmitt'e göre, liberal düşüncenin servis ettiği tüm yeryüzünü ya da insanlığı kavrayan bir dünya devleti mümkün değildir. Çünkü siyasal olan doğası gereği çoğul bir evrendir; çoğul bir evren olmak zorundadır. Bu zorunluluğun ilk sonucu, siyasal dünyada uluslararası bir düzenin meşruluğu, kendi belirlediği siyasi kimlikleri olan çok sayıda farklı siyasi topluluğu barındırabilmesini yani birçok evrenden kurulu bir *pluriversum* olmasından türemektedir (Schmitt 2017: 11).

İkinci olarak doğa durumu olarak resmedilen uluslararası düzen, kendisini oluşturan tüm siyasal birliklerin savaş açma hakkını (*jus ad bellum*) meşru olarak kabul etmek zorundadır. Çünkü uluslararası düzen olarak *pluriversum*'da, her bir devlet, diğeri kadar egemen ve diğeri denktir (Schmitt 2014: 41). Şöyle ki, Schmitt'e göre, her topluluk politik birliğe, her politik birlik ise kendine özgü, en temelde bir devletin *jus ad bellum* (savaş açma hakkı) kullanımını olarak bir karara dayandığı için (Schmitt 2014:

52) devletlerarasında bir çoğulluk meydana gelmektedir (Schmitt 2014: 84). Jus ad bellum'a dayalı karar, politik olanın kurucu unsuru olduğu için zorunlu olarak politik praksis alanında ötekinin/başkasının var olmasını gerektirir (Schmitt 2017: 12). En az iki politik birliğin varlığına muhtaç olan politika, yalnızca birden çok politik dünyanın olduğu bir pluersium düşüncesinde söz konusu olabilecektir (Schmitt 2014: 84). Bu politik öz nedeniyle bu iki koşuldan herhangi birini ihlal eden bir uluslararası düzen anlayışı, politik varlıkla bağdaşmayacağı için yasadışı olacaktır (Vinx 2014: 15).

Schmitt'in siyaset kuramının içinde barındırdığı fikirler, I. Dünya Savaşı ve sonrası yıllara hâkim olan pozitivist düşünceler ile uyumlu olmaktan çok uzakta, hatta o fikirlerin neredeyse birebir zıttı olmak durumundadır. Eğitim hayatını hukuk alanında tamamlayan Schmitt'e göre, pozitivist hukukun yaptığı gibi hukuku yalnızca hukukun kuralları üzerinden, evrensel olarak okumak, politik eylemi gözden kaçırmak anlamına gelmektedir. Çünkü o, hukuk kurallarını aşan politik eylemlerin, en temelde hukuku oluşturan/kuran süreçlerin birebir kendisine; politik momentin özüne göndermede bulunduğunu düşünmektedir (Kardeş 2015: 25-26). Bu öz ise politik olanın ve onun eyleminin en üst derecesi karar almanın dayandığı zemin olarak, *nomostan* başka bir şey değildir.

Dünya farklı hayat tarzları ya da düşüncelerin olduğu; çelişen, içlenen ve dışlanan birimlerin bulunduğu bir çoğulluktur. O, evrensel tek bir rasyonalite üzerinden veya çoğulcu fikir ile anlamlandırılmayacak bir özelliği bünyesinde bulundurur. Dünyada tek bir nomos yoktur, birden çok nomos vardır. Zaten pluriversum fikrinin odak noktası da bu önermedir. Praksis alanında her zaman birden çok nomos olacak ve bu nomoslar üzerinden siyasal birlik düşman tayin edecektir. Aksi takdirde univerisum depolitize edilmiş bireylerin oluşturduğu bir çoğulculuk olmaktan başka bir anlam barındırmayacaktır. En son kertede Schmitt, insani eylem olarak siyasal olanı bir düzen kurma faaliyeti olarak ortaya koyacaktır. Her siyasal düzen ise mutlaka, pozitif ya da doğal hukuktan başka bir anlama sahip olan, *nomos* üzerinde yükselecektir. (Schmitt 2017: 19).

Schmitt'in özgünlüğünü yaratan düşünceler silsilesinin ilk halkası nomos kavrayışıdır. Onun genel yaklaşımını ve genel hukuka bakışını ortaya koyan nomos düşüncesi diğer tüm canlılardan azade tamamen insani bir olguyu imlemektedir. Hemen belirtelim ki Schmitt'in düşüncesinde insan, doğadaki diğer tüm varlıkların aksine çevresine karışıp giden bir canlı değildir. O, varoluşunu ve bilincini, tarihi olarak fethetme kuvvetine sahiptir. Yalnız doğuşun değil bir yeniden doğuşun da olabileceğinin, bu imkânın var olduğunun bilincinde olandır. Acil hallerde, tehlikede olduğunda akıllı, şaşmaz gözlemciliği ve neticelendirme yetisiyle yeni bir varoluşa karar vericiliği ile kendini kurtarabilmektedir. O, varoluşsal olarak iktidarı ve tarihi yapma kudreti için, gerekli oyun alanına sahiptir. İnsan diğer tüm canlılardan farklı olarak bir şeyi bir diğer şeye karşı seçebilmektedir (Schmitt 2009: 57).

Bu noktada Schmitt'in düşüncesindeki politik birlik olarak halkın, bir anayasal çerçeveden önce var olmasının ne anlama geldiğini açıklama nomos düşüncesine giriş için bir başlangıç noktasıdır. Bu giriş ile olası bir anayasal çerçeve öncesinde insanların siyasal varlığını bir egemen motifi ile nasıl var edeceğinin kurgulanmalıdır. Şu durumda politik olanının neliğinin açıklanması gereği tam da buradan doğacaktır (Vinx 2014: 2). Bizler bu gereklilikleri Schmitt'in siyasal kuramının arke noktası olan nomos kavramını ve politik olanın doğası olarak egemen siyasi karar düşüncesini irdeleyerek ortaya koyacağız.

Schmitt'ten söz edildiğinde birçoklarının ilk aklına gelen egemen ve karar vericilik yetisi ile şekillenen siyasal mefhumu, nomos kavramsallaştırması anlaşılmadan bilinebilecek olgular değildir. Sınırların oluşumu, insanın bu oluşumdaki rolü, kara kavramının karar üzerindeki belirleyiciliği, egemenin bu skaladaki yeri ve geçen yüzyıllar sonunda denkleme dâhil olan coğrafi keşiflerim siyasal praksis alanındaki yansımalarının izini sürmeye başlangıç noktası olarak nomos kavramını seçmiş olmanın önemi burada yatmaktadır.

1.1. Nomos'un Kavramsal ve Tarihsel Kökenleri

Yunancada dağıtmak, dağıtılana sahip olmak, ikamet etmek gibi anlamları olan *nemein* kavramından türeyen *nomos* (Antaki 2004: 322) bilinen en eski Antik Yunan kavramlarından biridir. Yunan felsefesinde *nomos*, temeli doğada olan, doğal özelliklere dayanan yasaya karşıt olarak; sonradan insan tarafından uzlaşımaya dayalı olarak ortaya konan yasaları, oluşturulan geleneklerin bütünü kapsayan bir olgudur (Cevizci 1999: 633). Schmitt için ise –ilk anlamına sadık kalarak– asıl anlamıyla, *nomos*, yasalar tarafından aracılık edilmeyen yasal gücün [Rechtskraft] tam dolaysızlığıdır. O, kurucu bir tarihsel olaydır; salt yasayı en başta anlamlı kılan yasallık olarak, *meşruluk* eylemidir (Schmitt 2006: 73).

Schmitt'e göre *nomos* kavramında *almak*, *bölüşmek* ve *üretmek* fiilleri birbiriyle bağının koparmadan var olmaktadır. Tüm hukuki, siyasi ve sosyo-ekonomik düzenlerin kurucu gücü sırayla bu üç eylemdir. İnsanlık tarihi boyunca bir şeyler daima önce *edinilmiş* sonra *bölüşülmüş* son olarak ise *üretmiştir*. Toprağın sahiplenilmesi, ele geçirilmesi diğer bir anlamı ile mülk edinilmesi (appropriation), toprağın bölünmesi, paylaşılması, dağıtılması (distribution) ve toprağın işlenmesi, üretime açılması (production) ile mekânsal ve sosyal düzenler yaratılırken *nomos somut* olarak görünür hale gelir (Schmitt 2006: 70, 326-328).

Doğrudan bir topraksallık göndermesi mevcut olan bu üç eylemsellik hukuk ve toplumsal düzenin arkesini oluşturur. *Nemein*'in gereği olarak, düzenin başlangıcında bulunan karanın alınması, bölüşülmesi ve üretimi süreçlerinin başlamasıyla bu düzlemde hukukun ilksel praksişi hayat bulur. Bu etkileşim nedeniyle *nomos*, liberal teorinin en yüce değer olarak kurguladığı yasayı içeren/kapsayan bir kavramdır. Yani hukuk *nomos*u, hukuk kurallarının tamamını kapsayan ve bunlardan daha büyük olan olgudur (Schmitt 1974: 39-40).

Schmitt külliyyatının kararcılığı bağlamında bir düşünün izini sürdüğümüzde varacağımız nokta hiç şüphesiz düzen ve yönelim birliği olan *nomosun* aynı anda hem kararı hem de normu içinde barındırmış olduğu fikridir. Düzen ile yönelimin birliği

olarak nomos, tüm iradi ve hukuki eylemelerin başlangıç/çakışma noktasıdır. Bu, akıl ve irade, şiddet ve adalet, medeni ve barbar gibi ikilikleri bünyesinde barındırma konusunda da geçerliliğini aynen korur. Desizyonist düşünce ile normativist yaklaşımı sentezleyen bir matris olarak var olan nomos, akıl ile irade, güç ile meşruluk, şiddet ile adalet ikiliklerini birleştirmektedir (Kaya 2010: 88, 125). Schmitt'e referansla Wendy Brown'dan alıntıyla tanımlayacak olursak nomos (Brown 2011: 56);

“Mekânın her tarihsel çağ için gerektiği biçimde taksim edilmesi yönündeki asli süreç; düzen ve uyumlandırmanın, halkların (...) bu gezegende birlikte varoluşunun yapısını belirleyecek şekilde örtüşmesiyle ilgili bir meseledir.”

Tarihsel akışta nomos kavramsallaştırmasına göz atacak olursak ilk olarak, Schmitt'in nomos kavramsallaştırmasında referans noktası olan Aristoteles, somut politik düzen olarak *Politeia* ile bireysel ve çok olan olumsal yasaları birbirinden ayırt etmiştir. Aristoteles için nomos hem ahlaki olarak düzenleyici hem de alışılmışın ne olduğunu ortaya koyacak olan şeydir (Aristoteles 1975: 217);

“(...) bu insanlar, uyarınca yaşadıkları anayasadan çıkan ve onun öngördüğü ahlâkî ve manevî, zihinsel ve sanata ilişkin bütün ölçütleri kabul etmekle birleşirler. Öyleyse bu ölçütlerin bütün yurttaşlarca öğrenilmesi gerekecektir; bir kimse Polis'inin nomoi'sini (yasalarını) bilmeli ve onları çocukluğundan öğrenmeye başlamalıdır.”

Aristoteles'e göre, hukukun tanınması için bakılması gereken gerçeklik nomostur. Yani belirli bir toplumsal çevrede etkin olan davranış kurallarının tümü, o toplumsal çevrenin kendi kendine meydana gelen düzeni olan nomos ile anlaşılacaktır. Nomos, mekânsal olarak düşünülen somut ölçümün bir ifadesi ve bir bileşenidir. *Yalnızca yasal olan şeyler adildir* gibi bir şey olmadığı farkındalığını yaratacak olan kuralcı bir güce sahiptir (Lockwood 2005: 25). Schmitt nomos sağlamasını Aristoteles'e atıfla bu yoldan ortaya koymaktadır. Schmitt, *Politeia* ve nomos ayırt ediminde nomosu açıkça orijinal bir toprak dağılımı olarak görmüştür. Schmitt'e göre, Aristoteles için de *nomos*, orta ölçekli, iyi dağıtılmış toprak mülkiyeti kuralıyla eş anlamlıdır, yani toprak ile bağlantılıdır (Schmitt 2006: 68-69).

Diğer yandan Sofist düşüncede de önemli bir yer kaplayan doğa-uzlaşım ikiliği karşısında Sofist düşünürler kendilerini çok büyük oranda nomostan yana konumlandırırlar. “Farklı ırklar arasındaki bölünmeler doğadan mı gelir, yoksa nomosla ilgili bir mesele midir?” sorunun cevabı olarak onlar, insanlar arasındaki bölünmelerin doğal olmadığını iddia etmişlerdir. Eşitlik meselesinde ya da bir insanın başka insanları (kölelik) veya bir milletin diğer milletleri yönetmesinin (imparatorluk) doğal ve kaçınılmaz mı yoksa nomosun bir sonucu mu olduğu konusunda, Sofistlerin cevabı nomostur. Onlara göre, hukuk Tanrısal bir kökenden değil, insan elinden çıkma bir üründür (Cevizci 2009: 67). Nomosun neliği ve halk-nomos birlikteliğinin önemi üzerine kendisini nomostan yana konumlandıran bir diğer önemli düşünür Heraklitos’a göre ise; “*Halk, şehrin yasaları uğruna, surları için dövüşüyormuş gibi dövüşmelidir.*” (Popper 1989: 30)

Tekrar Schmitt’e dönecek olursak o, nomosun ilk nüvelerini Odysseia’da yer alan tartışmalı “ıcaı voov Eyvco” (Kai noon egno - Ne çok yerler gördü, ne çok insan tanıdı) pasajında bulmaktadır. O, bu pasajı kendi nomos kavrayışına göre yorumlayarak bir dayanak noktası oluşturma gayreti ile bu pasajın “koi voiov eyvco” (*Kai nomon egno - Ne çok yerler gördü, yasayı da bildi*) şeklinde olması gerektiği kanısındadır (Kardeş 2015: 184). Pasajın özellikle İngilizce çevirilerinde -*Of all the cities he saw, the minds he grasped - Tüm şehirleri gördü, zihinleri kavradı*- insanları tanıma eylemi zihnî ve zekâ ile ilgili bir işleyişe gönderme yapmaktadır. Schmitt, bütün insanlarda ortak ve varoluşsal olarak akıl olduğundan hareketle buranın “noos” olarak okunmasının evrensel bir sürece göndermede bulunduğunu saptamıştır (Schmitt 1974: 45-46).

Oysaki Schmitt’in yapmış olduğu haliyle “nomos” okuması, evrensel olana karşı özel olarak, belirli bir toprağa bağlılığı işaret etmektedir. Yasayı bilmekten kasıt edilen yasa ise hiç şüphesiz belirli bir mekânda kurulmuş düzenin yasası yani düzenlemenin düzeni (*ordo ordinans - order of ordering*); nomostur (Schmitt 2006: 78). Schmittyen düşüncede bir devletin sahip olduğu hukuki düzenin anlamını koruyabilmesi için ilk önce o devletin bir düzene oturmuş olması gerekir. Schmitt, bu düzenin başlangıç momentini nomosun ilk gerekliliği olan el koyma yani toprak alma kararı ile inşa edecektir.

1.1.1. Toprak Alma Kararı Olarak Nomos

Antik Yunan Platoncu öğretide olduğu gibi felsefi düşünlerin birçoğunda kara parçası insanın var olduğu ilk alandır. Sonrasında Orta Çağ'da etkili olan semavi din öğretilerinin hepsinde de kara, cennetten düşen insanın yine ilk durağıdır. Toprak ve insan vurgusu noktasında tüm semavi dinlerin bildirdiği emir aynıdır; *“Topraktan geldik; toprağa gideceğiz.”* (Schmitt 2009: 51-52).

Schmitt'in düşüncesinde yeryüzünün yalnızca dördte birini kaplayan toprak parçası insanın edimleri ve ufku açısından vazgeçilmez bir anlam taşır. Çünkü canlının ufkunu, hareketlerini ve hatta yürüyüşünü dahi belirleyecek olan şey yer zeminidir. Doğada bulunan dört elementten – toprak, su, ateş, hava – toprak kadar insana tesir eden ve insanın tesiri altında kalan bir unsur yoktur. Karasal bir canlı olan insan toprak parçasında doğar, sabit olan yer üzerinde büyür, yaşar ve ölür. Bu ilişkisellik sonucu ortaya çıkan her tür eyleme ve düşüncelerin özü işte bu kara-insan birlikteliği ile doğmaktadır. Schmitt'in tüm siyaset felsefesi kavramlarının özünde yatan ilk olgu olan *nomos* da bu birliktelikten doğacaktır (Schmitt 2006: 70);

“Nomos, belirli bir düzende toprağın, ona göre bölüldüğü ve konumlandırıldığı ölçüttür; aynı zamanda, bu süreçle belirlenen siyasal, sosyal ve dini düzenin biçimidir. Burada, ölçüt, düzen ve biçim, mekânsal olarak somut bir birlik kurar.”

İnsanlar ne olduklarını, kim olduklarını, ne olmak durumunda olduklarını, ne olmak istediklerini, ne olamayacaklarını, ne olabileceklerini, siyasal aracılığıyla karara bağlar. En nihayetinde siyasal karar aracılığıyla insanların kendilerini tanımladıkları bir *mekân* oluşmaktadır (Schmitt 2014: 14). Rousseau'nun her şeyin kökünden siyasete dayandığı (Rousseau J. 2002: 422) düşüncesiyle uyuşan Schmitt, nomosu yasayı üretecek olan kurucu tarihsel olay olarak ele alacaktır. Bu haliyle *nomos* siyasal karar aracılığıyla insanların kendilerini tanımladıkları *mekân* düzeninin kurucu edimi olarak düşünülmektedir (Türk 2013: 173).

Buradaki yenilik, meşruluğun tek kaynağını yasallıkta gören pozitivist hukuka karşı meşruluğun somut tarihsel bir edimden türetilmesidir. Yani *düzeni kurucu olan edimin* meşruluğunun, yasallığı karşısındaki önceliğidir. Schmitt meşruluğu ve yasallığı kurucu edime dayandırarak, nomosu eski çağlardan beri varolan olan/olması gereken dikotomisinin dışına taşıma gayesindedir (Türk 2013: 171-172). Ona göre, yasallığı önceleyen *nomosu*, ölçütü veya ilkesi olduğu bir yasal düzene tabi tutmak ya da türetmek *nomosun* tabiatına aykırıdır. İnsanların üzerinde yaşadıkları mekânla kurdukları ilksel ilişkinin; toprak ele geçirmenin ölçütü olarak nomos, aynı anda hem somut düzenin yaratıcısı hem somut düzenin ürünü olma misyonlarını kendisinde barındırır (Schmitt 2006: 67-72).

Düzen kuran süreçlerin kurucu gücü olan nomos, devletin politik özü olan somut düzenin (Bezci 2006: 110) ölçütüdür. Bu nedenle siyasal, sosyal ve dini düzenin meşrulaştırıcı edimi ve biçimi olarak düşünülmelidir (Schmitt 2006: 70). Ölçüt, düzen ve biçimin mekânsal somut birliğinin, yani politik birliğin özü olarak nomosu ele alan Schmitt, pozitivist düşüncenin evrensel, karardan arındırılmış, otonom bir alanda yükselen *Saf Hukuk Düşüncesine*¹ ve bunlara bağlı siyaseti müzakere etme alanı okumasına karşı çıkmadır. Çünkü müzakere etme, konsensüse yani kurulmuş bir düzene muhtaçtır. Ona göre, pozitivist düşüncenin devletin varlık nedeni olarak servis ettiği içi boş bir biçimsellik olan müzakere ilkesi, varlığı için düzen gerektirdiği için haliyle kurucu bir ilke olamayacaktır (Kardeş 2015: 249-250).

Schmitt, evrensel bir ilkeye referans vermeden bir devletin egemenlik sahasını, nomosunun getirisi olarak yer/mekân ve o yer/mekân üzerinde yaşayan halkla ilişkisinde temellendirir. Bu haliyle Schmitt'in düşüncesinde yer ile mekân arasında bir ayrıma gitmek mümkün değildir. Devlet kendi nomosuna bağlı kalarak oluşmuş olan siyasal birliği kültür, biz bilinci, eğitim ve din gibi yine kendi yetkisi içindeki mefhumlar aracılığı ile toprak sınırları içinde yaymaktadır. Bu yayma ile hem devletin

¹ Kelsen normativist hukuki pozitivism çerçevesinde Hukukun Saf Kuramı'nı, "*pozitif hukukun kuramı*" olarak niteler, Saf Hukuk Kuramı, "genel hukuk kuramıdır, belirli ulusal yahut uluslararası hukuk normlarının yorumu değildir." Bu açıdan bakıldığında nesnel anlamlandırma yalnızca hukuki normlardır. *Bknz.* Aydemir, R. (2004) Hans Kelsen'in Saf Hukuk Teorisi ve Devlet Anlayışı, J-Human Sciences, Cilt 1, Sayı 1, (<https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/113>)

egemenliği sürekli kılınırken hem de düzen ile yer/mekân birlikteliği egemenliğin özü olarak vücut bulmuş olur (Kaya 2010: 89-90).

Egemen karar ile ortaya çıkan bir siyasal birliğin bir diğer karşısındaki konumunu ve varlığını mekân üzerinden inşa ettiği için *mekân* siyasal birliğin tanımlayıcı unsuru olma misyonunu üstlenmektedir (Türk 2013: 175). Schmitt'in düşüncesinde bu nedenle, her siyasal faaliyet düzeni (Ordnung), mutlaka bir mekân düzenidir (Ortung). Çünkü siyaset bir mekânı düzenleyerek bir düzen faaliyeti kurma edimidir. Bu noktada Schmitt için nomosun kaçınılmaz bir somut ve mekânsal karakteri olması çok önemlidir. Her büyük çağın başlangıcının geniş bir toprak kullanımına denk geldiğini imleyen Schmitt dünya tarihini, özünde toprak almanın tarihi olarak görmektedir (Schmitt 2009: 113-115).

İlk önlem, yani diğer tüm önlemlerin ardından geldiği ilk emir olarak her şeyden önce kesin olarak bir kara parçasının tahsis edilmesi olan nomos/hukuk norm ve kararlar bir araya gelmektedir. Tam da bu nedenle insanların bir çit, kapalı veya belirli bir toprak etrafında bir duvar ördüğü ve kendileri olduğunu iddia ettikleri ve orada oturdukları *kurucu bir düzen düzeni* anlamına gelecektir. Bu tanımla nomos, toplumun yönetiminde ve kontrolünde yer alan her türlü eylem, tüzük, emir, tedbir ve dereceden tamamen farklı bir duruma denk gelmektedir (Demiray 2010: 111-112). Schmitt, nomosun ilk anlamı olan toprağa el koymanın sonrasında, toprak üstündeki tüm somut düzenlerin ve hukuki ilişkilerin, bölüşümden türeyeceğini düşünmektedir.

Ona göre, mülkiyet ve paylaşım ilişkileri siyasal birliğin içindeki toprağın ilksel bölüşümüne dayanmaktadır (Türk 2013: 175). Artık nomosun ikinci anlamıyla birlikte söz konusu olacak olan şey, ilksel bölüşüme dayalı hukuki bir düzendir (Kaya 2010: 99). “*Yasa yeryüzüne bağlıdır ve yeryüzü ile ilişkilidir.*” (*Justissima Tellus*) savı ile yasa kavramında mülkiyet faktörünü yeryüzü ile ilişkilendiren Schmitt, yasanın var olması ile toprak arasındaki ilişkiyi nomos olgusu üzerinden irdeler. Ona göre, hukuki düzen yaşanan toprak parçası üzerinde aranmalıdır. Çünkü “*Her otonom ve ontolojik yargı, topraktan gelir.*” (Schmitt 2006: 45). Bu düşünce ise bizleri nomosun hukuk ve adalet ile olan bağını incelemeye götürmektedir.

1.1.2. Hukukun Asli Kurucu Unsuru Olarak Nomos

Toprak ve arazi kullanımı, hukuk düzenin başlangıcında başat konumda durmaktadır. Toprak alımı ve nomos bu nedenle kaçınılmaz olarak birliktedir. Schmitt, bu kaçınılmaz birliktelik nedeniyle teritoryal devletin ilksel ilkesini nomostan türetmektedir. Ona göre, kara ile hukuk kuralı arasındaki organik bağ hukuk ve adalet arasındaki ilişkinin üç kökünü işaret etmektedir. İlk olarak, verimli topraklar kendi içinde doğurganlık biçiminde bir *iç ölçü* içerir. Yani çaba ve çalışma, insanın verimli toprağa kullandığı tohum ve düzen -haklı olarak- büyüme ve hasat yoluyla dünya tarafından ödüllendirilir. Her çiftçi adalettaki bu iç ölçüyü bilir. İkincisi, insan tarafından dikilmiş ve işlenmiş zemin, kesin ayrımların anlamlı olduğu katı çizgileri, sabit bir sınır olarak gösterir. Yani toprakta her zaman sınırlar mevcuttur. Toprağı eken, ölçü ve kuralları mutlak suretle tanır. Üçüncü olarak, toprak, güvenlik gerekçesiyle, çitler ve mahfazalar, sınır taşları, duvarlar, evler ve diğer yapıları taşır. Böylelikle insanların birlikte yaşamasının nomosunu ve kamusal olarak sınırlarını ortaya çıkarır/belirginleşir (Schmitt 2006: 42; Kaya 2010: 94).

Kara parçası bu üç yoldan kanunlara bağlıdır. Bu bağlılık nedeniyle Schmitt'e göre, insanın durduğu var olduğu kara parçası hukuku doğurmaktadır. O kara parçasını hukukun mitik dilde annesi olarak (Schmitt 2009: 113) düşünmektedir.² Schmitt, toprak temellükü, egemen, iktidar ve egemenlik hakkının elde edilmesi arasında organik bir bağ bulunduğu görüşündedir. Kara ile bağlı olan nomos anlamsal olarak ilkin siyasal birliğin, toprağa el koyması ile kurulmasına gönderme yapmaktadır. Söz konusu el koyma aynı anda dâhili ve harici düzeni kurar. Tüm mülkiyet ve mülkiyet ilişkilerinin ilk sırası, toprağın ilk bölüşümü ve dağıtımıyla yaratılır. Dâhili olanda, tüm sahiplik ve mülkiyet ilişkilerinin ilk düzeni toprağa ilk el koyuş ile yaratılır. Harici olanda ise varoluşa hayat verecek olan kurucu edimdir. Arazi mülkiyeti, (başka bir ülkeye karşı) dışarıdan ve içsel olarak (bir ülke içinde toprak ve mülkün düzenlenmesi için), yapısal bir yasal sürecin arketipidir. Sonuçta tamamen somut, tarihi ve siyasi bir olayın asıl

² Schmitt bu pasajda toprak (Erde) ve insan arasındaki ilişkiyi betimlerken *doğurganlık, rahim, bereket* gibi kavramlar kullanarak toprağa kadınlık/analık misyonu yüklemektedir. Bknz. Schmitt, C. Der Nomos der Erde im Völkerrecht des Jus Publicum Europaeum, Berlin, Duncker & Humblot, 1997, ss. 13-15

çekirdeği ve kalıntısı, kaosu kosmosa dönüştürecek olan şey, arazinin tahsis edilmesidir (Schmitt 2006: 41-48; Brown 2011: 56).

Toprak alma ve o toprak üzerinde bir siyasal birlik kurma, oluşacak olan tüm yasaların türeyeceği ana hukuki başlıktır. Yani nomos siyasi düzenin mekânsal olarak uyumlandırma yoluyla üretimini temsil ya da ifade etmektedir. Bu yönü ile de toprak parçası üzerindeki topluluğun bir politik birlik olarak hem mekânsal hem de siyasal olarak görünmüş olduğu biçimdir (Schmitt 2006: 70). Toprak temellükünün özünde Nomos'un yatmasının en önemli getirisi Schmitt'in; "*Bütün yasalar belirli bir yerde yasadır.*" çıkarsamasıdır (Schmitt 2006: 98).

Nomos'un akıl ve irade, şiddet ve adalet, medeni ve barbar gibi ikilikleri barındırma/belirleme konusunda geçerliliği, belirli bir toprak parçası üzerinde geçerli olmasından doğmaktadır. Nomos'un sınırlı olması yasal olanın da sınırlarını ortaya çıkarır. Yasal olan devletin sınırları ile özdeştir. Uygarlığın son noktası sınırlardır, dışarı ise uygar olmayan ya da şiddet uygulanabilir olan olarak belirir. Nomos her şeyi – en kötü en şiddetli eylemleri dahi – haklı çıkarma yüceliğine sahiptir. Agamben'in tanımıyla nomos, zaten tam da "*Birbirinin karşıtı olan iki şeyin paradoksal birlikteliğini başarma gücü.*" olmaktan başka bir şey değildir (Agamben 2013: 46).

Schmitt'in kurgusunda nomosa dayalı ilk gereklilik olarak toprak alma, egemen bir kararı peyda etmektedir. Ve her nomosun kalbinde ve kökeninde egemenin kararı olarak "*emir olan bir toprak alma*" söz konusudur. Otorite karar eyleyciliği ile gücü tanrıdan almaktadır. Güç böylelikle varlık kazanmış olur. Ancak tek başına güç meşruluk getirmez. Gücün otorite tarafından kullanılması yalnızca halkın rıza ile gerçekleşebilir. Bu yönü ile Platon'un *Devlet Adamı* ve *Yasalar* kitabında da açıkça ortaya koyulduğu üzere polis denilen birlik özünde güç ve rızanın birliğidir (Schmitt 2006: 337). Schmitt *Roma Katolikliği ve Politik Form* adlı eserinde bu durumu şöyle dile getirir (Schmitt 2009: 19);

"Hiçbir Politik sistem çıplaklaşmış güç iddiası tekniğiyle bir nesil daha ayakta kalamaz. Siyasi olana fikir dâhildir, çünkü otoritesiz siyaset olmadığı gibi inandırıcı bir değerler manzumesi olmadan da otorite olamaz."

Otoriteye meşruiyetini kazandıracak olan yani gücünün yanında rızayı da bünyesinde toplamasını sağlayacak olan yasa, nomosun bölme ve dağıtma olan ikinci anlamına aittir. Nomosun ilk anlamı toprağın alınması gerekliliği üzerinden kendini var etmektedir. Politik birliğin halini ve formunu belirleyen politik karar (Bezci 2006: 105) yani alınan toprağın ortak rızaya dayalı egemenin iradesiyle bölüşümü ise dağıtıcı adaleti ortaya *pozitif anayasayı* çıkaracaktır (Schmitt 2006: 327). Yani bir ülkenin veya bir kıtanın anayasası hakkında konuşmak, aslında o ülke veya kıtanın halkının temel düzeninden yani nomosundan bahsetmek olacaktır. Bu noktada nomos, malların bölüşürülmesi ve paylaşılması olan ikinci anlamına kavuşmaktadır: Yasa ve Mülk.

1.2. Pozitivist Hukuk Karşıtlığı ve Somut Bir Düzenin Varlık Bildirgesi Olarak Anayasa

Schmitt'e göre, anayasayı devletin halini ve varlığını ifade eden bir metin olarak tanımlamak eksik kalmaktadır (Kardeş 2015: 147). Schmitt'in tanımlamasında anayasa en temelde, "*Varolan politik bir birliğin, bütünüyle kendi varoluşunun somut bir varoluş modudur.*" (Schmitt 1957: 132). Schmitt anayasayı, belli bir devletin sosyolojik ve siyasal düzenin somut hali yani nomosu olarak resmeder. Bu anayasa kendiliğinden vuku bulan bir varoluş ile peyda olmaktadır.

Bu bağlamda anayasanın doğal bir oluşum olarak ele alınması Aristotelesçi düşününün izlerini taşımaktadır. Kısaca belirtmemiz gerekirse Aristoteles kendi devlet kurgusunu kendiliğindenlik/doğallık üzerine inşa etmiştir. O, devleti bir şehir ya da bölgede kendiliğinden doğan ve doğal bir düzen içinde yaşayan insanların düzeni olarak düşünmektedir. Yani siyasal düzen ve devlet özdeştir. Schmitt'e göre, anayasa siyasal ve sosyal düzenin özel bir biçimini, yani devlet biçimini de ifade ettiği için bu haliyle Aristoteles ile uyum içindedir (Göztepe 2015: 139).

Anayasa, siyasal birlik, kimlik ya da temsil konusundaki görüşlerini ortaya koyarken kendisini pozitivist hukukun tam karşısında konumlandıran Schmitt, yine bu karşıtlık ile nomos temelli anayasa öğretisini kuracaktır. O, değiştirilemez ilkeler

içermeyen anayasalar hakkında, anayasa değişikliği yoluyla her türlü değişikliğin yapılabileceğini savunan pozitivist hukukçulara karşıdır. Ona göre, anayasa her ne kadar değiştirilemez ilkeler içermiyor -Weimar Anayasası gibi- olsa da halkın varoluşsal siyasal tercihleri, değiştirilemez bazı anayasal ilkelerin varlığını kabulü zorunlu kılmaktadır (Göztepe 2015: 129).

Schmitt'in *Anayasa Öğretisi* adlı çalışmasında çoğu zaman doğrudan Hans Kelsen'in adını vermeden ve neredeyse hiçbir eserine atıfta bulunmadan pozitivist hukuk eleştirisini ortaya koymaktadır (Göztepe 2015: 170). Söz konusu eleştirilere çözüm ya da doğrusu olma iddiasını ise nomos ile gerçekleştirmektedir. Bu noktada Schmitt için anayasanın neliğini ve ne olmadığı hakkındaki görüşlerini anlamak adına pozitivist hukuk karşıtlığına bir başlık açmamız gerekir.

1.2.1. Pozitivist Hukuk Normuna Karşı Hukuk Nomosu

Dünya Savaşlarının gölgesinde düşüncelerini şekillendiren Schmitt, içinde bulunan krizi devletin yıkımı olarak kaleme alır. Bu durumun meydana gelmesinin baş aktörü ise pozitivist ve liberal düşünceden başka bir şey değildir. Devletin tüm yapılanmasına nüfus eden liberal düşünce sonunda bir yıkıma yol açmıştır. Schmitt Kelsenci çizginin bağımsız, bireysel veya kurumsal eylem yetersiz kaldığında müdahale etme aracı olarak resmettiği *ultima ratio*³ olarak arka planda kalan, birey temelli devlet anlayışını reddetmektedir (Schmitt 2005: 31).

Egemenliği hukuk idesinin olumsuzlanması olarak düşünen Hans Kelsen neo-kantçı bir düşün yoluyla pozitivist bir algı ortaya koymaktadır (Bezci 2006: 98). Kelsen'e göre, hukuk bütün politik ideolojilerden bağımsızdır; politikadan ve tüm politik ideolojilerden uzak tutulmalıdır. Yani saf hukuk, hukuk dışı tüm argümanlardan arındırılmalı ve normları konu etmelidir. Ona göre, hukukun genel teorisi, ne yasa koyucunun niyetleri ve saiklerinden ne de bireylerin çıkarları ve arzularından etkilenmelidir (Gözler 1998: 38).

³ *Cezanın Son Çare Olması İlkesi*: Cezanın, ancak mutlak ve zorunlu şekilde uygulanmasından başka çare kalmadığında uygulanabilecek olması.

Kelsen'in düşüncesine göre, hukuk olanı değil olması gerekeni konu etmelidir. Bu noktada ise normlar hayati bir önem taşımaktadır. Çünkü eylemlerin hukuksal ya da hukuk dışı olduğunu belirleyecek olan şey normlardır. Norm olması gerekeni tayin eden ve bir eylemeye imkân veren şeydir. Her bir norm geçerliliğini bir üst normdan alır. Bütün diğer normların geçerliliğini sağlayan şey ise *Temel Norm* (Grundnorm) dur. En üstün güç, bir kişide veya sosyo-psikolojik bir güç kompleksinde değil, aksine, yalnızca norm sistemi birliğinde içkin olan egemen düzenin kendisindedir, Kelsen, *devlet=hukuk* düşüncesiyle devleti, hukuki açıdan anayasası (müşterek olunan temel normu) ile özdeş olarak resmetmektedir (Kelsen 2005: 4-5).

Schmitt, Kelsen'in başlangıç noktası olan Grundnorm'un karşısına, ilk başlık altında sözünü ettiğimiz üzere bir karar olarak, Toprak Alma/Fetih (*Landnahme*) anlayışı ile dikilir. Ona göre, başlangıçta temel bir norm değil nomosa dayalı temel bir el koyma vardır. Nomos hem belli bir düzen içindeki arazinin bölünmesi ve yerleşmesinin ölçüsüdür hem de bu süreçle belirlenen siyasal, toplumsal ve dini düzenin biçimidir. Toprağın nomosa dayalı ayrışık kullanım alanlarına bölünmesi medeni ve barbar, iç ve dış, şiddet ve yasa, polis ve doğayı birbirinden ayrılmaktadır. *Landnahme* insana hem özerk bir insani alan var ederek insanlığı kazandırmakta hem de insanı tarihi yaratma eyleyciliğine ulaştırmaktadır (Schmitt 2006: 80-81; Schmitt 2005: 25).

Kelsen için bir hukuk düzenine hukukilik özelliğini kazandıran, bir kanunu çiğneme, ihlal veya suçun olması; söz konusu bu davranışın bir yaptırıma bağlanmasıdır. Devlet yalnızca bu şartları barındırıyor ise siyasi bir oluşum olarak nitelenebilmektedir. Yani hukukilik siyasal olandan öncelikli, elzem bir nitelik taşımaktadır. Schmitt için ise önerme tam tersi konumda inşa edilir ve en temelde siyasal olan, hukukun özünü teşkil etmektedir. Norm olarak hukuk ise olağandışı bir durum söz konusu olduğunda askıya alınabilir bir konumda tutulur (Schmitt 2014: 43).

Pozitivizmin kanuna uyguluk prensibi bundan böyle asla hükümlerlik sürülmemesi veya emredilmemesi anlamına gelmektedir (Schmitt 2016: 4). Schmitt

pozitivist düşüncenin tüm şahıslardan azade olan iktidar anlayışını kararcılık⁴ ile birlikte şahsi bir iktidar kavramı çizgisine çekme misyonu ortaya koymuştur (Schmitt 2009: xvı). Schmitt'e göre, hiçbir norm kaos durumunda uygulanabilir niteliğe sahip değildir. Normlar hâkimiyeti üzerine kurulu liberal düşünce meşruluğunu, olağan durumlar üzerinden kendini var etmekle sağlamaktadır (Schmitt 2005: 20). Ancak Schmitt için insanların tasasız ve güvenli dönemlerinde kendilerini inandırdıkları bir yanılısma olan pozitivist meşruluk, savaş zamanlarında yani olağanüstü durumlarda yok olmaktadır (Schmitt 2014: 82).

Liberal düşüncenin öngöremediği, olağandışı olumsuz bir istisna hali olan savaş durumunda insan, hayatta kalma istenci ile korunma talep edecektir. Bu ihtiyaç kaçınılmaz olarak devlete duyulan ihtiyacı ortaya çıkaracaktır. Çünkü devlet dışı örgütlenmeler insanlara devletin sağlamış olduğu güvenceyi sağlayabilir güce kadir değillerdir. Devlet, halkını koruma edimi karşılığında halkından kendisine tam bir itaat talep edecektir. Meşruiyet ya da yasallık durumu da koruma-itaat ilişkisi⁵ sonucunda ortaya çıkacaktır (Schmitt 2014: 82-83).

Öte yandan Pozitivist hukuk üzerinde yükselen liberalizmin sunmuş olduğu siyasaldan soyulmuş olan ekonomik ya da hukuksal yöntem ile dünyanın iyileşeceği fikri beyhude bir anlayıştan başka bir şey değildir. Karar verme praksişi olarak siyaset, bir siyasi yapı olarak devlete gücünü veren en asli unsurdur; halkı düşman ve kötülüklerden koruma yetkisini sunar. Pozitivist düşüncenin servis ettiği siyasaldan azade bir toplumun saf hukuki ya da ekonomik olan ile var olması mümkün değildir (Schmitt 2014: 83).

Kelsen anayasanın, iktidarın hukuki sınırlarını tesis etmesi gerektiğini düşünürken Schmitt için anayasa politik birliği sağlamalıdır (Kardeş 2015: 246). Pozitivist hukukçuların bir postüla olarak norma dayalı, salt hukuktan türetmiş oldukları ve her çağa uygun olma iddiasını barındıran anayasa anlayışı Schmitt'e göre anayasanın

⁴ Desizyonizm: Schmitt'in ilk olarak "Siyasi İlahiyat" adlı kitabında kullandığı kavramdır. Hobbesyen anlamda karar düşüncesini imleyen desizyonizm, bütün normlar, kanunlar ve bunların yorumlarının, esas itibarıyla, egemenin verdiği kararlar olduğu düşüncesini içermektedir.

⁵ *Lat.* Oboedientia et protectio

yasa halinden başka bir şey değildir. Schmitt'in düşüncesinde yasa, egemeni kısıtlayıcı bir güçten ziyade egemeni temsil eden bir araçtır (Öztürk 2017: 82). Schmitt pozitivist anayasa kavrayışının karşısına nomosun somut hali olarak politik birliğin ve düzenin bütünsel halini ifade eden mutlak anayasa fikri ile çıkacaktır (Bezi 2006: 105).

Schmitt'e göre, kanun kutsal değildir, yalnızca hukuk kutsaldır ve kanun daima hukuka tabidir (Schmitt 2016: xvii). Oysa liberal anayasalcılar, tüm meşru devlet eylemlerinin genel hukuk normlarını uygulaması gerektiğini savunurlar. Böylece insanlar, hem potansiyel keyfi otoriteye hem de kanunun belirleyici ve öngörülebilir taleplerine tabidirler. Egemen otoriteye ise tüm kapılar sonuna kadar kapanır. Oysa Schmitt'e göre, yasanın geçerli olabilmesi için karar veren bir otorite de gereklidir. Çünkü hukuk fikri kendi kendini gerçekleştiremeyeceğinden, gerçeğe uyarlanırken her seferinde özel bir teşekküle ve şekillendirmeye yani karara ihtiyaç duymaktadır (Schmitt 2005: 34). Bu yönü ile plüralizmin normu öncülediği pozitivist anayasasına karşı pozitif anayasanın, siyasal olanın öncülüğünü ve egemen kararı varoluşsal olarak vurgulayan karakteri çıkacaktır.

1.2.2. Pozitivist Anayasaya Karşı Pozitif Anayasa ve Kriz Durum

Muhafazakâr düşünürlerin tümü I. Dünya Savaşı sonrasında Almanya'da yürürlüğe giren Weimar Anayasası ile birlikte devletin toplumun üzerinde yer alan birincil ve bütünleştirici işlevini sona erdirdiğini ve artık çoğulcu devlet anlayışının hâkim olduğunu saptamaktadır. Schmitt ise böyle bir durumda yani siyasal birliğin yukarıdan tesis edilmesinin imkânsız hale geldiği noktada, siyasal birliğin tabandan mümkün olup olamayacağı sorusunun cevabını arayacaktır (Schmitt 2014: 15).

Schmitt, bu sorunun olumlu cevabını ulus-devlet figürünün aşındığı bu dönemde toplumun kolektif kimliğine atıf yapan *siyasal kavramı* ile sunmaktadır. Schmitt'in düşüncesinde tabandan yukarı doğru tesis edilen modern devlet, siyasal kavramından sonra gelmektedir ve modern dönemde politik birliğin temsilcisidir. Yani Schmitt, devlet olgusunun siyasal olanın ezeli ve ebedi, biricik biçimi ya da temsilcisi olması düşüncesine karşı durmaktadır. Devletleşmenin, özünde dost ve düşman dikotomisi

yatan siyasal olanın sonucunda, bir süreç içerisinde var olduğu tespiti devletleşme olmadan önce siyasal olanın var olduğu anlamına gelmektedir (Schmitt 2017: 18; Schmitt 2014: 43).

O, halkın politik birliği olarak devletin daima onlara karşı biz algısıyla oluştuğunu kuramsal olarak ortaya koymaktadır. Bu kuramda siyasal kavramının kendine haslığı ise dost ile düşman arasında ayırım yapma gereğidir (Schmitt 2014: 57). Buna göre bu gereklilik ortaya çıktığı an, normal düzenin sona erdiği bir kriz durumunu ortaya koymaktadır. Normal işleyiş zamanlarında birliğin varlığına ilişkin bir tehdit algısı söz konusu olmadığı için normların geçerliliği söz konusudur. Ancak kriz durumlarında hukuki normların geçerliliği söz konusu değildir (Türk 2013: 128). O istikrar ve düzenin devamlılığının sağlanmasını esas alan kuramında, kriz durumunda en güvenli hali hukukun büyük bir siyasal kararın gölgesinde vuk'u bulunduğu durum olarak resmedecektir. Ona göre, bir kriz durumunda devlet pozitivist hukukçuların savunduğu üzere tarafsız bir hukuk yoluyla değil, yalnızca egemen bir karar yoluyla korunabilmektedir (Kaya 2010: 387).

Schmitt, birlik ve düzeni sağlayacak/devam ettirecek güç olarak pozitivist düşüncenin ortaya koyduğu kanunlar veya kurallar kabulünün karşısına, nomos temelli somut varoluş olarak devleti dikmektedir. Bu noktada Schmitt'in varoluşsal mutlak anayasası, düzenleyici bir temel yasa anlamına gelmektedir. Bu halde yalnızca tabanda bulunan *kurucu iktidar* tarafından yapılan, mutlak bir normatif birliğin bildirgesi olarak anayasa, saf bir olması gereken anlamına gelmektedir (Kardeş 2015: 147).

Schmitt'in düşüncesinde kurucu iktidar; varoluşsallığı üzerine karar veren halkın (*volk*) siyasal iradesi ve kararlığı ile dönüşeceği, *ulustur* (Çelebi 2008: 186). Schmitt için ulusun sözlük anlamı, ortak söz, ortak tarihsel kader, gelenekler ve anılar, ortak politik amaçlar ve umutlar ile birbirine bağlı bir birliktir (Kaya 2010: 121). Kurucu iktidar olarak ulus, hareket halindeki siyasal kamusalıktır. Kurucu iktidar tarafından varoluşsal olarak meydana gelen *mutlak anayasa ve devlet hayatı*, Kelsenci en yukarıda bulunan Grundnorm ile tepeden inmece bir durumun aksine, Landnahme ile tabandan yukarı doğru dinamik bir süreç sonunda var olmaktadır. Mutlak anayasa ile aşağıdan

yukarı olarak var olan devlet düzeni varolduktan sonra, siyasal birlikteki bireyi ve yetkilileri zaten devletin parçası olarak görmesinden dolayı yukarıdan aşağıya doğru ilerleyecektir (Göztepe 2015: 139-140). Yani siyasal birliğin somut düzeni olarak devlet, ulusundan nomosları izinde oluşturmuş oldukları düzene tam itaat talep edecektir.

Schmittyen düşüncede sözleşme/uzlaşma mahiyetindeki anayasa devletin halini ortaya koymaktadır ve devletin uyması gereken bir normu belirtmez. Yani bir toprağın temel yasasını oluşturan etkin güç olarak anayasa, devletin iradesinin özgürce oluşturulması ve bu devlet düzeninin oluşturduğu iradenin organik bir şekilde yürütülmesi anlamına gelmektedir (Göztepe 2015: 139; Schmitt 2008: 62). Bu kurucu iktidar anayasanın yapıcısı olarak (Çelebi 2008: 186), anayasanın temelidir. Parlamento dâhil hiçbir temsil kurumu ulusun siyasal birlik bildirgesidir olan mutlak anayasayı değiştirme hakkına sahip değildir. Mutlak anayasanın aksi yönünde yapılan anayasa değişiklikleri ise hiçbir şartta meşruluk sağlayamayacaktır (Çelebi 2008: 187).

Öte yandan hukuki normlar üzerinde yükselmekten kurtarılan nomoscu politik varoluşun iradesi konumundaki anayasanın (Bezci 2006: 102) en önemli özelliği politik birliğin türünü ve biçimini belirleyecek olan vaz eyleminin kurucu iktidar tarafından gerçekleştirilmesidir. Kurucu iktidarın anayasayı vaz etmediği durumlarda ise anayasa kat'i suretle geçersizdir (Kardeş 2015: 147-149). Vaz etme mutlak anayasanın uygulanabilir hale gelmesi anlamında asli kararın beyanını anlamına gelecektir. Mutlak anayasanın egemen kararlar ile vaz edilmesiyle ortaya *Pozitif Anayasa* (Göztepe 2015: 147) çıkacaktır.

Pozitif anayasa, nomosu ile kurucu iktidarca kurulan/varolan somut politik birliğin egemen kararlar ile devamıdır. Bu noktada sahneye şartlar gerektirdiğinde hukuk kurallarını ihlal edebilir bir konumda durmakta olan *egemen* ve *kararı* çıkmaktadır. Varoluş kararını veren ve hukuku geçerli kılacak olan egemen, meşruiyetini politik birlikten almaktadır. Politik birliğin nomosuyla varolan hukuku kararıyla geçerli kılacaktır (Schmitt 2005: 28). Bu haliyle Schmitt için egemen, politik yapının tümünde

halkı görünür kılan kişidir; politik birliği temsil hakkını elinde bulundurmaktadır ve tam bir bağımsızlığa sahiptir (Kardeş 2015: 116).

Schmitt'in kuramındaki esas mesele, somut düzen olarak siyasal birliğin idame ettirilmesi, politik birliğin kanaat önderi olarak resmedilen egemen-temsilci kişinin kararıyla gerçekleşecektir. Somut-tikel durumların hukukun hem yaratılmasında hem de devamında karar unsurunun gerekliliğini gösterdiğini düşünen Schmitt'e göre, düzen tesis edildikten sonra da egemenin varlığı devam edecektir (Kaya 2010: 387). Kurucu gücü halk olan, tüm meşruiyetini onu güçle donatan halktan alan egemenin tüm egemenlik hakları ise hukukun özünde yalnızca bir nokta ile sınırlanmaktadır: *Halkın Yaşam Hakkı* (Bezci 2006: 106-107).

Yalnızca yaşam hakkıyla sınırlı egemen düşüncesiyle Schmitt aslında, pozitivist düşüncedeki meşruluğun yalnızca yasallıktan doğabileceği, yasal olmayan herhangi bir şeyin meşruluk içermeyeceği düşüncesine karşı çıkmaktadır. Yasallık ve yasal olana uygun hareket eden siyasi temsilin tam karşısında konumlanacaktır. Kendisinden bir yüzyıl önce yaşayan muhafazakâr Fransız devlet adamı Odilon Barrot'un ünlü "*la légalité nous tue*" (yasallık yönetenlere ölüm getirir) sözünü sadeleştiren Schmitt, "*la légalité tue*" (yasallık öldürür) olgusunu genelleştirir. Onun düşüncesinde yasallık ve meşruluk söz konusu olduğunda meşruluk daima yasallıktan bir adım öne çıkmaktadır. O, siyasi birliği oluşturan halkın ve siyasi birliğin temsilci egemenin tamamen yasallığa mahkûm edilemeyeceğini savunacaktır (Sancar 1998: 40).

Ona göre, pozitivistizmin ürünü olarak yasallık yalnızca normal/öngörülebilir durumlarda meşruluk üretme geçerliliğini koruyabilir (Schmitt 2005: 14). Olağanüstü durumlarda ise meşruluk ve yasallıktan söz etmek iki ayrı şeyden bahsetmektir. Schmitt'e göre pozitivistizmin *hukuk düzeni* kavramı tamamen farklı iki unsur içermektedir: Adaletin normatif unsuru yani *yasallık olarak hukuk* ve gerçekte mevcut siyasal nitelikteki somut düzen yani *meşruluk olarak düzen* (Schmitt 2008: 65). Halk olma bilincine erişmiş bir topluluğun siyasi birliğine atıf yapan düzen kavramı (Zeybekoğlu 2009: 33), yasalarda, tüzüklerde, kurallarda ya da herhangi bir normatiflikte değil, devletin siyasal varlığına dayanmaktadır. Yasa düzeni kurmamakta

tam aksine düzen yasayı vazetmektedir. Ona göre, bir devletin birliği, anayasa maddelerinin geçerliliğine değil o devletin halkının politik varlığına dayanmaktadır (Schmitt 2008: 65).

Mutlak anayasa dokunulmazdır. Mutlak anayasanın bekasını sağlamak adına nisbi anayasa geçici olarak yürürlükten kaldırılabilir/askıya alınabilir bir konumda durmaktadır. Çünkü yalnızca normal durumları öngören nisbi anayasanın hukuk düzeni istisna durumlarında birliği sağlama kudretine sahip değildir (Schmitt 2008: 80). Normal durumdaki yasallık ve hukukilik birlikteliği kriz durumda yasallık olarak hukuk geri plana düşerken, meşruluk olarak düzen belirleyici hale gelmektedir. Bu halde bir yasa kitabı olarak (*nisbi*) anayasa/yasallık bir adım geri atarken, nomosun yansıması meşruluk olarak temel siyasal düzen olan (*mutlak*) anayasanın korunması en önemli konu haline gelir. Çünkü mutlak anayasa bir halkın nomosuna ilişkin temel siyasal tercih ve kararları ifade etmektedir (Sancar 1998: 40).

Yani normatifliğin geçerlilik havzası normallik ile sınırlıdır. Olağandışı durumda ise siyasal olarak bütün olan bir halkın somut varlığının devamı diğer tüm normlardan daha önemlidir. Meşruluğun zemini de tam da siyasal birlik olarak devletin bekasını korumak amacıdır. Olağan durumlarda geçerli olan yasa olağanüstü dönemlerde yerini hukukun devlete ayak bağı olmaktan çıkarılması anlamındaki tedbire bırakmaktadır. Böylelikle birliğin bekasını kurtarmak, hukukun uzun bürokratik zincirlerinden kurtarılır (Sancar 1998: 40).

Schmitt'e göre yasallık özünde –hukuk tarafından değil nomos ile sağlanan– düzenin düşmanlarınca, taktik bir araç olarak kullanılmaktadır (Sancar 1998: 41). Oysa yegâne amaç olan somut politik birliğin devamı ancak hukuki düzeni aşan politik bir karar alma mekanizması ile mümkün olabilecektir. Meşruluğunu yasallıktan ziyade nomos temelli karar alma gücü ve rızadan alan egemen, hem hukuki düzen içerisinde, hem de dışarıdan bu düzeni kontrol edebilecek bir merci olarak *supra-legalite* (yasallık üstü) olarak karşımıza çıkacaktır (Kardeş 2015: 243).

Sonuç olarak Schmitt, kuramsal evrenini nomos anlayışı üzerine yükseltmektedir. Nomos, ilk anlamına sadık olarak başta toprak alma kararına dayalı olarak egemen pür kararı ortaya çıkarmaktadır. El koyulan toprak parçasıyla ilişkili olarak ikinci anlamıyla toprağın paylaşılması/bölüşürülmesi ise pozitif anayasayı yaratacaktır. Son anlamı olan üretim ise pozitif anayasaya uygun olarak pay edilen toprak üzerindeki basiret, dikkatli planlama, idare ve dürüstlük gibi ahlaki nitelikleri gözeterek yönetmeyle var olan işleyiş olarak düzenin ekonomik boyutunu yaratmaktadır (Kaya 2010: 102). Anlaşıldığı üzere, Schmitt'in düşüncesine uygun olarak, nomos alma (politik), bölüşme (hukuk) ve üretmenin (ekonomik) pür birliği olarak karşımızda durmaktadır. Nomos *“karar, norm ve bu ikisinden önce de düzen”* anlamına gelmektedir (Türk 2013: 171).

Bu noktada bir halkı yeryüzünün yüzeyi üstünde görünür kılan nomosun kökeni ve egemenin varlık zemini olarak kararcılık profan olandan önce metafizik bir aşkın güç ile temellenecektir. Schmitt kararcılığın arka planına önce teoloji yerleştirecek, daha sonra modern olanla teolojinin arasında bir analogi kuracaktır. Bu haliyle nomos düşüncesi, yeryüzünde belirli zamanların hâkim özelliğini belirleyecektir. Bizler Kararcılık düşüncesinin felsefi kökenlerine inmeden önce son bir adım olarak nomosun egemen kararı, hukuku ve ekonomiyi yaratma gücünün teoloji politik boyutuna kapı aralayarak, yeryüzünün nomosları ile yüz yüze geleceğiz.

1.3. Nomosun Teolojik Temeli ve Yeryüzünün Nomosları

Schmitt, her politik düzenin ya monoteist ya da politeist bir teizm alt yapılı nüve barındırdığını düşünmektedir. Ona göre, gücün orijininde ya tanrı ya da tanrılar bulunmaktadır. Yönetici olan egemen ise salt bir karar ile bu gücü tanrıdan veya tanrılardan almaktadır. Bu haliyle insan edimi olarak nomosun ilk anlamı veya gerekliliği olan toprak alma özünde, gücün bilinemez, gizemli temelini ortaya koymaktadır. Yani nomosun ilk edimi olan toprak alımında, ontolojik olarak temellendirilmiş nesnel bir kriter ya da ilkedden söz etmek mümkün değildir. Olmakta olan şey orijindeki kriterden (tanrı), diğer kriterlerin (egemen) türemesidir. (Kaya 2010:

98). Buradan hareketle yeryüzündeki egemene güç kazandıran edim teolojik kökenli kararcılık ile bezeli salt bir toprak alma ile gerçekleşecektir.

Teolojik olarak tarihsel akışın beyni olan (Armstrong 1998: 88) tanrı, eylem alanına hâkimliğinden ötürü tarihsel akışın ilk yazarıdır. Bu nedenle inananlar için geçmiş ve gelecek hakkında düşünmek, geleceği ve geçmişi birlikte düşünmek zorunluluğu olarak vuk'u bulacaktır. Yahova'nın akıl sır ermez evrensel tanrısı ile birlikte eskatolojik bilinç peyda olur. Bu bilinç ile tarih, başı ve sonu belli, kendi içinde tutarlı ve anlamlı bir birlik, bir süreç ve bir eylem alanı haline gelmektedir (Kaya 2010: 301-302).

Artık inanan için, Tanrı'yı düşünmek onun eylem alanı olarak tarihi gözlemekle mümkündür. Şöyle ki, semavi öğretilerde her yerde olan tanrı, peygamberleri ile konuşması, tufan ile düzeni yok etmeye karar vermesi gibi şeylerde olduğu üzere tarihin hem efendisi hem de yazarı olarak dinamik olarak imlenir. Somut olayların bizzat içinde ve beşeri dünyaya müdahil olan bu tanrı imlemesinin doğal sonucu olarak tarih de tanrısal eylemin alanında durmaktadır. Tanrının, sona dair ceza ve ödül bildirimini mutlak sondaki amel temelli verilecek olan ödül ve cezaya dair beklenti yaratmaktadır. Bu beklenti ise insan için tarihi, *kurtuluş* ereği ile donatmaktadır. Kurtuluşa ermenin zorunluğu yine her an hem geçmişi hem geleceği düşünmek yani tarih olarak karşımıza çıkacaktır (Kaya 2010: 301).

Schmitt'in düşüncesinde her şeyden önce tarihsel bir olay olan Hristiyanlığın cennetten düşüş ile başlayan tarihi, İsa'nın ikinci kere dünyaya beden olarak gelmesiyle son bulacaktır. Dinamik tanrı kurgusunun bir gerekliliği olarak burada statik bir ontolojiden söz edilemez. Çünkü akıl sır ermeyen gizemli tanrı kullarıyla tarih aracılığıyla irtibattadır. Doğru olan tanım için ise her döneme uygun düşen bir karşılık bulunmaktadır. Yani tanrısal olana uygun bir cevap niteliğine sahip olmalarına rağmen polis döneminin ve devlet döneminin tarihsel hakikatleri yani nomosları aynı değildir (Kaya 2010: 304).

Schmitt dünyanın ilk nomosunu kurgularken bahsettiğimiz Hristiyanlığın tarihselliğine ve İsa'nın yeniden bedenen yeryüzüne dönecek olmasına (*parousia*) büyük önem atfedecektir. Eskatolojinin mutlak son ve tanrı kurtuluşu içeren tanrısal tarih anlayışı yerine o kendini katekhonun sınırlayıcılığı ile ortaya çıkan boşlukta insanın yaratacağı tarih anlayışından yana konumlandıracaktır. Söz konusu nomos okumasındaki belirleyici kavram bu haseple sınırlayıcı bir güç olarak praksis alanında insana yer açan *katekhon* kavramı olacaktır.

1.3.1. Katekhon ve Yeryüzünün İlk Nomosu: Respublica Christiana

Schmitt, dünyayı geriye dönük olarak ele aldığında yeryüzünün nomosunun üç kırılma noktasından söz etmektedir. İlk kırılma yani dünyanın ilk nomosu Mısır, Asya, Helenistik İmparatorluklar ve Roma İmparatorluğu döneminde hâkim olan *Respublica Christiana* (Pür Karasal) nomostur. Bu dönemde her imparatorluk, kendi mekânını bir barış hali olarak kurgularken kendi mekânının dışında kalan alanı ise kaosla özdeşleştirerek fethetme ve işgale açık olarak kurgulamıştır (Schmitt 2006: 50-51). Nomos, bu dönemde siyasal olanın denizle sınırlı; toprağa bağlı olması üzerine tüm yeryüzü için bir genellik yaratmaktadır. Adının Hristiyan olana referansla Respublica Christiana olmasının nedeniyse nomosu toprağa bağlılık olarak karakterize eden, onu genelleştirerek dünyayı şekillendiren bir şey olarak somut bir varlık kazanmasının sebebinin, Roma Katolik Kilisesi'nin varlığı olmasıdır (Schmitt 2006: 56).

Schmitt, başını İsa'nın, vücudunu tüm inananların oluşturduğu bir bütün olan (Erözden, 1997: 48) Roma Katolik Kilisesi'nin kendine has bir rasyonelliği olduğu görüşündedir. Ona göre, kilise mezhep bağına karşı kendisini daima akl-ı selim olandan tarafa konumlandırarak tüm Orta Çağ boyunca büyü ve hurafeyi baskı altında tutmuştur. Yani Schmitt Renan'ın; "*Roma'nun bütün zaferi aklın bir zaferidir*"⁶ sözünün altına imzasını atmaktadır (Schmitt 2009: 16).

Politik-sosyal bir düzen olan kilise; kamusal bir yaşam vaz eden bir Respublica'dır (Kaya 2010: 38). Schmitt, Teist teolojinin hâkim olduğu bu dönemde

⁶ Fr. *Toute victoire de Rome est une victoire de la raison.*

kiliseyi bir güç formu olarak resmettiği için auctoritas (otorite) ile potestas (güç) birbirinden ayırmayı gerekli görmez. Çünkü karşılıklı bir ilişki söz konusu olduğu için otoriteye sahip olan güce de sahiptir. Gerektiğinde siyasal birliğine tabi olandan canını feda etmesini isteyebilme (Schmitt 2014: 101) noktasında Kilise'nin aşkın tanrıya inananlar üstündeki otoritesi (auctoritas), zorunlu olarak onu, insan hayatı konusunda karar sahibi ve dolayısıyla güçlü (potestas) kılmaktadır (Kaya 2010: 40).

Schmitt'in düşüncesinde Roma tarihi sonsuz tarihsel yönelimlerin en görkemli örneklerini sunmaktadır. Schmitt'e göre Roma İmparatorluğunu ve Roma yasalarını dikkate değer kılan şey, düşmanı hırsız ve suçludan ayırt edebilir⁷ yetkinliğe sahip olmasından kaynaklıdır (Schmitt 2006: 22). Roma'nın kendine has düşman/suçlu ayırdının altında yatan, onlara dışarıdan gelebilecek olan herhangi bir tehlikeye karşı koyma; durdurma ve engelleme olanağı sağlayan şey, *Katekhon* kavramıdır. Geleneksel Hıristiyanlıkta, Roma merkezli bir Hıristiyanlığa izin veren olgu tam da bu *Katekhon*'un sınırlayıcı fikridir (Schmitt 2006: 51). Bu açıdan bakıldığında Roma'nın egemenlik/özelik durumu *katekhona* bağlı olarak düşmanın ayırt edilmesiyle söz konusu olabilmektedir.

Schmitt tarihsel olana kapı aralamak, insanı tarihsel olanda var etmek için Eskatoloji'yi (Ahiretbilimi) reddetmektedir. Ölüm, kıyamet, cennet ve cehennem gibi en son şeylerle ilgilenen eskatoloji, dünyevi olandan kopuktur. Schmitt'e göre böyle bir okuma ile yorum yapmak dünyada politikanın var oluşuna izin vermemektedir (Schmitt 2006: 60). Schmitt, Aziz Pavlus'un Selaniklilere İkinci Mektup'undan hareketle kendi *Katekhon* anlayışını kurmaktadır. Aziz Pavlus'un mektubuna göre, deccalin dünyaya gelip yasayı yok etmesi, kaosu getirmesi an meselesidir ama bir engelleyici, durdurucu - erkek, eyalet, insan ya da hegemon- *katekhon* kuvveti, Deccal'in ilerlemesini durduracaktır (Pavlus 2012: 2Se.2:1-12).

⁷ “Bize karşı savaş ilan eden ya da savaşı açıkça bildirdiğimiz düşmanlar vardır; diğerleri ise yalnızca soyguncular veya haydutlardır.” *Lat.* Hostes hi sunt, qui nobis aut quibus nos publice bellum decrevimus: ceteri latrones aut praedones sunt. *Bknz.* Schmitt, C. (2006), *The Nomos of Earth*, Telos Press Publishing, New York, ss. 22

Sınırlayıcı güç olan katekhon Pavlus'a göre, Deccal'in dünyaya gelmesini engelleyerek, Tanrı'nın vekili Mesih olarak dünyaya tekrar gelecek olan İsa'yı da gökyüzüne hapsetmektedir. Pavlus'un düşüncesinde *Katekhon* kötülüğün zaferini kontrol altında tutarak patlamasını ertelediği için aynı zamanda iyi ilkesinin son zaferini de geciktirmekte yani kurtuluş olan ilahi ikinci geliş de ertelemektedir (Kaya 2010: 307, 311-312). Pavlus'un katekhona olumsuz bir anlam yüklemesine karşı Schmitt, olumlayıcı bir düşünce izlemektedir. Ona göre, Hristiyan dünyada siyasal olandan söz edilebilmesi katekhonun -İsa'nın dünyaya geri dönüşünü engellediği için doğan boşlukta- insanı praksis alanına dâhil edebilmesi sayesinde. Bu nedenle tarihi anlamak isteyen bir Hristiyan için tek gerçekçi çözüm yolu katekhondur (Schmitt 2006: 60-62).

Schmitt katekhonu özel bir Hristiyan öğretisinden öte Mesih ile Deccal arasındaki ilişkinin politik alanda yeniden aranmasına yönelik bir tarih felsefesi olarak düşünmektedir (Kardeş 2017: 13). Meier'in tespitiyle Schmitt'in katekhon inancının tarihe olan etkisi ilk olarak, ikinci gelişin neden geciktiğinin ve bu süreçte tarihin nasıl devam ediyor oluşunun cevabı olma niteliğindedir. İkinci olarak, eskatolojik sona doğru ilerleyen tarihe hem tarihsel hem de politik eyleme gücü olarak bir motivasyon ve anlam kazandırır. Son olaraksa, katekhon tarihi kurtuluş ereği ile donatarak insanın hem tarihi hem de politikayı aktif bir tarzda düşünmesine sebep olur (Kaya 2010: 312).

Katekhon, dünyanın politik bir praksis mekânı olarak tarihinin var olmasına da imkân sağlayan şeydir. Hristiyan Orta Çağ'ın alanının varlığı katekhon düşüncesi hayatta olduğu sürece devam etmektedir. Bu noktada Schmitt, Orta Çağ uluslararası hukukunu Roma İmparatorluğu'na bağlayan yasal sürekliliği, normlar veya genel fikirlerde değil, Roma'ya yönelik somut oryantasyonda bulmaktadır. Bu nedenle yasal sürekliliğin tarihsel olarak, kültürel ve ekonomik tutarlılıkta aranmaması gerektiğini düşünmektedir (Schmitt 2006: 59).

Schmitt için Katolik kilisesinin iman esasları ya da ruhani hali değil, yapısı ön plandadır. Ona göre, en ideal anayasal düzen (Rüthers 2003: 145) *Complexio*

*oppositorum*⁸ olarak Roma Katolik Kilisesi, karşıtların karşı olmayı sürdürürken bir arada olmasını sağlamıştır (Schmitt 2009: 8). Kilise ya o ya da bu ikiliğine karşı, Eski ve Yeni Ahit'in bir arada geçerli olması gibi, hem o hem de bu olarak bir cevaptır. Aynı iktidar birliğinin iki ayrı düzen çizgisi olarak, iktidarın fiilen kullanımı olan *potestas* (Güç) imparatora aitken, iktidarın özü olan *auctoritas* (Otorite) ise papaya aittir Yani *auctoritas/papa* ve *potestas/kral çatışan değil* aksine birbirini *tamamlayan* bir karşıt ilişkidir. Zaten katekhon din ile politika, Papalık ile İmparatorluk arasındaki bu özel biraradallığı tesis etmektedir (Schmitt 2006: 59-61).

Modern anlamda devletleşmenin başlangıcını 16. yüzyıl olarak kabul eden Schmitt'e göre, yeryüzünün ilk nomosu *Respublica Christiana* bu yüzyıla değin sürecektir. Çünkü 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yeni keşfedilen toprağın düzeni üzerine çatışmalar baş gösterir. Çünkü bu keşifler büyük bir değişim yaratmaktadır. O güne değin kendi ve dünya üzerine sınırlı bilgiye sahip olan ve genellikle din eksenli kurulan insan, hayal gücünün ötesinde bir gerçeklik olarak kara ötesindeki deniz ve deniz ötesindeki başka bir kara ile yüz yüze gelmiştir. Yeni keşfedilen bu büyük kara parçaları üzerindeki din eksenli olarak ayrışan kavganın iki ucu ise 16. yüzyılın son çeyreğinde Katoliklik ve Protestanlık olarak ayrışacaktır (Akal 2013: 245-246).

Ayrışma nedeniyle 17. yüzyılın ilk çeyreğinde Avrupa devletlerinin çoğunun katıldığı ve Avrupa tarihinin en uzun savaşlarından biri olan iç savaşlar sonucunda zaruri olarak bir çözüm arayışı peyda olacaktır. Hayatı din kurallarından arındırma niteliği taşıyan egemen düşüncesi ise tam da bu noktada, bu çözüm arayışının sonucunda doğacaktır. Böylelikle devlet ve egemenlik kavramları ön plana çıkarken Orta Çağ'ın feodaliteye dayalı imparatorluk anlayışı bir devlet fikri barındırmadığı gerekçesiyle artık kavranamaz bir hale bürünecektir (Akal 2013: 246).

15. ve 16. yüzyıllardaki coğrafi keşifler sonrasında denizin ve deniz ötesindeki karanın ele geçirilmesiyle *Respublica Christiana*'nın meşruluğu sarsılacaktır. Yine bu dönemde *auctoritas* olarak ruhbanın, tamamen manevi meselelerle sınırlamak isteyen yeni birimlerin kurulacaktır. 17. yüzyıla gelindiğindeyse hem olgusal hem de yasal

⁸ *Lat.* . Karşıtların yanyanalığı, karşıt öğelerin bir araya gelmesi

olarak hâkimiyet/egemenlik alanından tamamen el çektirilen ruhban otorite, yalnızca tinsel meselelerle sınırlandırılacaktır. Bu sınırlandırma ile son bulan *Respublica Christiana* 17. yüzyılda yerini itici gücü devlet olan yeni bir nomosa; *Jus Publicum Europaeum*'a bırakacaktır (Schmitt 2006: 65). *Jus Publicum Europaeum* nomosu ile birlikte devletlerarası ilişkinin ve politik mekânın merkezine devlet olgusu yerleşecektir (Kardeş 2015: 193). Devlet kavramının çerçevesi siyasi-hukuki düzlemde ele alınmaya başlanmasıyla *Respublica Christiana* meşruiyetin referansı olma özelliğini tamamen yitirecektir.

1.3.2. Teoloji Politik Okuma ve Modern Devlet Nomosu: *Jus Publicum Europaeum*

Teori olarak veya pratik alanda inşa edilecek her yeni düzen kendinden önceki düzenin düzensizlik hali olmasına dair bir karalamaya gebe olduğu bilinmektedir (Akal 2016: 55). Yeni düzen, zorunlu olarak, feodalite ve zümreye dayalı önceki düzenin ortadan kalkmasıyla yaşanan kriz durumundan çıkış/kurtuluş olma iddiası ile ortaya çıkacaktır. Ancak bu kurtuluş bir önceki düzensizlik halinden radikal bir kopuş yaşayacak veya öğretiler arasındaki tüm bağlar kopacak; hiçbir bağ kalmayacak iddiası demek değildir. Olmakta olan şey, modernleşme sürecinde tek tanrılı dinlerin egemenlik prensiplerini çeşitli yollarla, seküler devlet modeline uyarlamasıdır. Yani İsa'nın üzerinden çıkarılan dikişsiz giysi⁹ kanun koyucu¹⁰ egemene giydirilmektedir (Akal 2016: 40).

Bu yargıya uygun olarak Schmitt'in düşüncesinde tek tanrı inancı temeli üzerinde var olan Orta Çağ'ın *Respublica Christiana* nomosu, içerisinde modern siyasi düşüncesi tohumlarını barındırdığı gibi; modern siyasi düşüncesinin nomosu olarak *Jus Publicum Europaeum* da Orta Çağ'ın tek tanrı inancından tamamen bağımsız bir yapıya dönüşmeyecektir. Öyle ki devletin veya siyasi iktidarın bir, yetkin ya da egemen olarak düşünemesinin yolunu açan şey Orta Çağ'ın kadir-i mutlak tanrı kabulüdür. Modern

⁹ Lat. *Tunica inconsutilis*

¹⁰ Schmittyen anlamda, nomosun temeli olan fetih fikrine uygun olarak somut düzeni ihdas eden kişi, ilk kanun koyucudur. Bknz. Bezci, B. (2006) Carl Schmitt'in Politik Felsefesi, Paradigma Yayıncılık, İstanbul, ss. 110

öncesinin her şeye kadir tanrısı kriz durumunun aşımıyla modern dönemde her şeye kadir kanun koyucuya dönüşecektir (Schmitt 2005: 41).

Schmitt teoloji ile hukuk arasında hem bahsettiğimiz şekilde geçişsel bir tarihsellik hem de sistematik ve yapısal bir benzerlik olduğunu düşünmektedir. Şöyle ki, insanın sosyal ve siyasal yaşamını teoloji vahyin ışığında düzenlerken, modern hukuk aynı sistematikliği akıl ışığında yapmayı öngörmektedir. Bu nedenle ona göre, bugün modern olarak adlandırılan tüm siyasi-hukuki kavramlar, zaman içerisinde meydana gelen ve bir önceki dönem ile arasında yapısal veya anlamsal olarak illiyet bağı bulunan kavramlardır. Yani modern devlet kuramının tüm önemli kavramları özlerinde sekülerleştirilmiş teolojik kavramlardır (Schmitt 2005: 41).

Jus Publicum Europaeum döneminde devlet, ülke sınırları içinde tüm konularda kendi üstünde hiçbir otorite tanımayan ve hükmünü yürüten, egemen olan, merkezi ve rasyonel bir iktidar olarak kurgulanmaktadır (Dalar, 2014: 18). Bu rasyonel iktidarla halklararası hukuk anlayışı yerini devletlerarası hukuk anlayışına bırakırken, hanelerarası savaş artık devletlerin savaşlarına dönüşecektir. Söz konusu devlet artık bir iç düşman nosyonundan değil kendi dışındaki kendisi ile eşit egemen düşman nosyonundan (Kardeş 2015: 194) hareket edecek böylelikle düşmanlar devletin varlığını/bütünlüğünü tehdit eden egemenler halini alacaktır (Akal 2013: 246).

Artık Orta Çağ'ın kaderi önceden tanrı tarafından belirlenmiş olan kul inancından Rönesans'ın tarihi özgürce inşa ettiği düşünülen insanına geçilmektedir. Bu geçiş aynı zamanda insanın tanrısal tarihinden tabi tarihine geçişi anlamına gelmektedir. İnsanın bizzat eylemsellik alanın doğduğu tabi tarih anlayışı, geçmişten şimdiki zamana şimdiki zamandan ise geleceğe, mantıklı ve tek çizgili bir süreci izlediğine inanılan anlamlı bir tarihtir (Tuğrul 2013: 156).

Schmitt modern devletin ilk nüvelerini Marsilius'un politik olanın dini olandan azade kılınması çabasında bulmaktadır.¹¹ Schmitt'e göre, 12. yüzyıl boyunca yetkin

¹¹ Devlet/kilise krizinde aşırı papacılar ve aşırı kralcılardan oluşan iki kanadın bulunduğu siyasal ortamda çözüm arayışında olan Padovalı Marsilius'a göre, dünyevi iktidarın yetkisi tamdır ve dinsel olan gönüllülük esasına dayanır. Bu sebepten teokratik hafızanın temel savı olan papalığın eksiksiz güç

devlet özelliklerini kendi bünyesinde barındıran kilisenin hâkimiyeti 13. yüzyıla gelindiğinde büyük çaplı olmasa dahi sarsılmaya başlamaktadır. Bu dönemde devletin meşruluk iddiasını *aşkın* güçten ziyade sınırlı toprak parçası üzerinde yönetilen ile kurduğu *koruma-itaat* bağı yoluyla türeten *içkin* yönetenin, kurduğu (Güngör 2011: 331) Fransa, Hollanda ve İngiltere Krallıkları gibi hükümetlerin kendilerini var etmesini engelleyememektedir. Sonuç olarak ilk taşları 13. yüzyılda döşenen Avrupa Egemen Devletler Sistemi'nin temel yapısıyla şekillenen *Jus Publicum Europaeum* nomosu Otuz Yıl Savaşlarını sona erdirerek içte devlet otoritesini, dışta devlet otonomisini sağlayan 1648 Vestfalya Barışı ile (Kaya 2010: 89) tam anlamıyla doğacaktır (Bezci 2006: 13).

Respublica Christiana döneminin hâkim anlayışı her imparatorluğun kendi mekânını bir barış hali olarak kurgularken kendi mekânının dışında kalan alanı ise kaosla özdeşleştirerek fethi ve işgale açık olarak resmetmesiydi. İtici gücü devlet olan *Jus Publicum Europaeum* nomosunda bu düşünce bölgeselleşerek yerini Avrupalı devletlerarasındaki kısmi barış ve düzenin tesisini sağlayan, Avrupalı olmayan toprakların, Avrupalı olmadıkları gerekçesiyle yabancı topraklar olarak işgale açık olduğu düşüncesi (Kardeş 2015: 193) yönündeki de facto (fiilî) ayrıma bırakacaktır.

De facto ayrıma göre, Avrupalı kralın toprağı kesin sınırlarla çizilmiş, ona ait bir toprak; bir sınır çizgisi anlamına gelirken, Avrupalı olmayan bir kralın toprağı ise alınması müsait olan serbest toprak olarak düşünülmektedir (Kardeş 2015: 193). Bunun nedeniyse nomosa dayalı olan ve kendisini medeni ilan eden Avrupalıların yerli halkı barbar, yamyam, hayvani gibi sıfatlarla tanımlanarak insan-olmayan kategorisine indirgemesidir. Bu indirgemeyle yerli halklar hukukun dışında addedilerek topraklarına el koyma edimi normalleştirilmektedir (Türk 2013: 187). Bu kabulde Avrupalı devletler için, dâhili olanda toprağın bütünlüğünün korunması egemenliğin yansıması olarak gerçekleşirken, harici olanda -Avrupalı devletlerarasındaki Avrupalı olmayan

olması ve kilisenin baskısı özünde bir temelsizlik teşkil eder. Egemen olan halk olmalıdır. Egemen olan halkın temsili için ise siyasal bir hükümet sistemi zorunlu bir gerekliliktir. Bugünkü modern anlamından ziyade devlet erkinin uyruklarının bağıllığını din üzerinden kurgulamasından kopuş anlamında minimal bir din-devlet ilişkisi ayrımı laiklik düşüncesini ilk kez dile getirmesi açısından Marsilius modernitenin ilk söylemlerini ortaya koyacaktır. Bknz. Güngör, C. (2011) Marsilius'un Siyaset Kuramı: Defensor Pacis'i Üzerine, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, ss. 327-378

devletlerdeki topraklara el koyma temelindeki- barış durumunun sağlanması *Uluslararası Avrupa Kamu Hukuku* tarafından gerçekleştirilir.

Anlaşıldığı üzere, iktidar alanı Vestfalya Barışı ile devlet kamusal mülkiyetine atıfla savaş ve barış durumuna karar veren yegâne erk konumuna yükseltecektir. Sivillerin yaşamını veya mülkünü tehlikeye sokabilecek savaş yöntemlerini kullanmaktan kaçınılan (Schmitt 2006: 142) bu yeni düzen ile birlikte artık devletler ile sınırlı legal savaş ve devletlerarasında antlaşmalarla tesis edilen barış kamusallaşmaktadır. Özel mülkiyeti ve sivil toplumu dışarda bırakan savaş ve barış durumları yalnızca, toprak-alma olarak nomosun orijinal anlamının kabulü üstüne temellenen, devletin kamusal mülkiyetine referansla yapılabilecektir (Kaya 2010: 90).

Yeni nomosun hâkimi olarak modern devlet tüm iç ve dış, fiilen mevcut ya da potansiyel düşman güçlere karşı mücadeleyi yürüten yegâne erk olarak resmedilmektedir (Keane 1998). İnsanlarca icat edilmiş bir komuta mekanizması olan modern devletin egemenlik sahası ve meşruluğu, bir yer/mekân ve o yer/mekân üzerinde yaşayan halkla ilişkisinden türemektedir. Schmitt için bu yeni dönemde siyasal olanın temsilcisi olarak devlet, *kurucu iktidarca* belirlenen bir tarihsel birlik formu (Çelebi 2008: 7) olarak karşımıza çıkmaktadır. Teolojik nomosun kadir-i mutlak tanrısının rasyonel olan nomostaki dengi olan kadir-i mutlak egemenin alamet-i farikası ise nomosun ilk ve en önemli edimini var eden otorite ile sıkı sıkıya bağlı olan *siyasal karar* (Schmitt 2005: 16) düşüncesidir.

Nomosuna uygun olarak karar alma temelli alınan toprak ile her devlet kendi egemenlik sahasını yani sınırlarını belirlemektedir. Devlet karar almadan doğan meşru otoritesini toprak üzerine yayarak hem düzeni tesis etmekte hem de tehlikenin her an mevcut olabilirliği ile kendini sürekli kılmaktadır. Zaten, sınırları üstünde yaşayan halkın yani aynı nomosa sahip olanların, düşman karşısında birlik olabilmesi kararın özünü sunmaktadır (Kardeş 2015: 53).

Sonuç olarak devlet, Respublica Christina'nın ilahî olana dayalı dinî otoritesinin ortadan kalktığı bir dönemde otorite boşluğuyla oluşan kaosu, kendisini egemen bir

kararla otorite olarak tesis etmesiyle kozmosa dönüştürmüştür. Burada gerçekleşen, modern devletin, Ortaçağ'ın politik düzeninde dinin yerine getirdiği fonksiyonu dünyevi bir temelde gerçekleştirmesidir (Kaya 2010: 132). Bu fonksiyonu kendine mâl etmedeki egemen karar, kendi sınırlarının keskinliğini, sınırlarının bittiği yeri, sınırın öteki tarafında kalanın tanımını belirleyecek olan nomostan doğmaktadır. Kendinden olanı ve olmayanı kendine ait sınırları ve sınırların dışında kalanı yine kendi kararıyla alan özgür bir politik topluluk, özgürlüğünü nomosu dâhilinde oluşan kendi kararından doğan praksisten almaktadır.

Şu halde çalışmanın temel iddiası olan Schmitt'in nomosu ile var olan siyasal birliğin mekânının korunması fikri ile ulus duvarları arasındaki bağı ortaya koymak adına ilk olarak devletin özgür ve egemen olması gerekliliğini, yönetebilme edimini, egemenin sınırlarını belirleyen ve egemen olmanın temel prensibini oluşturan karar verme kavrayışının açıklanması gerekmektedir. Bu gereklilik nedeniyle mutlak monarşinin laik kuramını hazırlayan Niccolò Machiavelli, Jean Bodin ve Thomas Hobbes'un (Şenel 2002: 302) kuramlarının Schmitt'in kuramına etki eden karar düşünceleri incelenecektir. Daha sonra Schmitt'in düşüncesindeki ulus-devlet ve sınırları hakkındaki fikirlerinin referans noktaları olan iki önemli düşünür G.W.F. Hegel ve Jean-Jacques Rousseau çalışmaya dâhil edilecektir.

II. BÖLÜM

2. SİYASİ KARAR OLARAK NOMOS VE FELSEFİ KÖKENLERİ

Her düşünür ve filozof gibi Schmitt de yaşamış olduğu dönemin sosyolojik ve siyasal olaylarından, entelektüellerinden olumlu ve olumsuz olarak etkilenmiştir. I. Dünya Savaşı sonrası Almanya'nın içinde bulunduğu kriz durumundan çıkış yolu arayışında olan Schmitt, liberal seküler anlayışın otoriteyi yadsıdığını hatta reddettiğini saptamıştır. Romantizm, liberalizm ve kozmopolitizm gibi düşüncelerin temel problemlerini otorite ve karar almaktan kaçış konusundaki eksiklikleri olarak tespit eden (Schmitt 2005: 14) Schmitt, liberal ebedi müzakere fikrinin karşısına yine otorite ve karar alma nosyonu ile dikilecektir.

Schmitt, kendi dönemine hâkim olan pozitivist entelektüel düşünürlerinin kendi deyimiyle *niceliksel total devlet* anlayışına karşı durmaktadır. Niceliksel total devlet, politik otoritesi nötralize olmuş, idareci özelliği öne çıkan; kriz durumunda liberal devletin tutumunu benimseyen yapıdır. Devlet desizyonist bir politik birlik değil toplumsal ve ekonomik çıkarların bir yansıması olarak toplumun bir aracıdır. Oysa Schmitt'e göre, politik birlik ancak bir siyasal karar üzerine var olabilmektedir ve siyasal olanın temsilcisi olarak devlet her zaman için politikanın tekelidir. Bu neden devletin devlet olma tasarruflarını taşıyamayan niceliksel total devletin zayıflığından kurtuluşu güçlü devletin tesis edilmesi olan *niteliksel total devlet* anlayışıyla bulmaktadır. İki yapı arasındaki temel fark, niteliksel total devletin toplum, ekonomi, teknoloji gibi alanlarda düzenleme yaparken devletin üstünlüğü ilkesiyle hareket etmesidir. Bu yönüyle Schmitt için kendi halkının politik varoluşunu sağlayan niteliksel total devlet, devlet olan devlettir (Kardeş 2015: 220-221).

Schmitt, yüzyıllara göre çağın düşünme ve eylem yapısını ortaya koyan ve şekillendiren merkez alanlar saptamasına girişmektedir. Onun saptamalarına göre, Avrupa tarihinin son dört yüz yılını, dünyevileşme yönünde ilk nüveler mezhep çatışmalarıyla geçen 16. yüzyıldır. Bu yüzyılın hâkimi, her ne kadar tahtı sallanıyor olsa bile Tanrı ve onun kitapları etrafında dünyayı şekillendiren, *teolojidir*. Bir yüzyıl sonra batı rasyonalizminin kahramanlar çağı olarak adlandıracağı 17. yüzyılda teoloji yerini “*Kim Yönetiyorsa Onun Dini*”¹² mottosunun izdüşümünde *metafizik* ve *rasyonaliteye* bırakmaktadır. Yani mezhep savaşları noktasında tartışma yaratan bir alan olduğu için teoloji, bir yüzyıl sonra yerini doğa bilimlerinin dünyevi metafiziğine bırakmıştır.

Ahlak kavramının merkeze oturduğu bir zaman dilimi olan 18. yüzyıl, “*Kim Yönetiyorsa Onun Ulusu*” fikrinin ortaya çıkışına sahne olacak *insancıl-ahlakilik* peyda olmaktadır. Bu yüzyılda Tanrı hem tamamen aşkın bir konumdan bireysel imanın meselesine indirgenecek hem de e gerçek yaşamın mücadele ve zıtlıkları karşısında tarafsız bir merci kimliğine bürünecektir (Zeybekoğlu 2009: 43). Ahlak kavramının geri adım attığı ve devleti tarafsız bir iktidar olarak algılayan ekonomi kavramının tahta oturacaktır. Yani 19. yüzyılın merkez alanı, ruhbanı ekonomistler olan *ekonomidir*. Schmitt, 20. yüzyılı ise Liberal nötralizasyonun atılan son adımı olarak politik çoğulluğu kaldırmaya yönelik bir süreç olan *tekniktir*. Teknoloji ve teknik ilerlemenin bireylere ihtiyacı olmadığı için Schmitt bu dönemi nötralite ve apolitiklesme dönemi olarak nitelemektedir (Tuğrul 2013: 157; Kardeş 2015: 36-37).

Schmitt, egemen ve karar düşüncesini açıklarken soyut kavramlar üzerinden bir tartışmaya girmeyi reddetmektedir. Onun için önemli olan reelde olan durumun tespiti ve açıklanmasıdır. Bu durumu *Siyasal İlahiyat* adlı eserinin birinci bölümünde kendisi şöyle dile getirmiştir (Schmitt 2005: 14);

“Egemenliğin tanımı olarak geliştirilen soyut şemanın (egemenlik en üstün ve aslî hükmedici güçtür) geçerli kabul edilip edilmemesinin teorik veya pratik açıdan büyük bir farkı yoktur. Genel olarak soyut bir kavram hakkında bir tartışmaya girilmeyecektir, hele egemenliğin tarihi söz konusu olduğu zaman hiç... Tartışılan, somut uygulamadır, yani bir anlaşmazlık durumunda kamusal

¹² Lat. *Cujus regio ejus religio*

çıkartı veya devletin çıkarını, kamu güvenliği ve düzenini, le salut public'i [kamusal selamet] vb. neyin oluşturduğuna kimin karar vereceği gibi."

Modern devlet nomosu bağlamında egemen temsilci kişi, ele geçirmeye, paylaşmaya karar veren ve üretimi düzenleyen kişi olarak karşımıza çıkar. Toprağı ele geçirme bir siyasal kararın verilmesine sıkı sıkıya bağlıdır. Bu noktada söz konusu olan şey, "Egemen olan çitlemeyi yapar," önermesinin aksine "Çitlemeyi yapmaya karar veren/yapan egemendir." anlayışıdır (Brown 2011: 57). Çit çekme ile kurulan hâkimiyet ve yargılama yetkisi kısa bir süreçte egemenliğin öz niteliği olur ve artık ön kabulüne dönüşür.

Schmitt'in düşüncesinde karar vermek, egemeni yaratacak olan yegâne oluş biçimidir. O, bu tespitinin sağlamasını hem nomos ile varolan anayasa düşüncesiyle hem de modern devletin düşünce boyutundaki başlangıç ânına referansla ortaya koymaktadır Schmitt'in düşüncesinde modern devlet ve egemen kararın ilk momentleri Respublica Christiana nomosunun meşruiyetini yitirmeye başladığı 15. ve 16. yüzyıllar olarak karşımıza çıkacaktır.

2.1. Modern Devlet Düşüncesinde Nomosu Yaratan Siyasal Kararın İlk Temeli: Güç

Nomos kavrayışına uygun olarak Schmitt'in, bir politik var oluşun iradesi olarak kurguladığı anayasa, kendi iktidarına ve otoritesine yine kendi varoluşunda sahiptir (Bezci 2006: 102). Bunun izdüşümünde ise egemenin karar vermek için hak sahibi olması zorunluluğu yoktur, yalnızca olması yeterlidir düşüncesi bulunmaktadır. Yani egemen olan karar vermemekte, kararı veren egemen ve hukukun yaratıcısı olmaktadır. Şu halde ilk olarak belirtmemiz gereken Schmitt'in kararcılık anlayışının, normatif bir hiçlikten ve somut bir anarşi halinden egemen karara taşınmış anlamı taşıdığıdır (Bezci 2006: 102).

Schmitt, hukukun bağırında kimin karar vereceğini bildiren emir olarak (Schmitt 2014: 67) *yasa* ve düzeni yaratan *karar alma* süreçlerinin barındığına dikkat çekmektedir. Bu ayırım nedeniyle Weimar Kriz durumunda Alman kamu hukukunun karar düşüncesinden kaçınmak amacıyla parola olarak kullandığı, “Kamu hukuku burada sona erer.” (Schmitt 2005: 11) dedikleri noktada Schmitt’e göre, hukuk sona ermemektedir. Olmakta olan şey, siyasal olanın devlet karşısında önceliğine referansla egemen kararın ön plana çıkması ve yasanın düzeni sağlamak adına bir adım geri atmasıdır. Bu nedenle hukuki düzenin tesisinde karar alma, normu öncelemektedir (Kardeş 2015: 108). Hukukun düzene öncelendiği pozitivist düşüncede doğal olan hakikat ve adalet olmalıyken, düzeni hukuka önceleyen Schmitt için yasa, egemenin sözü olacaktır.

Kanun koyucu olarak egemenlik kavramı, Orta Çağ’daki tanrı-merkezli dünyasından çıkış ve devletin varlık meşruiyetinin tanrısal olandan koparılması gayesiyle çözüm yolu bulma arayışının bir sonucu olarak peyda olmaktadır. Modern dönemin insan-merkezli dünyasına geçiş sürecinde geliştirilen egemenlik olgusu, nihayetinde en üstün buyurma yetkisi olarak modern devletin en önemli unsuru haline gelmektedir.

Bu noktada siyasî meseleleri Kilise’nin düşünce alışkanlığından farklı olarak, kendi doğal süreçleri ile anlatma çabasının ilk önemli örneği (Kesgin, 2015: 115) ise “*hükümdarı sınırlayan hiçbir güç bulunmamaktadır*” iddiasını dile getiren Niccolò Machiavelli’dir. O, doğru toplumsal düzen sorununu çözmek adına Klasik siyaset felsefesinin “İnsan nasıl yaşmalıdır?” sorusunu bir kenara bırakarak “İnsanlar gerçekte nasıl yaşıyorlar?” (Strauss 2011: 209) sorusuyla kırılmayı yaratacaktır.

2.1.1. Yeni Mekân Nomosunun İlk Düşünürü: Niccolò Bernardo Machiavelli

1933 *Montevideo Sözleşmesi*’ne göre Modern anlamda bir devletin uluslararası bir düzeyde tanınmasının ilk şartı tanımlanmış ve belirlenmiş bir toprak parçası üzerinde varlık iddiasının geçerli olmasıdır. Bunun getirisi olarak sürekli nüfus, hükümet ve diğer devletlerle ilişkiler kurabilme nitelikleri olarak toprak parçası, devlet

olmanın olmazsa olmaz gerekliliği olarak vücut bulmaktadır. Burada hukuki olarak tanımlanan devletin özellikle belirli bir bölgeyi/toprak parçasını fiili hâkimiyeti altında bulundurması ve o bölgeyi yönetebilme yeterliliğinin bulunması vurgulanmaktadır. (Azarkan 2016: 1063)

Bu hali ile ilk bölümde sözünü ettiğimiz gibi nomos anlayışındaki kara ve insan birlikteliği modern olanda da devlet olgusunun belirleyicisi olarak karşımızda durmaktadır. Devletin sahip olduğu hukuki düzenin anlamını koruyabilmesinin ön şartı 20. yüzyılda hâlâ o devletin belirli bir toprak parçası üzerinde bir düzene oturmuş olması gerekliliğidir. Schmitt'in *Kara ve Deniz* adlı eserinde ele aldığı haliyle (Schmitt 2009: 113);

“Her düzen bir mekân düzenidir.¹³ Bir ülkenin ya da kıtanın anayasasından oranın temel düzeni, nomos’u olarak bahsedilir. Gerçek, kendine mahsus temel düzen ise aslında belirli bir mekân sınırları ile sınırlamalarına, belirli ölçülere ve yeryüzünün belirli bir taksimatına dayanır.”

Politika ise bir toprak parçası olarak mekân ve nomos arasındaki organik ilişki nedeniyle, politik mekânların değişmesinin doğal sonucu olarak normatif alanlarda başkalaşma geçirecektir. Bu bağlamda 13. ve 16. yüzyıllar arası söz konusu dönem incelendiğinde, yeni bir mekân düzeni inşa etme ihtiyacı ve Tanrının siyasal praksis alanından soyutlanması gerekliliği modern dönem düşünürlerinin ortak paydası olarak karşımıza çıkmaktadır. Schmitt külliyyatında devletleşme süreci olarak okunan bu sürecin başladığı anlığı Jean-Pierre Brancourt, Machiavelli’ye atıfla şu temelde okumuştur (Akal 2013: 177-179);

“Orta Çağ Hristiyan krallığını, farklı ve belirlenmiş yerler işgal eden kümeler meydana getiriyordu ve bunların tümü, rastgele bir araya gelmiyor, bir kademelenme oluşturuyordu. (...) Etat (Devlet) sözcüğü Orta Çağ dil dağarcığına ait değildir. (...) XIV. yüzyıldan başlayarak ise Avrupa’da Etat sözcüğünün şu veya bu sosyal kümeyi belirtmek için sıkça kullanıldığı kesindir. (...) Bu koşullarda Machiavelli’nin devletten söz ettiğini görmek şaşırtıcı değildir.”

¹³ Alm.: “Jede Grundordnung ist eine Raumordnung .” Türkçe metinlerde mekân olarak çevrilen Raumordnung kavramı Almandaca bölgesel planlama anlamına da gelmektedir.

Padovalı Marsilius'tan beri Modernlik, yani yenilik vurgusu, siyaseti, dünya ve insan ötesi bir bağlamdan; aşkın bir gücün belirleniminden arındırma kavgası içindedir. Bu kavga, siyasetin yeniden kurgulanmasına, yani dünyevi olarak düzenlenmesine olanak sağlar. O güne kadar hiç kurgulanmamış şekilde kolektif bir oluşumu anlatmak adına devlet kavramını kullanan ilk düşünür İtalyan Birliğinin sağlanması gayesini güden Machiavelli'dir. Siyaseti, iktidarın elde edilmesi ve korunması sanatı olarak düşünen Machiavelli, meşruluk dayanaklarında, doğüstü ve insan ötesi bir göndermeye başvurmayarak kendine has bir düşün inşa eder. Zaten onun biricikliğinin esas nedeni, devlet deyiminin –cumhuriyetçi ya da monarşi şekli ile– özünde, belirli bir toprak parçası ve halk üzerinde güç kullanma ve denetleme yetkisi ile donatılmış Hükümdar'ın önderliğindeki politik yapı olmasıdır (Akal 2013: 196-197).

Orta Çağ siyasi düşüncesinin, Tanrı'yla iktidarı kullanan arasında kurduğu meşruiyet bağına kesen Machiavelli, bu meşruiyet bağının yerine, yeni bir meşruiyet bağı kurmaktan ziyade skolastik ilkeye dayalı meşruluktan kopuşu temsil etmektedir. Machiavelli'nin öncüllerinden farkı ya da yeniliği, Tanrısal birliğin yerine salt dünyevi bir okuma ile siyasi birliği koymuş olmasında yatmaktadır. Machiavelli devleti somut bir gerçeklikten ziyade *yapay* bir oluşum olarak resmedecektir (Akal 1997: 12; Güngör 2011: 376; Bezci 2006: 18).

Machiavelli'ye göre yeni birliğin kurucu unsuru, yeni bir güç ilişkileri denkleminde tartışılmalıdır. Yani Orta Çağ'ın feodal Tanrı vesayeti ile kurgulanmış güç ilişkileri artık yerini hükümdarın mutlak gücüne; Tanrı/kul ilişki ikiliği ise yerini hükümdar/yönetilen ilişkisine bırakmaktadır (Akal 2016: 51). Bu hali ile onun düşüncesi insanların nasıl davranmaları gerektiğiyle ilgili bir kuram olma özelliği taşımaz. Onun malzemesi, insanların fiilen nasıl davrandıkları ile alakalıdır. Yani o, idealist bir hakikat arayışından ziyade rasyonel olarak en iyi devleti kurma gayesiyle olanın ne'liği ile ilgilenmiştir. Ona göre, idealist politika filozofları ve semavi dinlerin öğretileri ile şekillenmiş politik düşünceler, olması gereken batağına saplanmış oldukları için gerçekleşmesi olanaksız hayali örgütlenmeler kurmaktan öteye gidememişlerdir. Oysaki o kendi siyaset kuramını fenomen olandan yani tarihten kurgulama yolunu seçmiştir (Kaya 2010: 169).

Machiavelli için insani olan her şey değişmez adalet ilkelerine tabi kılınamayacak kadar değişkendir. Bu değişkenliğin özünü ise insan doğası gereği bir arzu varlığı olması gerçeği oluşturmaktadır. Bu nedenle Antik felsefenin hakikati olan erdem ve erdeme bağlı adalet/adillik olgusu ne insanüstü ne de doğaldır. Ona göre, bir durumda nasıl davranılacağını belirleyen şey, ahlaki yönelimler değil zorunluluklardır. Bu zorunluluklara bağlı olarak sivil toplum, tamamıyla adil olmayı başarmak bir kenara buna heves dahi edemez. Tüm toplumsal ya da ahlaki düzenler, ahlaki olarak sorgulanabilecek araçlar neticesinde kurulmaktadır. Machiavelli'ye göre sivil toplumun kaynağı yalnızca toplumsal bir düzen kurulduktan sonra mümkün olabilecek olan adalet değil aksine adaletsizliktir. Yani adil olan ya da adalet kavramı insan yapısı bir düzende söz konusu olabilir. Doğal olan bir etik ya da doğruluk, meşru olan ve olmayan ayrımı siyasal birlik öncesinde var olmadığı için o meşruluğun kaynağı gayrimeşruluk olarak kurmaktadır (Strauss 2011: 210).

Schmitt için, önlem alınmadığı takdirde insanın içinde, arzudan çıkıp kötülüğe dönüşebilecek karşı konulamaz bir eğilimin bulunduğunu iddia etmesi Machiavelli'i realist bir çizgiye oturtmaktadır. Machiavelli'nin gerçek bir kuramcı olmasının sebebi insan doğasına bakışı noktasında bir arzu varlığı olarak insanı kötülüğe meyilli okumasıdır (Schmitt 2014: 90). Machiavelli'ye göre kötülüğe yatkın olan insan, değişken ve öngörülemez bir yapıya sahiptir. Bu durumu *Prens* adlı eserinde şöyle dile getirir (Machiavelli 1994: 106);

“Çünkü insanlar hakkında genelde şu söylenebilir: Nankör, değişken, içten pazarlıklı, korkak ve çıkarıcıdır; onlara iyilik ettiğin sürece hepsi seninledir; (...) gerekmedikçe kanlarını, mallarını, canlarını ve çocuklarını sana sunarlar ama bir gerekmeğe görsün hepsi senden yüz çevirirler. (...) kişisel çıkarları söz konusu olduğunda insanlar hainleşirler.”

Machiavelli yasayı hükümdarın iradesi ile özdeşleştiren *iradeci pozitivizmi* ile dünyevi bir iktidar anlayışının öncüsü olmuştur. Ahlak ile siyaset arasında kendinden önceki neredeyse tüm düşünürlerde varsayılan bağı reddederek erdem siyasetinden kopuş yine onunla başlamaktadır. Onun düşüncesinde politika en temel insani etkinlik olarak kurgulanmaktadır. Yani artık adalet gibi politika da salt insani bir etkinliktir.

Tanrıdan azade bir konumda duran politik eylem bu özelliği nedeniyle ahlâk veya erdem üzerine de kurulu değildir ve bunların eli ile yönlendirilemez bir nitelik taşımaktadır. İlk kez ahlâki ya da teolojik bir vesayetten kurtulan politika kendine has otonom bir alan kazanmaktadır (Kardeş 2015: 64).

Siyaseti kendi başına bir değer olarak inşa eden ve siyasalın ana momenti olan egemeni siyasal birliğin kurucu unsuru olarak resmetmesi nedeniyle Machiavelli Schmitt'in düşüncesinde realist bir düşündürdür (Schmitt 2014: 89-90). Şöyle ki, Machiavelli için politikanın bağrında tek bir şey bulunmaktadır; *Hükümdar*. Mutlak, sınırsız, bir ve bütün olan Hükümdar kurgusu ile Machiavelli de tıpkı Schmitt gibi – Schmitt üzerinde etkili olma nedeni de yine bu özelliğidir– birey karşısında devleti önceleyen kuramcılarının başında gelmektedir. Hükümdar Orta Çağ'ın kralı ya da feodalitenin beyinden çok daha kapsamlı olarak – Schmitt'in karar veren olarak betimlediğine benzer şekilde – tüm toplumun kanaat önderi ya da salt öncülü olan bir egemendir (Karaca 2013: 117).

Machiavelli'nin hükümdarı Tanrı'nın temsilcisi olmaktan halkın vekili olmaya doğru evrilen egemen figürünün ilk önemli örneği sayılabilir. Bu kırılmayı yaratan Machiavelli'nin noksanlığı ise gücün mutlak olması şartını kurgularken egemenliği hükümdarın dünyevi yaşam süresine indirgemiş olmasıdır. Yani hükümdarın hayatıyla sınırlı olan politik iktidar, her hükümdar ile birlikte yeni baştan kurulmak zorundadır. Schmitt'e göre bu hali ile Machiavelli'nin bölünmezliği ve sürekliliği düşünememesi teolojik olanın sekülerize edilmesi sürecini ıskalmasına sebep olur. (Kaya 2010: 109-110) Başka bir anlamda teoloji politik olanı ıskalmasının sonucu bölünmezliği ve sürekliliği düşünememesine neden olacaktır.

İnsanın ve onun eylem alanının ahlâki ya da aklî çıkarımlar temelinde kavranamayacak oluşu noktasında oydaşan Schmitt, kötülüğün özü noktasında Machiavelli'den kopmaktadır. Machiavelli için insanı kötü kılan şey insanın doğasında bulunan sahiplenme isteğidir. O, başaramayacak olduğunu da sahiplenme arzusuna referansla insanı kötülüğe meyilli bir canlı olarak kurmaktadır. (Ağaoğulları & Köker 1997: 162)

Schmitt de insanın doğası gereği kötü/tehlikeli ve dinamik bir varlık olduğunu düşünmektedir (Schmitt 2014: 91-92). Ancak bunu, ampirist çıkarımdan farklı bir şekilde ontolojik olarak teolojik ilk günah dogmasının kabulü üzerine inşa eder. Ona göre, tanrı en başta şeylerin ilahî düzeni içerisinde dostluğu ve düşmanlığı yerleştirmiştir (Kaya 2010: 84). Teolojik olarak gerek Âdem'in ilk günahı gerekse Kabil'in Habil'i öldürmesinden anlaşılacağı üzere insan en başta günahkâr ve kötülüğe meyillidir. Bu nedenle Schmitt'e göre politikanın özü, bu metafizik düşünle anlaşılmalıdır. Ona göre, zaten politik olan, insanın kaçınılmaz ontolojik durumunu göstermektedir (Kaya 2010: 85, 329).

Schmitt'e göre, olup biteni fark eden ve ad vermeye çalışan Machiavelli, salt güç eksenli bir okuma yaparak iktidarı güce temellendirir. Machiavelli'nin düşüncesinde politika kavramı olmadığı için bu kavramın yaslanacağı bir meşruiyet düzenine ihtiyaç duyulmamaktadır (Bezci 2006: 18, 86; Kardeş 2015: 63). Oysaki Schmitt için iktidarın varlık sebebi olarak kararın, yalnızca güç üzerine bir temel bir sağlama kudretine sahip değildir.

Bu ayrılık nedeniyle Schmitt, modern politik alanı sezgisel olarak düşünen Machiavelli'nin kuramında kavramsal olarak boşluklar tespit etmektedir. Bu boşluklar nedeniyle Schmitt için, Machiavelli bir devrimci bir kopuştan ziyade bir geçiş filozofudur. Machiavelli'i Avrupa'da yaşanan keşmekeş ve çatışmalara yol açan kişi olarak görececek olan ve Fransa'daki Katolik/Protestan çatışmalarına son vermek isteyen Jean Bodin (Saygılı 2014: 187) Schmitt'in asli referans düşünürlerinden ilki, olacaktır.

2.1.2. Nomos ve Bir Sınır Durum Olarak Egemen Karar: Jean Bodin

Her ne kadar devlet kavramının siyasal literatüre kazandıran Machiavelli olsa da feodalite anlayışını *egemen karar* neticesinde ortadan kaldırılmasına kendine özgü bir ifade kazandırması sebebiyle Schmitt'in öncülü Bodin'dir (Akal 2013: 245-249). Sözü edilen süreçte Schmitt'in okumasına göre, siyasal karar fikrinin filizlerinin temellendiği Fransız düşünür Jean Bodin'in özgünlüğü, düşüncesini çatışma sırasında karar veren egemenlik üzerine inşa etmiş olmasıdır. Ona göre, dönemin iç savaş karışıklığı ve

çatışmasının karşısında siyasi egemen sayılan bir devlete ait kararın varlığı elzem bir önem taşımaktadır. Schmitt bu durumun önemini *Siyasi İlahiyat*'ta şöyle dile getirir (Schmitt 2005: 16);

“...Onun (J. Bodin'in) egemenliği bölünmez bir birlik olarak algılayan ve devlet içindeki iktidar sorununu nihai bir çözüme kavuşturan tanımlamasında gerçekten çarpıcı olan nokta da buydu. Böylece, onun bilimsel ve verimliliğinin ve başarısının sebebi, "karar"ı egemenlik kavramının içine yerleştirmiş olmasında yatar...”

Egemenlik olgusunu o güne kadar ki hukuki bağlamının çok ötesinde bir sınır durum ve politika unsuru olarak ele alıyor olması Bodin'i tarihsel süreçte ayrı bir yere koymayı gerektirir. Bu haliyle Schmitt'e göre Bodin o güne değin yapılmamış bir şekilde, “karar alma”yı egemenlik meselesinin kalbine yerleştirmektedir. Böylelikle Machiavelli'nin *devlet akı* ile kendisine toplumdaki özerk bir alan yaratan modern devlet, egemenlik ve karar düşüncesi bağlamında tek ve bölünemez bir güç ile donatılmaktadır. Karardan doğan egemenliği sebebi ile devlet dışta tek politik özne olma iddiasına kavuşurken içte ise toplumsal olan her şeyi kendi tahakkümü altına alma meşruluğunu elde eder. (Kardeş 2015: 106)

Bodin düşüncesini “*Egemen ne derece yasaya bağlıdır?*”¹⁴ sorusuyla egemenlik ve kritik durumu paralel doğrultuda ele almıştır. Egemenliğin alamet-i farikasının ne'liğine dair düşünceleri ile Schmitt'i etkileyen Bodin, normal durumlarda egemenin verdiği sözlerin doğal hukuka dayanması sebebiyle egemeni bağladığı düşüncesine sahiptir. Egemenin tebaasına verdiği söz, olağan halde halkın çıkarına uygun olduğu sürece kesintisiz olarak devam edecektir (Schmitt 2005: 15). Ancak durum olağan değil tam tersine “*Si la nécessité est urgente*” – *Acil gereksinimler söz konusu olduğunda* – ne olacaktır?

Schmitt'e göre egemenin delaleti olarak kararı düşünen ilk filozof olan Bodin'in önemi tam olarak bu soruyu sorması ve sorunun ışığında egemen-tebaa ilişkisini ya/ya da ikilemine indirgemiş olmasında yatar. Onun düşüncesinde egemen durumun,

¹⁴ Alm. *Wieweit ist der Souverân an die Gesetze gebunden und den Ständen gegenüber verpflichtet?* (Egemen, kanunlarla ne derece bağlıdır ve tebaasına karşı nereye kadar sorumludur?)

zamanın ve kişilerin ihtiyaçlarına göre¹⁵ yürürlükte olan kanunu ilga etme hakkına sahip olan bir olgudur. Hatta egemen yürürlükteki yasayı herhangi bir kişi ya da kuruma hesap vermeksizin ilga edebiliyorsa egemendir. Gerek savaş gerek barış ilanı gerekse af egemenliğin alamet-i farikası olan karar vericiliğinden türeyecektir (Schmitt 2005: 16-17).

En son kertede Bodin egemenliği devletin sahip olduğu mutlak ve sürekli emretme gücü olarak tanımlamaktadır. Bodin düşüncesinin izlerini süren Schmitt'e göre o güne değin Bodin'in egemenlik teorisi her ne kadar ilk başvuru kaynağı olsa da hiç kimse onun bu kararcılık çıkarımından söz etmez. Oysaki Bodin'in düşüncesinde de tüm var olan düzenler gibi hukuki düzen, arkesinde bir norma değil bir karara bağlıdır. Karar vermekten aciz seçilmiş bir görevli ya da sınırlı güç sahibi başka bir kişi, egemen olarak nitelendirilemeyecektir. Egemenin mutlaklığı tüm yetkileri elinde bulundurması gerekliliği yaratmaktadır. Yani Bodin'e göre, hem egemenliği bölmek hem de düzeni sağlamak bir arada olamayacak olan iki uç noktadır. Tüm güçleri elinde toplamış mutlak egemenin yokluğu durumundaysa sözü edilecek olan tek durum kaçınılmaz olarak anarşi olacaktır (Ağaoğulları, 2015: 403-410; Bodin 1992: 2-12).

Aile kavramını devletin kaynağı olarak kurgulayan düşünür Baba-Kral aynılığı ile mutlaklık tezini destekler. Egemen tıpkı bir baba gibi hükmetme gücüne sahiptir. *Devletin Altı Kitabı* adlı eserindeki tanımına göre, "Devlet, birçok ailenin ve bu ailelere ortak olan şeylerin egemen erk tarafından doğrulukla yönetilmesidir." Bodin burada doğrulukla yönetme ile ahlaki kurallara uygunluk şartını ortaya koymakta ve bir doğal yasa çerçevesi çizmektedir.¹⁶ Ona göre, mutlak otorite, Tanrı'dan sonra, kendi üzerinde hiçbir güç veya sınır tanımamaktadır. (Ağaoğulları & Köker 2004: 27-33)

¹⁵ Fr. *Selon l'exigence des cas, des temps et des personnes* (Davaların, zamanların ve insanların ihtiyacına göre)

¹⁶ Romalıların ataerkil aile anlayışlarının ürünü olan Pater Familias ile hukuksal yapıyı canlandırmaya çalışır. Ailede tek yetkili kişidir ve mutlak bir iktidara sahiptir. Otoritesi doğaldır ve Tanrı kaynaklıdır. Romalılara göre tam anlamıyla özgür yurttaş olan Pater Familias evinde tam yetkilidir. Aileyelerin canları üzerinde karar vermeye varan mutlak bir iktidara sahiptir. Bodin'e göre, baba, büyük egemen Tanrının gerçek suretidir. Aile içerisinde otoriteye boyun eğmeyi öğrenen çocuk ilerde yurttaş olarak devletin yasalarına saygılı olacaktır. İtaat etme edimi kolaylaştırılır. Baba nasıl ki özgür bir yurttaş ise kral da öyle özgür bir yurttaş olduğu için zorba ve tiran görüntüsünden uzakta meşru bir figürdür. Detaylı bilgi için *Bknz.* Ağaoğulları, M. A. ve Köker, L.. Kral Devlet ya da Ölümlü Tanrı, *İmge Kitabevi Yay.* Ankara 2004:20, Ayrıca *Bknz.* M.A. Ağaoğulları, Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasi Düşünceler Tarihi, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, syf. 404-412

Bodin'in “*Yurttaşlar ve uyruklar üstünde yasayla kısıtlanmamış en üstün iktidar.*” (Akad 1974: 568) olarak egemenliğin mutlak, sınırsız, sürekli, devredilemez ve zamanaşımına uğramaz olduğu şeklinde özelliklerini vurgular. Bodin egemene, mutlak ve sürekli olmanın dışında bir de yasanın kaynağı olma niteliği kazandırır. Schmitt'in düşüncesine uygun olarak, ülkenin yasası egemenin buyruğudur. Mutlak olan irade olarak egemen, kimseye hesap vermeyecektir. Bodin için Tanrıya karşı sorumlu ve doğal hukuka bağlı olmak dışında herhangi bir sınırı olmayan egemen bir prens, hem kendinden öncekilerin kanunlarına hem de kendisi tarafından yapılan kanunlara itaatten muafır. Bu haliyle egemenlik, yasanın üstünde, dışında veya dışında olmakta durmaktadır (Akad 1974: 568-9).

Tanrının vekili olan prensin eseri olarak yasa aslına, yani tanrının yasasına uygun olmalıdır. Yönetilenler egemenin yaptığı yasalara itaat ederken, egemen de doğa yasalarına uyarak uyruklarının doğal özgürlüklerine ve mülkiyetlerine saygılı¹⁷ olacaktır. Bodin'e göre insanların gerçek mutluluğu ve devletin mutluluğu özdeştir. Bu sebeple de onun düşüncesinde devletin yüce amacı mutluluk olarak resmedilir. Mutluluğu yaratacak olan yasanın yükümlülüğü ise adaleti sağlamaktır. Kaldı ki devletin yönetiminin adalete dayanıyor olması devleti eşkıyaların iktidarından ayıran yegâne özelliğidir (Akad 1974: 568-9; Saygılı 2014: 188).

Süreklilik unsuru ile egemenliğin hükümdarın kişiliğinin dışında kurumsal bir mahiyette anlaşılmasına olanak tanıyan Bodin, Machiavelli'nin kralın bedeniyle sınırlı kalan egemenin eksikliğini gidermektedir. Ancak her ne kadar egemenliği sürekli hale getiriyor olsa da Schmitt'e göre teoride karar üzerine inşa edilen “Egemenlik en üstün, hukuken bağımsız ve asli güçtür.” tanımı gerçeğe uygun bir ifade olmaktan uzaktadır. Daha çok teorik olarak sembol niteliği taşıyan bir işaret olarak arafta kalmıştır. Pratikte hem faydalı olabilecek hem de değersizleşebilecek kadar çok anlamlıdır. O'na göre (Schmitt 2005: 24);

“Siyasi realitede karşı konulmaz, doğal hukukun kesinliği uyanınca işleyen, “en üstün” ya da “en büyük” olarak tanımlanabilecek bir güç yoktur. Güç, hukukta

¹⁷*Leges imperii (Üstün Yasalar)* Mülkiyet hakkının mutlak olduğu inancında olan Bodin için bir doğal hak olan mülkiyetin dokunulmazlığı doğal hukukla güvenlik altına alınmıştır. Egemen ona sahibinin rızası olmadan dokunamaz; özel mülkiyet kavramı kralın egemenlik alanı dışında kalır.

hiçbir şey kanıtlamaz, tam da Rousseau'nun çağıyla mutabık olarak formüle ettiği şu bayağı nedenden ötürü: La force est une puissance physique; le pistolet que le brigand tient est aussi une puissance (Toplumsal Sözleşme 1,3) [Güç fiziksel bir kudrettir; haydutun elinde tuttuğu tabanca da bir kudrettir].”

En üstün güç tamlamasını sorunsallaştıran Schmitt göre, gerçek en üstün güç ile hukuksal en üst güç arasındaki ilişki egemenlik kavramının temel sorunudur. Bu nedenle ona göre, hukukun temel kavramı olan egemenlik için, genel totolojik¹⁸ hükümlerin yardımıyla değil hukuksal özün belirlenmesi yoluyla bir tanım bulunmalıdır. Schmitt gereklilik olarak resmettiği bu tanımın iskeletini normatif açıdan *Hiç'ten* doğan bir karar ile bezeyecektir (Schmitt 2005: 25-8, 36). Bu hiçlik düşüncesi Schmitt'in politik olan kavramının, toplumun kurulma anına referansla töz olarak değil de boş form olarak resmetmesi ile uyumludur. Schmitt için özgür bir praksis olarak politik olanın, özü yoktur. Bu haliyle politik olanın neliği ancak fenomenal alanda kalınarak tesis edilebilecektir. Böylece politik olanın özü ve politikanın alanı, edimsel praksis alanında peyda olmaktadır (Kaya 2010: 324).

Schmitt'e göre Bodin, süreklilik ilkesini düşündüğü için teolojinin sekülerleşmesi adımını atmıştır. Ancak Bodin'in egemeni birtakım temel yasalar üzerinde karar verememektedir (Schmitt 2014: 4). Şöyle ki, Bodin egemeni Tanrı ve doğa yasasıyla sınırlandırarak, hem doğrudan doğruya yasanın kaynağı hem de aynı zamanda kendisinin yapmadığı ve değiştiremeyeceği yasalara tabi bir konumda bıraktığı için kararcılık kavramının içini tam olarak dolduramamıştır. 21. yüzyılın Hobbes'u olarak anılacak olan Schmitt (Çelebi 2008: 183) Bodin'deki eksikliğin giderilmesi ihtiyacından tarihsel okumasının devamında düşüncelerinin gerçek anlamda arke noktasını oluşturacak düşünür olan Thomas Hobbes'a varacaktır.

2.2. Nomosun Realist Meşruiyeti Olan Egemen Kararın Temeli: Güç ve Rıza

Schmitt kuramının en temel karşıtlığı liberal düşüncenin devlet anlayışıdır. Çünkü ona göre, liberal teorinin devletin tarafsızlığı ilkesi ve herkese eşit mesafede

¹⁸ Bir şeyi kendi kaplamıyla tanımlayan tanımlar.

devlet anlayışı neticesinde büyük bir karar vermekten aciz bir devletler silsilesinin ortaya çıkmıştır. Liberalizmin kararı ve egemenlik nomosunu bilinçli bir şekilde dışlanmasına karşı çıkan Schmitt, liberalizmi nomosun doğasını kavrayamamakla itham edecektir (Schmitt 2014: 39; Schmitt 2005: 63).

Peki, O'na göre Liberal düşüncenin anlamadığı şey nedir? En başta liberal teori birey temelli olarak devleti, toplumun kendi kendisini örgütlemesi olarak ele almaktadır. Bunun için sosyal, ekonomik, kültürel ya da dinsel sorunlar kendiliğinden devlet sorunu haline gelebilmektedir. Oysa Schmitt, halkın politik birliği olarak devleti her alana gücü ulaşan tam bir *total devlet*¹⁹ olarak kurgulamaktadır (Schmitt 2014: 53). Bu haliyle politik birliği kuran olma rolünü üstlenen devlet, bir uç durum olarak dost-düşman mekanizması üzerinden bir sorun tayin edebilmektedir. Ona göre, önemli olan, yalnızca çatışma ânıdır. Bu nedenle sosyal, dinsel, kültürel ya da ekonomik sorunlar yalnızca bir uç durum olarak düşmanlık yaratıyor ise egemen kararlar siyasallaşarak devlet sorunu halini alabilmektedir (Schmitt 2014: 69).

Devleti diğerlerinin yanı sıra varolan bir sosyal birliğe indirgeyen liberal teori (Türk 2013: 163) için karar alınması, hukuk nezdinde bir alt yapı ile muhakkak desteklenmek, diğer aktörlerin ise onayını almak ile meşruluk kazanmaktadır (Schmitt 2014: 61). Oysa Schmitt'e göre, her somut hukuki karar, içerik açısından bir kayıtsızlık unsuru içerir. Bunun nedeni, hukuki sonucun en ince ayrıntısına kadar kendi öncüllerinden türetilmez oluşudur. Schmitt, hukuk idesinin kendi kendini kuvveden fiile çıkaramayacağını, kendisini kimin uygulaması gerektiğine ilişkin hiçbir şey söylememesinden yola çıkarak anlamaktadır. Karara duyulan hukuki ilgiyi *Siyasi İlahiyat* adlı eserinde şu şekilde dile getirir (Schmitt 2005: 36);

“Karara duyulan hukuki ilgi, (...) normatif olanın özgünlüğünde temellenir ve yargulama ölçütü olarak yalnızca evrensel bir hukuki ilke verilmesine rağmen, somut bir olgu hakkında somut bir şekilde hüküm verilmesinin zorunlu

¹⁹ Devlet ve toplum ilişkisinin bürokrasi, öngörülebilirlik ve tekniklik aracılığıyla yeniden şekillenmesi Schmitt'in Weberci çizgide bir total devlet kavramı geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Weber olumsuz anlamdaki total devletin teorisini sunarken Schmitt aynı yapıyı tersine çevirerek olumlu total devletin savunuculuğunu yapmaktadır. Ancak ortak nokta Antik Yunan'dan beri kullanılan özel-kamusal ayrımının ortadan kalktığı yepyeni modern fenomenin politik alanda belirmesidir. *Bknz.* Kardeş, M. (2015), Schmitt'le Birlikte Schmitt'e Karşı, İletişim Yayınları, İstanbul, ss. 221

olmasından doğar. Böylece, her seferinde bir transformasyon gerçekleşecektir. (...) Her transformasyonda bir auctoritatis interposiuo bulunur. Münferit olarak kimin veya hangi merciin böyle bir otoriteyi kendisi için talep edebileceği konusundaki ayırt edici belirleme, bir hükmün salt hukuki niteliğinden çıkarsanamaz.”

Schmitt, nomos düşüncesinde otorite ve politikanın ayrılmaz bir ikilik olduğunu savunmaktadır. Ona göre, bütün rasyonel hukuki düzenler, kurucu ve iradi bir eylem yoluyla henüz hukukun var olmadığı bir boşluktan/hiçten doğar. Zaten Respublica Christiana'nın imparatorluğu ve Jus Publicum Europaeum'un modern devleti olarak nomosun doğum anı, öncesinde yaşanan kriz durum ve hukukun var olmadığı bir boşluk olan hiçlik ile peyda olmaktadır (Kaya 2010: 88).

Nomosun tüm eylemlerinin biraradılığı nedeniyle, egemenin iktidarını meşru kılan şey, Machiavellici anlamda güce dayalı tek başına toprak-alma, toprağı kendine bağlama edimi değildir. Söz konusu bu gücün kullanımı yalnızca halkın *rızası* yoluyla mümkündür. Meşruiyet tam da bu güce rıza gösterilmesiyle; toprağın alınmasıyla tesis edilen gücün kamusalılık ve görünürlük elde ettiği anda var olacaktır. Topluma kendisini bir temsilci olarak sunan ve ortak bir rasyonalite tesis eden; hem akıl hem irade olan egemen ile meşruiyet üretilir. Şu halde erken dönem eserlerinde dikkat çektiği üzere Schmitt'e göre; *“Otoritesiz politika ve bir inanç ethosundan azade otorite yoktur.”* (Kaya 2010: 88). Bu fikir ise kararcılık kavramı ve egemen kurgusundaki *rıza* atfı nedeniyle ile Schmitt için vazgeçilmez bir referans noktası olan Hobbes'un, koruma ve itaat ilişkisinden doğan güç ve rıza düşüncesiyle örtüşecektir.

2.2.1. Nomosu Görünür Kılan Desizyonizmin Fikir Babası: Thomas Hobbes²⁰

Bilindiği üzere Platon'un *Devlet* (Politeia: Πολιτεία) adlı diyalogunda devlet adamı ve toplum ilişkisini tanımlamak için önerdiği “çoban” karşılaştırmasını (analojisini) (Platon 2016: 343b), farklı biçimlerde işlevsel kılmaktan öte gidememiştir. Bu anlayışa göre, meşruiyetini Tanrıdan alan devlet adamı karşısında toplum, koyun

²⁰ C. Schmitt hukuki pozitivistizm karşı gelme noktasında kendi düşüncesini diri tutan iki düşünürden birinin Thomas Hobbes olduğunu belirtmektedir. (Bezci 2006: 95) 29

sürüsü olmaktan öteye gidemeyecektir. Koyun sürüsünü gütme görevi Tanrı tarafından devlet adamına lütfedildiği için kutsallık barındırmakta ve dokunulmaz bir konumda bağımsız olarak yükselmektedir (Kaya 2010: 100-101). Siyaset felsefesi sahnesine Hobbes'un çift yönlü bir etkileşim olarak insanı çıkarmasıyla bu çoban/sürü ilişkisi tersine çevrilecektir (Göçmen 2014: 2).

En başta Hobbes, bütün norm, kanun ve bunların yorumlarını esas itibarıyla egemenin verdiği kararlar olarak nitelemektedir. O devleti, farklı toplumsal gruplar arasındaki fikir çatışmasına egemen bir kararlar son vererek toplumsal birliği sağlaması gereken güç olarak resmedecektir. Toplumsal birliğin varlık amacıysa, yaşamış olduğu dönemin etkisiyle, birey temelli bir devlet kurgusuyla insanın yıkıcı güçlerini dizginleyerek, toplumsal barışın sağlanması amacına hizmet edecektir (Schmitt 2005: 72-73)

Tarihsel olarak yaklaşık olarak 13. yüzyılda başladığı kabul edilen ve 17. yüzyıla değin devam edecek olan Rönesans'ın etkisi ve bu süreçte peyda olan her şeyin ölçütü olarak insanı düşünme fikri, insanın keşfine dair bir kapı aralamaktadır. Epistemolojik olarak yaşanan bu devrimle birlikte, insan gözünü gökyüzünden yeryüzüne, bir tasavvur olan öbür dünyadan bu dünyaya; doğaya ve insana çevirmektedir. Bu keşfin etkisiyle Rönesans Hümanizminin sadık takipçilerinden olan Hobbes, insana olması gerektiği gibi değil salt olarak olduğu gibi bakmak istencindedir (Göçmen 2014: 7).

İstenciyle tutarlı olarak Hobbes, insanı ve insanın bedeninin işleyişini, toplumu ve toplumun işleyişini tamamiyle tabi ve dünyevi olarak açıklayacaktır. Siyasal praksi ve insanı yine insandan yola çıkarak açıklama peşinde bir kuram ortaya koyacaktır. Ona göre, (Hobbes 2007: 45),

“(...) bir şeyin nasıl, hangi nedenlerle ve ne şekilde meydana geldiğini bilirsek, benzer nedenleri denetleyebildiğimiz vakit, o nedenlerden benzer sonuçlar çıkmasını da sağlayabiliriz.”

Hobbes'a göre, insan kendi kaderinin yaratıcısıdır. Buna bağlı olarak ne kurum ne kişi ne de ilişkiler ağı kutsallık üzerinden anlaşılabilir. Hobbescu

düşünde, insan ancak nedeni olduğu, yani yapılması insan elinde olan ya da insanın keyfi iradesine bağlı olan şeyler hakkında mutlak, kesin bilgi sahibi olabilmektedir. Yani insan yaratıcısı olmadığı bir şeyi anlayamayacaktır. Öte yandan Hobbes, ufak bir ayrıntı dahi insanın denetimi altında değilse o yapının insan ürünü olarak anlaşılamayacağını düşünmektedir. Bu nedenle ilk olması gereken dünyanın varlık nedenini, insandan uzakta; bütünüyle insanın irade alanının dışında olan bir sebepte (Tanrı) aramaktan vazgeçilmelidir (Strauss 2011: 203-206).

O, kutsallıktan koparmış olduğu ilişkide insanları çift yönlü bir etkileşim ile ele almaktadır. *İlk yön*; genel kanıya uygun olarak içinde yaşadıkları sosyal ve siyasi düzenin itaat edicisi olarak insan. *İkinci yön*; önceki dönemden farklı olarak itaat ettikleri yasaların yaratıcısı da olarak insan. Hobbes insan davranışlarının nedenlerini keşfetmeye dayalı bir kurgu inşa ettiği bu düşüncesiyle, nihayetinde modern devlet düşüncesindeki ilk nüveleri 16. yüzyılda Bodin'e uzanan *sözleşmenin* adını koyacaktır (Akal 2016: 331).

Hobbes'a göre, insanın egemen olmasının tek nedeni mutlak surette doğaya yabancı olmasıdır. İnsan akli ile evren arasındaki doğal uyumun varlığını reddeden Hobbes için evren anlaşılamazdır. Ancak zaten doğanın denetimi, doğanın anlaşılması gerekliliğini doğurmamaktadır. Böyle bir gereklilik söz konusu olmadığı için insanın önünde doğayı fethetmemesi için bilinebilir bir engel bulunmamaktadır. Bilebildiği kadarıyla her şeyi kazanabilecek olan insanın egemen olmasının nedeni, yine insanın egemen olmak mecburiyetinden doğmaktadır. Tam da bu sebepten dünyanın mutlak başlangıcı bizim yaratımımızdır (Strauss 2011: 203-209).

Machiavelli politikanın kendisini en temel insani etkinlik olarak kurgularken Hobbes bunu birkaç adım daha ileri taşıyarak, insanları kendi tarihlerinin ve düşüncelerinin yapıcısı olarak ele alacaktır (Kardeş 2015: 68). Hobbes'un özgünlüğü, o güne değin süren din ve politik olan arasındaki ilişkiyi politik olanın lehine tam tersine çevirmesinde yatmaktadır. Artık din, politik olana aşkın ya da üstün olan konumundan tamamen alınarak, politik olanın aracı olma konumuna yerleşir. Bu yönüyle Leviathan

hem dünyevi alanı hem ruhani alanı kendi içerisinde eritir.²¹ Din temelli meşruiyet anlayışı yerini, *nomosun* toprak alma ve dağıtma ereklerini yerine getiren otoritenin gücünü, tanrıya referans vermeden düzeni sağlayıcı olma kudretinden alan ve yine yalnızca kendisine referansla anlaşılabilir meşru bir politik iktidar anlayışına bırakır (Kaya 2010: 112).

Aslında Hobbes'un sözleşme fikri, devletin fani bir yaratılış öyküsüdür. Leviathan süregelen ilahi devletin temsilcisi değil bizzat düzeni kendi koruma-itaat ilişkisi ile tesis ettiği meşruiyeti üzerine kuran yeni bir tanrıdır. Şöyle ki, Hobbes'a göre, herkes doğadaki herkese karşı olduğundan, sosyal bir sözleşme yapmak için bir araya gelmelidir. Böylelikle bireyin toplumdaki veya hükümetten önce geldiği anlamı vuk'u bulmaktadır (Wilkins 2014: 87). Başka bir deyişle, parçalar bütünden önce gelmektedir. Tam da bu inanç, hükümetin yönetilenlerin rızasının beyanı olan sözleşmeyle yaratıldığı fikrinin temelini oluşturur.

Hobbescu anlamda baktığımızda sevgi/nefret, paylaşma/reddetme, cazibe/tiksinti zıtlıklarının özünde yatan temel duygu, korkudur. İnsan, en uç noktada korkudan başka bir şey değildir. O, insanın kökenini korkuda bulur ve kötülüğü bu korku anlayışının bir gerekliliği olarak kurar. Yani insanı kat eden ya da tesis eden şey ölüm korkusudur. Var olan her bir insan kendisi için doğal olarak iyi olanı arzular ve doğru orantılı olarak kendini kötü olandan en çok ise doğal kötülüklerin en kötüsü olan ölümden sakınır. Korku beraberinde tamamlayıcı zıddı olarak umudu getirir. Bu umut, ölüme yazgılı insanın en güçlü psikolojik zıddı olan öz-muhafaza yani hayatta kalma isteğidir (Esposito 2018: 39).

O, sözleşmeye dayalı yaratılış öyküsünü, devletin temeline tabi hal düşüncesini yerleştirerek nihayete erdirmektedir. En nihayetinde devlet; korkuyla atomize olmuş, bir araya gelen insanlar tarafından girilen bir sözleşme yüzünden ortaya çıkacaktır. Schmitt

²¹ Leviathan'ın ön kapağında yer alan ünlü gravürde bilindiği üzere birçok insanın silüetinden meydana gelir şekilde karakterize edilmiş egemen, bir elinde politikayı temsil eden kılıcı; diğer elinde ise papalık otoritesini temsil eden asayı tutmaktadır. Artık profan bir güç olan egemen potestası varoluşsal olarak elinde tutarken daha öncesinde kiliseye sıkı sıkıya bağlı olan auctoritası da kendi himayesine alır. Böylelikle yeryüzü devleti hem gücü hem de otoriteyi kazanır. Bu ise modern iktidarın elinde tuttuğu gücün tamlığıdır. *Bknz.* Ağaoğulları M. A., Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler, 2015, İletişim Yayınları, İstanbul, ss. 448

bu süreci *Hobbes ve Descartes'te Bir Mekanizma Olarak Devlet* adlı makalesinde şöyle ele alır (Schmitt 2011: 976);

“Sözleşme son derece bireycidir; [bireyler arasındaki] bütün bağlar ve topluluklar çözülmüştür; atomize olmuş bireyler korkuları içinde birbirlerini bulurlar, aklın ışığı parlar ve [güvenlik konusunda] bir uzlaşmaya varırlar.”

Korkuyu umuda önceleyen Hobbes, barışçıl ve istikrarlı bir toplum inşası için toplu yaşamın ne şekilde meydana geldiğini bir doğa durumu metaforu ile resmetmektedir. Ona göre, doğa durumunda kimsenin önünde herhangi bir engel olmadığı için doğal olarak, herkesin her şeye hakkı vardır. Herkes istediğini yapmakta özgürdür; her bir kişi diğeri ile eşittir.²² Eşitlik ve güvensizlik duygusu arasında organik bir bağ bulunmaktadır. Şöyle ki, iki kişinin²³ eşitlik hakkına güvenerek, aynı anda sahip olamayacakları bir şeyi arzulaması sonucunda ortaya düşmanlığa evrilen vahşi bir tablo çıkacaktır. Karşılıklı bu arzularının doğal sonucu ise savaştır. Herkes her dilediğini yapma hakkını elde tuttuğu sürece de bütün insanlar bu vahşi, sefil savaş durumundadır. Ve hepsini birden korku altında tutacak genel bir güç olmadan yaşadıkları savaş durumundan çıkamayacaklardır. Bu durum, sözleşmeye değin devam edecek olan, *herkesin herkese karşı savaşıdır*²⁴ (Hobbes 2007: 92) .

Bu betimlemeye göre, insan doğası, güç mücadelelerinde dile getirilen arzular ve isteklere dayanan tamamen mekanik bir yapıdır (Bakırcı 2008: 20). Doğadaki zorunlulukların mekanik işleyişine tabi insandan²⁵ hareketle Hobbes'a göre ilk *doğa yasası*,²⁶ “Herkesin her şeye doğal olarak hakkının var olması”dır. Ancak bu haktan dolayı sürekli bir savaş halinde olunan ortamda, kaçınılmaz olarak, sürekli dingin bir barış arayışının vuku bulacaktır. Yani ilk yasa, insanların bir barış arayışı içinde

²² İnsanlar doğuştan eşittir ancak, eşitlik metafizik ve etik bir hakikat olarak değil birbirine zarar verme ve amaçlarına ulaşmanın eşitliği olarak düşünülür.

²³ Hobbes bir şey üzerindeki iktidar savaşlarını İngilizce *man* yani erkek olana atıfla kurmaktadır.

²⁴ *Lat. Bellum omnium contra omnes.* O, bu evredeki insanlık halini, hastalıklı veya akıl dışı bir hâl olarak betimler. İnsan hayatı yalnız, yoksul, kötü, vahşi ve kısadır. En zayıfından en güçlüsüne kadar herkes kurban olma, yani ölüm tehlikesiyle karşı karşıya olduğu için de herkes eşittir. *Bknz.* Hobbes, T. (2007) (çev. Semih Lim) *Leviathan*, İstanbul, YKY, ss. 95

²⁵ Hobbes'a göre insan doğal bir cisim olarak, diğer doğal cisimler gibi zorunluluk yasalarının altında devinmektedir.

²⁶ Doğa Yasası, *lex naturalis*: Akılla bulunan ve insanın kendi hayatı için zararlı veya hayatını koruma yollarını azaltıcı olan şeyleri yapmasını yasaklayan veya insanın hayatını en iyi şekilde koruyabileceğini düşündüğü bir ilke veya genel kuraldır. *Bknz.* Hobbes, a.g.e. ss. 96

olmasını gerektirir. İnsanların barış aramasına nedeni, doğal kötülüklerin en kötüsü olan ölümden ve bedensel zarar görmekten kaçınmanın doğal sonucudur.

Zorunlu barış arayışı nedeniyle yine zorunlu *ikinci doğa yasası*; “Elde tutulduğu sürece insanlığın barışını engelleyen hakların, başkasına devredilmesi yükümlülüğü”dür. Bu yasa, barış ve kendini korumayı isteyen kişinin, her şey üzerindeki hakkını bırakarak başkalarına karşı, ancak kendisine karşı onlara tanıyacağı kadar özgürlükle yetinmesi gerekliliğini bildirmektedir (Hobbes 2007: 97). Diğer anlamıyla bu birbirlerinden korkmaktan kurtulma isteğini karşılıklı olarak kabul etmektir. Bunun yasanın izdüşümünde insanlar “Ben şu kişiye ya da şu meclise kendi kendimi yönetme hakkımı terk ediyorum, ancak; sen de aynı kişi ya da meclis lehine hak ve yetkilerini terk edeceksin.” şartına dayalı bir sözleşmede mutabakat sağlayacaktır (Göze 2007: 139).

İkinci doğa yasasının mutlak zorunluluğu olan adalet gereksinimi üçüncü yasa ile peyda olur. Çünkü ikinci yasa ile devir konusunda uzlaşan taraflardan birinin, onu ihlal etmesi adaletsizlik²⁷ kavramını doğuracaktır. Bu noktada bir yükümlülük ve zorunluluk olarak *Üçüncü doğa yasası*; “İnsanlar yaptıkları ahitleri yerine getirmelidir” olarak peyda olacaktır.

Hobbes için, ‘*Herkes kendisinin olanı sürekli olarak vermek iradesi*’ demek olan adalet kavramı, içerisinde doğrudan bir mülkiyet göndermesi barındırmaktadır. Mülkiyet, doğa durumunda her şey herkesin olduğu için zorunlu olarak kurulmuş bir zorlayıcı gücün varlığına muhtaçtır. Adalet bir egemenlik meselesidir. Machiavelli’ye benzer olarak, yasaya içkin olan adalet devletin kuruluşu ile başlamaktadır (Hobbes 2007: 106). Adaletin yasaya içkin olmasını, Hobbes yasanın olmadığı doğa haline referansla şöyle normalleştirir (Hobbes 2007: 95);

“İnsanın istek ve duyguları kendi başlarına günah değildir. Onları yasaklayan bir yasanın varlığını öğreninceye kadar, bu duygulardan kaynaklanan eylemler de günah değildir. Böyle yasalar yapıncaya kadar onları bilmek mümkün değildir; onları yapacak kişi üzerinde bir anlaşma sağlanmadığı sürece de, hiçbir yasa yapılamaz.”

²⁷ Doğa durumunda her şey herkesin hakkı olduğu için hiçbir eylem adaletsiz olamaz

Bu nedenle ahidlerin geçerliliği, insanları onlara uymaya zorlayacak bir devlet gücünün kurulmasıyla başlayacaktır. Yani ikinci doğa yasasını hayata geçirecek ve barış durumunun (ya da savaş durumu olmayan durumun) garantörü olacak olan şey/güç siyasal birliği kuracak olan egemendir. Barış durumu için mecburi bir gereklilik olarak toplumdaki tüm insanların bütün yetki ve güçlerini ahit yaparak, her birinin kişiliğini temsil etmek; onların temsilcisi olmak hakkını bir kişiye ya da bir meclise devretme konusunda anlaşmaya vardığı anda *üçüncü üstün otorite* olan devlet/Leviathan (*Magnus Homo*) kendi kaderinin yaratıcı olan insan tarafından kurulacaktır (Hobbes 2007: 131).

Galileo'nun fizikte yaptığı devrimi politika alanında gerçekleştiren (Ağaoğulları & Köker 2004: 183) Hobbes'un Leviathan'daki genel felsefesi ve ontolojik tutumu materyalisttir.²⁸ Yalnızca maddenin var olduğunu, maddesel varlığı olmayan hiçbir varlığın olamayacağı görüşündedir (Şenel 2002: 320). Kendisini siyaset felsefesinin kurucusu olarak gören Hobbes, her ne kadar Platon'un matematiğin tüm doğa felsefesinin anası olduğu fikriyle uyuyor olsa da, geleneksel felsefeyi bir bilim değil yalnızca bir rüya olarak değerlendirmektedir. Sokratesçi geleneksel felsefeyi en temelde insanı doğal olarak siyasi ve toplumsal bir varlık/hayvan olarak ele aldıkları gerekçesiyle reddeder. O, insanı geleneksel olanın aksine, apolitik ve asosyal bir varlık/hayvan olarak kurgular. Onun empirist düşüncesinde apolitik insan ölüm korkusu/güvenlik talebi nedeniyle siyasallaşacaktır (Strauss 2011: 197, 199).

Tıpkı Hobbescu düşünde olduğu gibi Schmitt için de korku tiranlık ya da despotluğun tekel evreni ile sınırlandırılabilir bir olgu değildir. Schmitt için, Engels'in saptadığı üzere "*Din gibi devletin de özü, insanlığın kendi kendisinden duyduğu korkudur.*" (Schmitt 2005: 54). Bu hali ile korku her iki düşünürde de yıkıcı bir etkiden ziyade kurucu bir rol üstlenmektedir. Yani kaçışın ve yalıtılmanın değil ilişkinin ve birleşmenin özünde yatan şeydir. Hobbescu düşüncede politik birliğin kurulmasıyla bu korku ortadan kalkmasa dâhi kontrol altına alınabilir bir özellik

²⁸ Hobbes'un birebir tanıdığı Galileo ve yine yaşadığı zamanın bilginleri arasında olan Kepler'den etkilenmiş olduğu açıktır. Bahsi geçen her iki düşünür de doğanın mekanik bir yorumunu yapıp olayları hareket ile açıklamışlardır. Hobbes bu düşüncelerin ziyadesi ile etkisi altında kalmıştır. Hobbes'a göre, "*Siyasetin tümü, tüm dengelsel (deductive) akıl yürütme yoluyla basit temel kurallardan çıkarılabilmeliydi.*" Bknz. Ben-Amittay, J. (1983) *Siyasal Düşünceler Tarihi*, Çev.: M.A Kılıçbay- L. Köker, Ankara: Savaş Yayınları, ss. 62-63

barındırır. Yani birlikteliğe engel olmaktan ziyade, sorunu yok etme ya da gidermeye çalışmanın devindiricisi olma misyonu ile yüküdür (Kaya 2010: 45).

Modern insanı kör bir dev olarak tanımlayan Strauss'un (Strauss 2000: 6);

“Modern felsefenin “ ...altında yatan ide, tüm hakikatin veya tüm mananın, tüm düzenin, tüm güzelliğin kaynağının düşünen öznedeymiş, insan düşüncesinde, insanda bulunduğudır. (...) Modern düşünceye göre, insan, kendi öznelliğinde veya öznelliğinde politik ve ahlâkî olanın tüm standartlarının bulunduğuna inanarak, içindekini dışına, dışındakini içine koyar; “dışsal” olanı “içselleştirir.”

Bahsettiği durum, Hobbes'un insanın kendi kaderinin yaratıcısı olduğu fikrinin özünü yansıtır. Hobbes'un bu düşüncesi, tüm siyaset felsefesinin özüne bireyi yerleştirmesi sonucunu zoraki olarak doğurur. Modern öncesinin aşkın ve dışarıda olan Tanrısı modern olanın ilk nüveleri ile birlikte bireyin kendisine indirilir. İnanç noktasında birey özgürleşir. Din temelli bir arada duran politik birlik düşünüyü burada sona erer. Antik düşüncenin dışarıdaki evrensel, genel, tek ve gerçek olan hakikati ise yine kendisinden türeyen bir olgu olarak şekillenir. Artık hakikat insanın konuşması ve sözcükler üzerinden anlaşılacaktır. Modern olanda tüm argümanlar bireyin kendisinde olanından türetilenlerdir. Bireyin kendisinde olan hakları, devleti büyük bir birey olarak ele alan devlet kuramları ile birlikte dışsal bir alanda yükselecektir (Strauss 2000: 7).

Toplum ve siyaset felsefesini hem dünyevileştiren (Çelebi 2001: 117) hem de gerçekçi epistemolojik temelde yeniden kurgulayan Hobbes'un siyaset kuramında, otoritenin kaynağı bireyin iradesini merkeze almaktadır. Siyasetin meşruiyet kaynağı olarak herkesin herkesle yaptığı sözleşme üzerinden ulaşılan *ortak rıza*, herhangi bir ilahi güç ya da halk olarak tanımlanan soyut bir kitleye değil tek tek bireylere dayalı bir şeydir. Artık yasayı yapan egemen güç, herkesin rızasıyla iktidarda bulunan kişidir. Egemenliğin bir parçası olan karar verme yetkisi ise ortak rızaya sahip olan egemen gücü elinde tutana aittir (Hobbes 2007: 134, 195).

Hobbes'a göre yasa ve güç birbirine sıkı sıkıya bağlı iki mefhumdur. Genel bir gücün olmadığı yerde, yasanın olması mümkün olmayacaktır. Hobbes için terazinin her

kefesine, iki eşit ağırlık konulduğunda elde edilen dengenin en ufak bir ağırlık biriminin iki kefedenden herhangi birine eklenmesiyle bozulacak bir hassasiyet barındırması büyük bir sorundur. O, ağırlığın tümünü terazinin bir kefesinde toplamak sonucu oluşan dengesizliği iki eşit kefenin varlığına göre çok daha sağlam bir denge olarak görmektedir: Erkların bir elde toplanmasıyla ortaya çıkan dengesizliğin, güvenilir dengesi. (Ağaoğulları & Köker 2004: 272-273)

Anlaşıldığı üzere Hobbes'un kuramının direği olan (Akal 2013: 263) ve onu kuran bireylerin kişiliğinden ayrı, hepsinin iradelerinin niceliksel toplamından daha farklı ve fazla bir şey; tüzel bir kişi olan Leviathan'ın (Schmitt 1996: 97) sürekliliği için gerekli olan yegâne yapılaşma bir erk tekelleşmesi ile mümkün olacaktır. Machiavelli ve Bodin'in Antik ve Orta Çağ siyasi ilahiyatlarıyla bağlantıyı koparmalarından faydalanan Hobbes, adil olanın normunu tek bir kaynağa götürmek ister; bu da egemendir.

Hobbes'a göre egemen güç yasa koyma ve kaldırma kudretine sahip olduğu için ne zaman isterse onu rahatsız eden yasaları kaldırıp yenilerini koyarak kendini tabiyetten kurtarabilir. Diğer yandan sadece kendine bağımlı olan bir kişi aslında bağımlı değildir. Şöyle ki, bağlayabilen bir kişi, aynı zamanda salıverebilir demektir. Kısacası egemen toplum yasalarına tabi değildir (Hobbes 2007: 190).

Onun bu yasalardan bağımsız egemen tahayyülü etkisinde kalan Schmitt'e göre, bu tür olmayan bir egemenlik zaten siyasal olanın doğasına aykırılık teşkil eder. Hukuk; yalnızca siyasi karar verebilen bir egemenin varlığı ile kurulmuş devletin içinde istikrarlı bir şekilde var olabilir bir olgudur. Yani Hobbes'un da sürekli vurguladığı şey Schmitt'in düşüncesinde bir kez daha vücut bulur: "*Hukukun egemenliği, hukuk normlarını koyan ve uygulayan insanların egemenliği anlamına gelir.*" Bu düşüncede hukuk normları her koşulda desizyonist egemene tabidir (Schmitt 2014: 97).

Hobbes, yasa ve insanın varoluşunu birbirine içkin olarak ele alır. Aynı corpus altında bireylerin birliği ve aynı norma tabiyetleri anlamına gelen yasa, hem ahlaki hem de pragmatik bir işlev üstlenir. Böylelikle politik olan tarihsel bir düzlemde ele alınırken

devlet ise bu profan dünyada yegâne yasa uygulayıcısı konumunu alır (Kardeş 2015: 70). Hakikat, ahlak, adalet ve erdem gibi mefhumları insan ile anlam kazanan Nominalist²⁹ bir görüşle ele alan Hobbes için devlet –tıpkı Machiavelli’nin düşününde olduğu gibi– insan eylemesi ile zaman içerisinde ortaya çıkan *yapay* bir oluşumdur. Hobbes öncüllerinden farklı olarak hakikati, bütün tanımların kaynaklandığı insan yargısına bağlamaktadır. Gerçekte insanın sözcüklerle oluşturduğu hakikatler dışında bir hakikat yoktur. İnsan konuşma eyleyciliğine³⁰ sahip olduğu için diğer canlılardan daha iyi/daha kötü dilemmasından ziyade daha güçlü bir canlıdır (Ağaoğulları & Köker 2004: 181-182). Bu düşüncenin devlet kurgusundaki yansıması ise yasanın artık tam anlamıyla başkaları üzerinde buyurma yetkisine meşru bir şekilde sahip olan otoritenin – *Leviathan’ın* – sözü olmasıdır (Hobbes 2007: 117).

Hobbes'a göre, doğru olan/olmayan konusundaki karar süreci kamuoyuna bırakılırsa birçok düşünce ortaya çıkacak ve süreç oldukça uzayacaktır. Bu durumdan kaçınan Hobbes için egemenin istediği şey olarak yasa, aynı zamanda adil/doğru olandır. Yani yasalar doğruluk ya da akla uygunluk sayesinde değil, yalnız otorite sayesinde yasadırlar. Zaten neyin akla uygun olduğuna yasa koyucu karar vermektedir (Hobbes 2007: 190). Bu haliyle Bodin’in hukuki olarak kurguladığı egemenlik fikri, Hobbes’la nihayete erer. Karar artık felsefi bir boyuta taşınır. O, tarihsel olan maddeyi bütün politik felsefenin maddesi haline getirmektedir (Kardeş 2015: 67-69).

Schmitt’e göre Hobbes üç önemli açıdan özgül bir siyasal düşünce sisteminin asli önkoşullarını yerine getirmektedir. *İlk olarak* insana dair kötümser kavrayışı onu Schmitt’in realist çizgisine yaklaştırır. *İkincisi*, gerçeğe, iyiye ve haklıya dair her iki taraftaki mevcut kanaatlerin en kötü düşmanlıklara neden olduğu yönündeki düşüncesi Schmitt’e göre isabetlidir. *Son olarak* ise herkesin herkese karşı savaşı kurgusu insani şeylerin doğasına uygun; doğru bir anlatım yoludur (Kardeş 2015: 74; Schmitt 2014:

²⁹ Kavram realizminin tam karşıtı olan ve tümellerin gerçek bir varoluşu olmadığını öne süren görüş. Şeylerin özlerinin bulunmadığını savunan teori. Tanımların ve genel olarak da dillerin, şeylere işaret etmekten çok, bizim şeylere verdiğimiz isimlerle (terimlerle) ilgili olduklarını ileri süren görüş. Bknz. Cevizci, A. (1999) Paradigma, İstanbul, ss. 631

³⁰ Hobbes bu bölümde akıl-konuşma birliğini, Grekler’in, konuşma olmadan akıl yürütme olamayacağını düşündükleri için hem konuşma hem de akıl için logos kelimesini kullanıyor oldukları üzerinden açıklar. Akıl yürütme eylemine ise bir ifade ile diğer bir ifade arasındaki zincirleme bağlantıların tümü anlamında, silojizm (kıyas) dediklerinden bahseder. Bknz. Hobbes, Thomas, Leviathan, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2007, syf. 33-40

96). Hobbes'un çatışma ile bezeli; savaşı bütün rekabet ilişkilerinin temeli olarak ele alan düşüncesi, Schmitt'i etkilemektedir.

Ancak Hobbes'un düşüncesinde antlaşma tamamen bireysel bir şekilde tasarlanmaktadır. Tüm bağlar ve gruplamalar çözülerek; korku atomize bireyleri bir araya getirir. Bir akıl kıvılcımı parlar ve güvenlik konusunda bir fikir birliği ortaya çıkmaktadır. Leviathan'ın doğuşu, bireysel iradenin total olarak egemen devredilmesi ile olmaktadır. Schmitt bu fikri onar, ancak herkesin herkesle vardığı uzlaşmanın bir *devlet* değil bir *toplum* sözleşmesi olduğunun altını çizmektedir (Schmitt 1996: 97).

Egemenin sahip olduğu güç bakımında onunla uyuşan fikirler benimseyen Schmitt, egemenin ortaya çıkması noktasında ise Hobbes'tan ayrılacaktır. Hobbes'un kendinde anlamlı bireylerinin bir araya gelmesi ile var olan devletin makineleşmeye varması nedeniyle Schmitt, Hobbes'taki politik felsefe dinamiklerini kurtarmaya çalışacaktır (Kardeş 2015: 76).

2.2.2. Hobbescu Düşünceden Kopuşun Ana Hatları

Bilimsel gelişme ve Modernleşmenin hızla ilerlemesi sürecinde hukukun artan önemi, rasyonalizasyon, uzmanlaşma, farklılaşma, işbölümü ve bürokratikleşme ile karakterize olan ve giderek nötr bir aygıtta hatta bir makineye dönüşen devletin bu halinin temel sebeplerinden biri olarak Tanrısallıktan azade olan Hobbes'un bireyci devlet okumasını görür. Hobbes'un önyak olduğu Tanrının dünyadan ötelenmesi düşüncesiyle insan ve akıl ön plana çıkmaktadır. Öyle ki artık her şey akıl ile kavranabilir bir alanda durmaktadır. Yani artık devlet ya da Leviathan mekanik bir yapı olarak rasyonel bir biçimde kavranabilirdir (Schmitt 2005: 63).

Schmitt'e göre, Hobbes devlet karşısında bireyin öncülenmesi fikriyatının kurucu rol modelidir. Plüralizmin³¹ birey temelli devleti/mekanikleşen Leviathan'ı

³¹ Schmitt, plüralizmi "ünsel yaşamın temel yasası" olarak görmekte birlikte, onun, devletin değil, sosyal alanın empirik gerçekliği olduğunu düşünür. Bu modern plüralizmin liberal karakteridir. Liberal parlamenter yönetim sosyal alanın anarşizmini politik alanda yeniden üreterek devletin plüralist bir parti devletine dönüşmesine yol açar. Böylece insanlar toplumsal yaşam içinde birden çok grubun üyesi olurlar ve buna bağlı olarak farklı görev ve sadakat yapıları içinde yer alırlar. Devlet de, aile, din

egemenliğe yönelik iç ve dış tehdidi, sınırları içinden ya da dışarıdan gelen karşıt siyasal düzen talepleriyle karşılaşma olasılığını algılayamamaktadır. Hobbes'un Leviathan düşüncesinin en olmaz tarafı ise böylesi öngörülememiş bir kriz durumda dahi makinanın hatasız çalışacağına dair duyulan bir postüla inancını barındırıyor olmasıdır. Bu inanç zoraki olarak onun en ideal ifadesini liberal hukuk düzeni ve felsefesinde bulması sonucunu doğurmaktadır. Asıl olarak muhafaza etmek istediği şey hiç şüphesiz kadim olan Schmitt'e göre (Schmitt 2009: xxı) Leviathan risk, kaos ve iç savaş gibi istikrarsız durumlara karşı savacak şekilde donatılı değildir (Çelebi 2001: 118).

Schmitt için baskın noktası düşünce ve vicdan özgürlüğü ile bireyin kendinde birey olmaktan doğan özgürlük hakları olan modern liberalizm güçlü Leviathan'ı içten yıkan, öldürücü bir tohumdur (Sacerdoti 2007: 225). Bu tohum nedeniyle makineleşen Leviathan'ın temel problemini Schmitt, kitleleri birleştirecek ve onları harekete geçirecek bir mitten yoksunluğu olarak saptamaktadır. Ona göre, politik mitler siyasal birlik için var olması gereken asli unsurlardan biridir (Kardeş 2015: 77). Bu noktada belirtelim ki her ne kadar idealist bir düşün tarzının karşısında olsa da bu yönü ile Schmitt, Platon ile benzer bir damar sergilemektedir. Keza Platon devlet kuramı fikri içerisinde mitlere kurucu bir özellik atfetmiş (Platon 2016: 415-d) ve politik olan birliğin kurulması noktasında sık sık mitlerden yararlanmıştı.

Schmitt için egemen kararın siyasi birlik yaratmasını ve yaratılan siyasi birliğin devam etmesini mümkün kılan bir politik motivasyon olan (Öztürk 2017: 81) mitler, kitleleri organize edecek ve onları birleştirici vazgeçilmez unsurlardır. Sorgulama ve eleştiriye karşı düzeni birlik içerisinde tutacak duygu yoğunluğunun tesisi olan (Öztürk 2017: 83) mitlerden azade olan liberal bürokratik devletin, mit üretme tekeli kullanmaması sonucunda devasa bir makineye dönüşmesiyle, sosyal hareketler kendi

topluluk, meslek örgütü, kulüp, politik bir parti gibi bireyin üyesi olduğu sosyal gruplardan biridir. Yani devlet, diğer sosyal gruplar karşısında herhangi bir etik üstünlük iddiasında bulunamaz. Hal böyle olduğuna göre, devletin birey karşısında bir ayrıcalığı ve üstünlüğü olamayacağı gibi, devlet bireyden diğer bağılıklarını aşan bir tarzda üstün bir sadakat bekleyemez. Burada sözü edilen plüralizmin karakteri tam olarak budur. *Bknz.* Kaya, F. (2009) Felsefe ve Teolojinin Kavşağında: Carl Schmitt ve Leo Strauss'ta 'Politik Olan' Kavramı, Paradigma Yayıncılık, ss. 22-25

mitlerini üretmeye başlamaktadır. Bunun kaçınılmaz sonu ise mekânîk iktidarının yerini coşkulu kitlelerin devrimci şiddeti alması olacaktır (Kaya 2010: 408).

Öte yandan Schmitt'e göre Hobbes'un düşmüş olduğu paradoks, mutlak otoritenin bir kez kurulumundan sonra zaman ve mekândan bağımsız işleyen bir makineye dönüşmesi sorunudur (Çelebi 2001: 117). Bu sorun nedeniyle o, Hobbes'ta hukuk felsefesinden türemeyip, insani şeylerin yapısından çıkan egemen temsili kişinin (Kardeş 2015: 69) fikir birliği olarak ortaya çıkmasına odaklanır (Schmitt 1996: 97). Ona göre, egemen, hem kendi hayatlarından endişe eden bireylerin tekil iradelerinin toplam iradesinden kat be kat daha güçlü ve özel isteklerin toplamından çok daha fazladır.

Schmitt, Hobbes'un teorisindeki devletin toplam bir kişi olmadığını tespit etmektedir. Schmitt için devlet düşüncesindeki egemen-temsili kişi, büyük adam devletinin kendisinden ziyade, diğer bileşenlerden farklı olarak, yalnızca *ruhudur*. Oysa Hobbes, insan yapımı bir ürün olan devletin, malzemesi ve yapımcısı, maddesi ve sanatçısı, makinesi ve mühendisini aynı olarak düşündüğü için kaçınılmaz olarak makineleşme doğmaktadır. Çünkü bu kurguda ruh yani egemen temsili kişi, yapay olarak insanlar (erkekler) tarafından üretilen bir makinenin sadece bir bileşeni haline gelmektedir. Bu nedenle Hobbes'un bireysel sözleşmeyi esas alan teorisinde devlet, büyük bir adam değil, işlevi, yönettiği ve koruduğu insanların (erkeklerin) fiziksel varlığını korumak olan devasa bir makineye dönüşmektedir (Schmitt 2011: 98).

Hobbescu düşüncenin, bireysel haklarla sınırlı otorite fikri, insanlar arasındaki eşitliğin sözleşmeyle sağlanması ve yadsınamaz hakların tanınması gibi fikirlerle liberalizm ilk filizlerini ekmektedir (Kardeş 2015: 69). Liberalizm ise kendisini nomosun ilk gerekliliği olan almanın, beraberinde getirmiş olduğu kaos, şiddet ve savaşı bütünsel bir üretim anlayışıyla ortadan kaldıracabileceği iddiası üzerine inşa edilmiştir. Oysa Schmitt için özgün nitelikteki bir devlet ya da hükümet rejiminin dayandığı prensip bu olmamaktadır. Ona göre, yasal olanın temsilcisi olarak devletin *Cogito Ergo Sum*³² ilkesi olan *Protego Ergo Obligo*³³ ilkesi egemene içkindir. O, Hobbes'un

³² Tr. Düşünüyorum, o halde varım

Leviathan'ı yaratmasının temel amacını zaten koruma ve itaat arasındaki karşılıklı ilişkiyi ortaya koymak olduğunu düşünmektedir (Schmitt 2014: 82).

Hobbes'un politik birliğin özüne yerleştirdiği bireysellik fikri ve materyalist-mekanik kurgusu pozitivist düşünceyle örtüşmektedir. Hobbescu düşünün izini süren plüralist felsefe siyaseti ve egemeni görmezden gelerek diyalog yolunu seçecek ve praksis alanını sonsuz bir uzlaşma mekânı servis edecektir. Oysa Schmitt için siyasalın özünde mücadele vardır. Birden fazla devletin bulunduğu uluslararası düzende hiçbir uzlaşma düşmanlar arasındaki sorunları nihayete erdirememektedir, çünkü zaten üzerinde uzlaşılacak bir şey yoktur. Liberal düşüncede, siyasi partilerin içinde barındığı parlamento, siyasi ve ticari güç odakları arası bir çekişmenin mekânı haline gelmektedir. Oysa Schmitt'e göre iktidar mücadelesinde yalnızca mutlak anayasayı destekleyecek olan oluşumlara eşit şans verilmelidir. Var olan düzeni yani nomosu tehdit eden oluşumlar ise muhakkak denetlenmelidir (Hirst 2019: 27). Liberal devlet kuramına karşı Schmitt'in en temel eleştirisi bu noktada başlar. Düşmanla tartışılacak yada uzlaşılacak bir payda görmeyen Schmitt için liberalizm istisna durumunu ve mücadele gerçekliğini görmemektedir. Bu noktada politikayı uzlaşmanın değil, çatışmanın mekânı olarak resmeden Schmitt, Hobbesyen düşüncenin devlet ile insani kötülüğün son bulması ya da önünün alınması temelli uzlaşmacı anlayışına karşı durmaktadır. Çünkü ona göre Hobbes hem kriz durumlarında da Leviathan'ın aynen çalışacağını ön görerek hata yapmış hem de kötülüğün önünü alarak insani kötülüğün olmadığı yerde çatışma olmayacağı için politikanın gerekliliğini de ortadan kaldırmıştır (Schmitt 2014: 21-22).

Schmitt'e göre, iyi geçinmek, kavga etmeye tercih edilebilirlik açısından elbette çok daha akılcı bir seçenektir. Sıkı bir dava kavgasındansa zayıf bir uzlaşma çok daha iyidir. Ancak Schmittyen politik realizm ontik düzeyde, politikanın çatışmacı karakteri fikri üzerinde yükselmektedir. Schmitt, herkesin herkesle düşmanlığı gibi bir kavrayışın politik öze sahip olmadığını düşünmektedir. O, politik olanın siyasal birlik olarak devletin yalnızca dış politik alanında var olacağını altını çizecektir (Bezci 2006: 184). Uluslararası jus bellum ad hakkını elinde bulduran birçok egemen devletten oluştuğu

³³ Tr. Koruyorum o halde kendime bağlıyorum

için tıpkı doğa durumunda olduğu gibi her an bir uç durum olarak savaşa gebe olduğu için çatışma asla sonlanamayacaktır.

Ona göre, kötülüğü teolojik dogmalara dayalı olan insan birbirlerine karşı değil, birbirleriyle ötekilere karşı nomosları temelinde bir siyasal birlik üretecektir. Siyasal birliğin temsilcisi olan egemen ise hâkimi olduğu ulusunu birbirlerine karşı değil, ötekine karşı koruyacaktır. Yani kararcılık ilkesinde oydaştığı Hobbescu düşünden devletin amacının bireysel güvenlik (Hobbes 2007: 127) olarak tayini noktasında kopmaktadır.

Tıpkı Schmitt gibi kadimci düşünceye sahip olan teorisyenler politik bir hayvan olan insanın kendine özgü doğasını ancak polis içerisinde, diğerleriyle birlikte gerçekleştirebileceğini ve bu bakımdan sivil toplumun bireyden önce geldiği savunusunu ortaya koymaktadırlar (Schmitt 2009: xxı). Liberal bir demokrat olan (Kardeş 2015: 69) Hobbes, bireyin kendini koruma hakkını her şeyden üstün görerek bireyi, devletin inşaat ustası ya da zanaatkârı olarak kurgularken Schmitt'in birey, siyasal olanın temsilcisi olan devletin tuğlasıdır.

Hobbes'un kendinde anlamlı bireylerinin bir araya gelmesi ile var olan devlete karşılık Schmitt için birey anlamını ancak devletin ona tesis ettiği norma uygun ödevi gerçekleştirerek bulabilmektedir. Bu bakımdan bireyin anlamı ve haysiyeti ancak normun ve otoritenin varlığı ile mümkün olabilecektir (Bezci 2006: 84; Kardeş, 2015: 214). Yani egemenin sahip olduğu güç bakımında onunla uyuşan fikirler benimseyen Schmitt, egemenin ortaya çıkması noktasında ise Hobbes'tan ayrılır. Bu ayrılığın temelinde yatan egemenin ortaya çıkışı noktasında Hobbes desizyonist egemeni ve meşruluğu insani şeylerin doğasından türetirken, Schmitt için desizyonist egemen daima teolojik olanı imlemektedir. Şu halde altını çizelim ki her ne kadar iki düşünürün de egemenleri mutlakıyetçi ve desizyonist olsa da kararın kendisi iki düşünür için farklı anlamlara gelmektedir.

Siyasal olanın özünü nomos ve ontolojik bir gerçeklik olarak düşmanlık kavrayışı üzerine kuran Schmitt için, halkın siyasal birliği anlayışı benzerlerin

türdeşliğine dayalıdır (Schmitt 2014: 25). Bu düşünce, halk ile yönetenin benzerliğini zorunlu kılmaktadır. Yani halk bizzat türdeşi olan yönetenin şahsında vücut bulmaktadır. (Kardeş 2015: 164). *Respublica Christiana*'nın İmparatorluğu ile *Jus Publicum Europaeum*'un ulus-devleti arasındaki en temel fark burada yatmaktadır. Söz konusu türdeşlik zorunluluğunca halk nezdinde devletin nüfuzu artarken, yöneten nezdinde iktidar ilişkilerinin imparatorlukta yaratmış olduğu sıkıntıları aşma noktasında kolaylık sağlamaktadır.

Schmitt, özel bireyi konu edinmekten ziyade, kamusal bireyin yok olması sürecinin tespitini sunmaktadır (Kardeş 2015: 301). Onun kuramında kamusal birey halkına aittir ve devletin olmadığı bir durumda, birey de yoktur (Kaya 2010: 78). Schmitt'e göre, güçlü devletin garanti ettiği dışında bireye özgürlük alanının olmadığı olgusal gerçektir (Türk 2013: 164). Halkın politik birliği ve bunu temsil eden devlet başkanı ile mekânın hukuk yaratma gücüne inanan (Bezci 2006: 111) Schmitt, varolan düzeni hukuka; nomosun modern dönemdeki temsilcisi olarak devlet ise bireye öncelemektedir (Türk 2013: 172).

Schmitt'in okumasına göre Hobbescu liberal düşüncenin son durağı olan ateizm hâkimiyeti³⁴ ile bezeli modern birey, politik alanda Weimar krizi ile son bulmaktadır. Schmitt 20. yüzyılın bu problemine çözüm bulma iddiasını bir yüzyıl öncesine referansla, bireyi hem kapsayan hem içeren hem de kuran devlet düşüncesiyle ortaya koyacaktır. Anayasa düşüncesini üç adımla ele alan düşünür için ilk adım olan mutlak anayasa ve ikinci adım olan politik karar olarak meydana gelen pozitif anayasa düşüncesi zorunlu olarak üçüncü adımda politik birlik merkezi kavram haline gelmektedir (Bezci 2006: 105). Yani bu bağlamda politik birliğin temsilcisi olan devlet zoraki olarak bireyden önce gelmektedir. Anlaşıldığı üzere Machiavelli'nin *Prens*'ini Bodin'in kararcılığı ve Hobbes'un rıza ve iradesiyle birleştiren Schmitt, birey devlet

³⁴ Schmitt için Avrupa'nın Fransız Devrimi sonrasındaki büyük toplumsal-politik dönüşümünü en iyi değerlendiren ve 1848 Devrimi ile kralcılık çağının sona erdiğini deist düşüncenin yansımaları olarak meşruti monarşi çağının başladığını tespit eden Cortes önemlidir. Bunu takip eden devletleşme sürecinde meşruti monarşinin varmış olduğu bir sonraki durak panteist tanrı idesinin yansımaları olarak liberal demokrasi anlayışı olmaktadır. Cortes'in teolojik okumasının etkisi ile Schmitt panteist liberal demokrasi ile deteolojizasyonun son hâli olan ateist anarşi arasında küçük bir adım olduğuna inanmaktadır. *Bknz.* Schmitt, C. (2005) *Siyasi İlahiyat*, Dost Kitapevi, Ankara, ss. 52-54

ilişkisinde, Plüralist düşüncenin biricik bireyinin karşısına vatandaş olarak anlamlı bireyi çıkaracaktır.

2.3. Kriz Durumunda Nomosun Muhafazası İçin Egemen Kararı Düşünmek: Devlet ve Birey

Schmitt'in nomos temelli kuramında devlet, kesinlikle önel çıkarları korumak için oluşturulmuş bir yapı değildir. Dolayısıyla devlet ve birey özdeşliği söz konusu değildir. Devlet, zaten toplumsal birliği içerdiği için, devletin toplumun temsilcisi olması hâlidir. Çünkü toplumun devletten ayrı, özerk bir varlık alanı mümkün değildir. Bölüşüm üzerinde tek hak sahibi olan devlet liberal plüralist anlayışın politize ettiği siyasal parti, sendika ya da sivil toplum örgütlerinin varlığı sebebiyle zarar görmektedir. Bu örgütlenmeler nedeniyle liberal düşüncede siyasal olan, yalnız devlete ait değildir. Schmitt için ise devlet karşısında kendilik iddiası sunmak, başlı başına politik birliği dışlamaktır (Bezci 2006: 72).

Liberal teorinin evrensel hukuk normları üzerinde varolan devlet ve çoğulculuk anlayışına karşı Schmitt, somut durumun kendi normunu yarattığı kabulünün yetkin örneğini Hegel'de bulacaktır. Hegelci düşüncede tarihsel devrim organik bir evrim olarak kavranabildiği için her tür norm kaçınılmaz olarak, *olana* içkin bir şekilde kurgulanmaktadır (Türk 2013: 167). Tarih anlayışı nedeniyle istisnanın öngörülmediği Hegelci düşünceyi istisnanın gerektirdiği kararcılık nosyonu ile tamamlayan (Türk 2013: 167) Schmitt tek-yanlı bir okumayla desizyonist bir düşünür olarak ele aldığı Hegelci devlet³⁵ düşünün safında yer alacaktır (Kaya 2010: 368). Ona göre, Alman devlet öğretisi 20. yüzyıla kadar Hegel'in devlet felsefesi sisteminin etkisiyle devletin

³⁵ Hegel'in devlet fikri bir teklik üzerine kurguludur. Ona göre, Devlet önel olarak tektir ve özel bir devlettir. Teklik devlet fikrinin özünü nitelerken; özel olması daha çok tarihsel bir vurgudur. Devlet kendisini var olan olarak bilir. Kaçınılmaz olarak ise tanrının dünyadaki yolu olma misyonunu taşır. Sonuç olarak devlet ahlakiliğin gerçekliği olarak karşımıza çıkar. Hukuksallık ise hukukun kendisini gerçekleştirmesi olarak düşünülür. Bunun getirisi olarak devlet en yüksek hak ile kendisini gerçekleştiren ahlaki bir kavramdır. Bu birliktelik bize Hegelyan devleti, hukuk ve gücün birliği olan bir devlet kurgusunu düşünmeye iter. Ancak söz konusu güç daima hukukun kontrolündedir. Yani bu güç aslında hukukun gücüdür. Topakkaya, A. (2006) Hegel'in Hukuk Felsefesinin Ana İlkeleri (Grundlinien der Philosophie des Rechtes) Adlı Eserinde Devletin Kurumsal Yapısının Ana Hatlarıyla Analizi, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi: 191

toplumdan niteliksel olarak farklı ve daha üstün bir şey olduğu fikrini savunmaktadır (Schmitt 2006: 99, 149; Schmitt 2014: 14).

“*Modern toplum nasıl bir forma sahiptir?*” sorusunun cevabını karar ve rızanın birliği olarak egemenlik kavramında bulan Schmitt (Bezci 2006: 109), meşruiyet kavramının temeline nomostan doğan supra-legalite anlayışını yerleştirmektedir (Demiray 2010: 110). Schmitt egemenliği, siyasi varlığın toplum üzerindeki kurucu rolünü işaret eden bir kavram olarak ele almaktadır. Bu noktada, hukukun toplumdan kaynaklandığı, ancak devlete içkin olarak düşünülmemesi gerektiğini savunan pozitivist düşünceye karşıtlığında (Demiray 2010: 120) desizyonist bir düşünür olarak imlediği Hegel’e varacak ve desizyonist egemen köklerini Hobbescu düşünceyi Hegelci kendilik bilinci fikriyle yoğuracaktır.

2.3.1. Nomosun Gerekliği Olarak Savaş Durumunun Sürekliliği: G.W.F. Hegel

Schmitt, Versailles Anlaşması’nın ağır hükümleri ve beraberinde getirmiş olduğu uygulamalara şahit olmuştur. O, Almanya’nın yenilgisini kabul eden popüler kültürün taşıyıcısı olmakla itham ettiği Alman entelektüellerin karşısına, içine düşülmüş olan buhrandan gerçek bir savaş ihtimali ile halkı politize etmek fikri ile dikilir.³⁶ Çünkü ona göre, büyük krizler, çılgır açıcı büyük fikirler doğurabilmektedir (Kaya 2010: 29). Liberal düşüncenin ihracı olan universon fikri ile birlikte siyasal olanın doğasına yabancılaşmasına dikkat çeken düşünür pluverson fikrini savaş ile bezemektedir.

Schmitt’in 19. yüzyıla bakışı, Hobsbawn’ın 19. yüzyıl için kullanmış olduğu “Aşırılıklar Çağı” (Hobsbawn 1996) tanımına denk düşmektedir. Schmitt’e göre, iki dünya savaşı ve sayısız iç savaş, soykırımlar, kanlı devrimler, isyanlar, ulusal kurtuluş mücadelelerinin tarihteki en yoğun şekli ile vücut bulduğu 19. yüzyıl şiddetin en uzun yüzyılıdır. Böylelikle bu geçen yüzyıla savaş damga vurmuştur. Ancak savaş yalnızca

³⁶Schmitt entelektüellerin mevcut statükonun güvenli kıyılarına terk etme cesareti göstermesi gerektiğine inanmaktadır. Bu noktada entelektüel varolan düzen hakkında kritik bir yargıda bulunarak ve bu yargıyı tüm kamuya yayarak krizi derinleştirir ve böylece onu yaratıcı bir karar anına dönüştürebilir. Bu halde entelektüel, krizin ürünü olduğu kadar krizin sözcüsüdür de. *Bknz.* Kaya, F. (2009) Felsefe ve Teolojinin Kavşağında: Carl Schmitt ve Leo Strauss’ta ‘Politik Olan’ Kavramı, Paradigma Yayıncılık, ss.29

bu yüzyıla ait belirleyici bir mefhum değildir. Ona göre, savaşın olmadığı dönem veya yüzyıllarda dahi insanlar hep bir savaş bilinci ile yaşamış, düşünmüş ve eylemişlerdir (Schmitt 2017: 21). Schmitt'in savaş kuramının kökleri ise bizlerin karşısına beslendiği entelektüel kaynak olarak Hegel'i çıkaracaktır (Schmitt 2014: 13).

Devletin gücünü sınırlamak isteyen klasik liberalizme karşı Hegel, gerçek özgürlüğün yalnızca devlet ile mümkün olacağı anlayışını ortaya koymaktadır (Yalvaç 2008: 40). Hegel'in bireyin ihtiyacı olarak başat konuma yerleştiği, aklın ve kendilik bilincinin³⁷ varlığına muhtaçlığını devlete taşıması, Schmitt'in öncülü olma özelliği taşır. Hegel belirli bir devlet şeklini değil öz olarak devlet fikrinin kendisini incelemektedir (Topakkaya 2006: 190). O, siyasal birlik olarak devleti, tarihsel bir gerçeklik olarak akla ve kendilik bilincine sahip olması hasebiyle bir cevher olarak resmeder. Buna göre, devlet sağlam bir şekilde kök salmak istiyorsa, kültür ve tarihine bağımlı kalması şartı elzem bir önem teşkil etmektedir (Hegel 1991: 210).

Bu noktada Schmitt, Hegel'in kendilik bilinci vurgusunu ulusların temel karakteristiği olma şartı olarak ulusal kimliğe dayalı bir düşün ortaya koyacaktır (Yeşilçayır 2017: 24). Şöyle ki, Hegel, bireyin var ettiği devlet anlayışına karşı çıkararak devlete kendi başına otonom bir önem atfetmektedir. Ona göre, insanın hakikî varlığı, eylemidir. İnsan ancak bir Devletin Vatandaşı (Bürger) olarak gerçekleştirdiği eylemiyle ve eyleminde kendini özgür ve tarihsel birey olarak gerçekleştirir ve böylece varlığının tamlığına ve yetkinliğine tanıklık eden doyuma ulaşır (Kojève 2001: 21).

³⁷ İnsan kendi bilincine ancak dünya aracılığı ile değil diğer bilinçler ile somut ilişkiye girerek varabilir. Bilme ve tanıma olgularından sıyrılan Hegel kuramını istek üzerine inşa eder. İnsanın en temel isteği ise kendini kabul ettirme isteğidir ve bunun sonucunda savaş kaçınılmazdır. İnsansı tek konu olabilir: Diğer bir insanın isteği. Başka bir isteği istemek; istenmeyi istemek en nihayetinde kabul edilmeyi istemek demektir. Bu isteğin neden olacağı istek ise eylemde yalnızca savaş doğurabilir. Hegel'e göre evrende karşıtlıklar vardır ve her türlü değişmeye/eyleme neden olan şey de bu karşıtlıkların savaşdır. Bu kendini kabul ettirme uğruna bir savaş türüdür. Hayatı koruma isteğinden ayrılan bir görüş söz konusudur. Hayvansal istekten ayrılan insani istek, hayatı bir başka değer uğruna kaybetmeyi göze alabilmek. En az iki kişi barındıran savaşta saygınlık adına hayattan vazgeçme riskini alma faktörü yatar. İki kişiden biri ise bu amacından vazgeçecektir. Aksi halde ölümle sonuçlanacak savaşta kabul edilme eylemi gerçekleşmeyeceğinden savaş anlamını yitirecektir. Vazgeçemeyecek olan yani Hegel külliyatındaki Efendi, savaşın başlangıç sebebinden vazgeçen tarafı başılayacak, özerkliğini yok edecek yani yine Hegel külliyatındaki hali ile onu köleleştirecektir. Bir efendinin ve bir kölenin ortaya çıkışıyla sonuçlanan ilk mücadeleyle insan doğmuş ve tarih başlamıştır. Devlet düşüncesinde ise devletler, kendi üstlerinde bir güç olmadığından aralarındaki anlaşmazlıkları savaşla hallederler. *Bknz.* Bumin, T. (2010) Hegel, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, syf 35.

Paralel bir düşün izleyen Schmitt bu yönü ile Hobbes'un bireyci sözleşme metaforu teorisine eleştirisini Hegelci savaş anlayışıyla getirmektedir.

“Bir devletin sıhhati, genellikle, barışın sakinliğinden ziyade savaşın hareketinde ortaya çıkar.” (Kardeş 2016: 336) diyen Hegel'e göre, savaşlar tarihin yaratıcı etkenleridir (Kojeve 2001: 150). Liberal düşüncenin siyasal bütünü bir hastalığı olarak servis ettiği savaş anlayışına karşılık Hegel savaşta, siyasal bütünü etik sağlığının işaretini görmektedir (Yalvaç 2008: 96). İnsanın tarihsel özgürlüğünü ve özgür tarihselliğini sağlayan şey, kıran kırana savaştır. İnsan, ait olduğu devletin hayatına etkin olarak katıldığı ölçüde tarihsel olabilmektedir. Söz konusu bu katılım, katıksız olarak siyasal bir savaşta, hayatın iradî olarak tehlikeye atılmasında doruk noktasına ulaşır. Ve nitekim insan ancak, en azından gizil bir savaşçı olduğu ölçüde gerçekten tarihsel ve insansaldır (Kojeve 2001: 150-151). Devleti dış olarak bir birey gibi ele alan Hegel için kendi varlığının bilincinde olma ve biricikliğini kabul ettirme ediminin yegâne yolu savaştır. Bu anlamda savaşın hem gerekli hem de ahlaki olarak zorunlu olduğu aşikârdır.

Hegel'e göre olağan bir fenomen olan (Hegel 1991: 259) savaş yalnızca bir devletin egemenliğini korumak için dışa yayılmasının ve çıkarlarını korumasının aracı değil, aynı zamanda devlet olmanın ayrılmaz bir parçasıdır (Yalvaç 2008: 93). O, toplumun işleyişi ve özgürlüğün elde edilmesiyle ilgili olarak ele aldığı savaşa, pozitif ve felsefi bir anlam yüklemektedir. Onun felsefi anlamda savaş fikri özünde, devletin devlet olarak oluşması, insan özgürlüğünün gelişmesi ve sivil toplum olumsuz özelliklerinin aşılması gibi pozitif unsurları sağlamaktadır. O bu durumu şöyle ele alacaktır (Hegel 1991: 259);

“Savaşın yüksek anlamı şudur ki, onun vasıtasıyla, "halkların ahlâkî sağlığı, sonlu spesifikasyonlann [kurumlar] durağanlığına karşı gösterdikleri kayıtsızlık içinde korunmuş olur. Rüzgâr nasıl denizi, sürekli bir durgunluk sonucu uğrayacağı tefessühten korursa; savaş da, aynı şekilde, halkları, sürekli veya ebedî bir barışın onları uğratacağı ahlâkî tefessühten korur".”

Hegel'e göre Kantçı evrensel barış düşüncesi uyum ve uyumsuzlukla ilerleyen dünya tarihini ıskalamaktadır. O, devletlerin hem varlık nedenlerini hem de özgürlüklerini koruyabilmeleri için diğer devletlere her zaman ihtiyaç olduğunu düşünmektedir. Bu anlamda Hegel için tarih, geçmişin devletleriyle geleceğin devletleri arasındaki durmadan yapılan savaşların tarihidir (Yalvaç 2008: 93, 97). Her zaman birden fazla devletin var olacağı uluslararası düzende savaş her zaman bir olasılık olarak mevcuttur. Hegelyan savaş düşüncesinden etkilenen Schmitt'in kuramında uluslararası anlamda savaş, sözleşme ile bitecek olan bir durum ya da olgu olmaktan uzaktır. Çünkü siyasal birlik nomos temelli doğası olan dost/düşman ikiliği gereği, praksis alanında en az iki farklı siyasal birliğin var olması şartı nedeniyle, bütün insanlığı ve tüm yeryüzünü kapsar biçimde tekil bir birlik olamamaktadır (Schmitt 2014: 84).

Schmitt, Hobbes ve Hegel ile ortaya koyduğu eklektik düşün ile siyasalın doğasının dost-düşman dikotomisi üzerine kurmaktadır. Schmitt için Hegel'in savaş kuramından etkilenen Clausewitz'in "Savaş, düşmanı irademizi kabule zorlamak için kuvvet kullanma eylemidir." tanımında savaşın araç, amaç ve hedeflerini ortaya konduğunu görmektedir. Hegel'in etkisiyle tıpkı Clausewitz gibi Schmitt için de savaş, dost-düşman ikiliğinin *ultima ratio*³⁸ olarak düşünülecektir (Schmitt 2014: 64; Clausewitz 2015: 45). Savaşın tarafların eşitliği kabulü ve şeyler alanını çatışmalı özü itibarıyla anlamaya çalışan Clausewitz de tıpkı Schmitt'te olduğu gibi, savaşılan düşmanı tamamıyla kamusal nitelikte ele almaktadır (Kardeş 2015: 81).

Schmitt saha olarak savaşı aşırı görmekte ve bundan kaçınmaktadır. Onun düşüncesinde savaş, siyasal olanın doğasını imlemektedir. Savaş ihtimalinin her anlığı düşüncesinin diri tutulması Schmittyen düşüncedeki savaş alımlamasının önemli bir noktasıdır. Bu nedenle Schmitt'in Clausewitz atfı onun savaş düşüncelerinin birebir onaması olmaktan ziyade savaşın önem ve gerekliliğinin düşünce boyutunda önemli bir referansı olarak düşünülmelidir.

Schmitt, siyasal olanın doğası, savaş kurgusu ve kararcılık anlayışıyla siyasal olanı birebir olarak toplumu oluşturan her bir birey ile organik bir bağ olarak ele alır.

³⁸ Tr. Son çare

Bu anlamda hem Napolyon'un “*Siyaset kaderimizdir.*” (Schmitt 2014: 19) anlayışına hem de Rousseau'nun her şeyin kökünden siyasete dayandığı (Rousseau 2002: 422) düşüncesine yakın bir çizgide siyasal olanla insanın eylemelerini özdeşleştirir.

Bugün küreselleşmenin sınırların anlamsızlaşacağı veya ortadan kalkacağı, tek bir dünya devletinin var olacağı iddiasının aksine Schmitt'in düşüncesinde nomosun temsilcisi olan devletin geçerlilik alanı olan sınırlar vardır. Machiavelli'den Clausewitz'e Schmitt'in realist öncülerinin ortak özelliği, kendilerini ülke sorunlarına angaje eden düşünürler olarak karşımızda durmaktadır (Kardeş 2015: 82). Schmitt'in bu süzgeçten geçirerek kuramında yer verdiği son düşünür ise arasına eleştirel bir mesafe koyduğu, Politik kurumlar etrafında belirli mitler oluşturan (Kardeş 2015: 121-122) ve Schmittyen homojen ulus bilinci anlayışına referans olacak Jean-Jacques Rousseau'dur.

2.3.2. Nomosun Geçerlilik Havzası Olarak Devlet, Sınır ve Homojenlik: Jean-Jacques Rousseau

Schmitt'in tüm düşüncelerinde esas mesele nomos temelli topraklılık ile varolan homojen halkın, somut varlığı olan siyasal birliğin devamıdır. Ona göre, düzeni ve huzuru sağlama/devam ettirme mecburiyetinin kaçınılmaz olarak beraberinde getirdiği şey, nomos ile varolan siyasal birlikte aynı nomosa tabi yurttaşların/dostların varlığı gerekliliğidir. Schmitt'in meşru otoritenin tek kaynağı olarak anayasa kavramını işaret etmektedir. Bu noktada Schmitt'e göre homojenleştirme, belirli bir sınır içerisinde kurulan dostluk anlayışı için elzem önem taşır (Schmitt 2014: 75). Siyasetin tohumunu düşmanlık tarlası üzerinde yeşerten Schmitt için, siyasetin amacı bertaraf etmektir. Bertaraf edilecek olan şey ise varlığın içinde varlığının yadsınmakta olduğu varlık; düşmandır (Schmitt 2014: 25).

İçte barışın hüküm sürdüğü, mülki sınırları belli ve yabancılara kapalı olan, örgütlenmiş siyasal birlik olarak devlet, çok zor bir durum ile karşı karşıya kalırsa, düzeni sağlama amacıyla düşmanı fizyolojik olarak yok edebilmektedir. Önemli olan düşmanın etnik ve ırksal önyargıların ötesinde tamamen *siyasi* bir karaktere (Rüthers

2003: 140) sahip olmasıdır. Şu halde Schmitt siyasal birliğin gereği olarak homojenite düşüncesinde referans olarak Rousseau'ya dönmektedir.

Anayasanın merkezine yerleştirdiği ulusun³⁹ *bütünsel kararı* olarak anayasa-yapma iktidarının tek meşru gücü olan kurucu iktidarı (Türk 2013: 147) ise Rousseau'nun *genel irade* kavramına referans vermektedir (Schmitt 2014: 31). O, liberal bir damar olarak Rousseaucu devletin meşruluğunu sağlayan şeyin bireyler arasındaki özgür bir sözleşme olduğu fikrini kabul etmektedir. Ancak (Schmitt 2014: 31),

“(…) *tasvir belirginleşip, merkez kavram olan volonte générale [genel irade] gelişim gösterdikçe, Rousseau'ya göre gerçek devletin, yalnızca halkın, esas olarak oy birliğinin hüküm süreceği denli türdeş olduğu yerde var olduğu ortaya çıkar. Contrat Social'e göre devlet içinde partiler, özel çıkarlar dinsel farklılıklar olmamalı, insanları birbirinden ayıran hiçbir şey -maliyecilik bile bulunmamalıdır.*”

Ulusların arasındaki ekonomik ve ticari bağımlılığı çatışmanın temel nedeni olarak ele alan (Yalvaç 2008: 42) Rousseau, genel iradeyi tüm insanlıkla değil, onun alt grupları olan halklarla sınırlı tutmaktadır (Orhan 2012: 6). Schmitt'in Rousseau okumasından çıkardığı sonuç devletin yalnızca halkın homojen olduğu bir mekânda var olabileceğidir. Yani Toplum Sözleşmesi her ne kadar liberal bir vitrine sahip olsa dahi özünde homojeniteye dair bir eserdir. Demokrasi kavramının *demos*a ait olan anlamına geldiğinin altını çizen Schmitt bu homojenite ve heterojen olanı yok edilebilme gereğini demokrasi kavramının kendisinden şöyle türetir (Schmitt 2014: 25);

“*Her gerçek demokrasi, yalnızca eşitlere eşit muamele değil, mantığın kaçınılmaz sonucu olarak eşit olmayanlara eşitsiz muamele ilkesi üzerine kuruludur. O halde ilkin türdeşlik, ikinci olarak heterojen olanın -gerektiğinde- elenmesi veya imha edilmesi, demokrasi kavramında içkindir. (...) Demokrasinin*

³⁹ Schmitt'in tanımladığı şekliyle, siyasal bir bağı zorunlu kılmaksızın etnik ve kültürel bağ olarak halk yerine kendi siyasal ayrıksılığının farkında olan ulus olarak tanımlanan ve siyasal davranma kapasitesine sahip bir halkı işaret eden ulus kavramı bilinçli siyasal karar olarak anayasa-yapma iktidarı noktasında daha açıklayıcıdır. *Bknz.* Türk D. (2013) Öteki, Düşman, Olay: Levinas, Schmitt ve Badiou'da Etik ve Siyaset, Metis Yayıncılık, İstanbul, ss. 149

siyasi gücü, yabancı ve eşitsiz olanı [das Ungleiche], türdeşliği tehdit eden bertaraf etmeyi veya uzak tutmayı becermesiyle ortaya çıkar.”

19. yüzyıldan sonra praksis alanına hâkim olan ulus-devlet anlayışından beri eşitlik, her şeyden önce, ulusa aidiyet yani ulusal türdeşlik üzerinden kurulduğu için bu çıkarım hiç de yersiz sayılmamaktadır. Liberal örtüsü üzerinden çekilmiş olan demokrasinin bir gereği heterojen unsurların uzak tutulması, gerekirse yok edilmesidir. Yalnız bir öz söz konusu ise politik bir değer taşıyan eşitlik (Bezci 2006: 126) anlayışıyla halkın özdeşliğinin yegâne temeli, insanların eşitsizliğinde bulunmaktadır (Schmitt 2014: 26-30).

Bu noktada Schmitt her zaman bir mekân ve düzen içeren nomos düşüncesine uygun olarak eşitlik ve eşit haklar düşüncesini de yalnızca bir mekân ve düzen ile sınırlandırmaktadır. Bu hali ile belirli sınırlar içerisinde nomosları ile varolan siyasal topluluğun yasa vaz edicisi olarak egemen, ortak nomosun gerekliliği olarak eşitliği ve eşit olanları tayin edici bir güç olarak karşımıza çıkar. Egemen-temsilci kişi düzen kuruculuğundan almış olduğu meşruiyet ile bizden ya da eşit olmayı belirleme gücünü bünyesinde barındırmaktadır. Kaldı ki Schmitt için devletin varlık sebebi ve devamlılığı için gerekli temel, eşitliksiz olanı uzak tutmak ya da yok etmek yani nomosa dayalı siyasal birliğin devamı adına düşmanın bertaraf edilmesidir (Schmitt 2014: 25).

Sonuç olarak insan doğasını kötülüğe meyillilik ile kurgulayan Schmitt için insan doğasının bu yönü aynı zamanda onu dinamik de kılmaktadır. İnsanın kötülüğe yatkınlığı, yalnızca savaşmanın kendisinden oluşmayan, her yerde ve zamanda hazır ve nazır mevcut bir imkân olarak, savaş ihtimalini diri tutuyor olduğu için (Kaya 2010: 68) aynı zamanda siyasal olanın varlığının da garantörü olma durumundadır. Schmitt'in kuramında başat konumda duran türdeşlerin birliği olan nomos ve düşman figüründen anlaşıldığı üzere o, politik birliğini daha çok dışlama pratikleri üzerinden inşa etmektedir. Belirli toprak parçası üzerinde nomosa dayalı olarak peyda olan somut düzenin idame ettirilmesi, o nomosun korunması kararı anlamına gelmektedir.

Ancak nomosa dair düşüncelerinde Schmitt, 19. yüzyılı Avrupa'nın bir bütün olarak son kez toprak alımının gerçekleştiğini ve toprak anlamında azami sınırlara erişildiği dönem olarak saptamaktadır. Bu saptama ise mekânsal sınırların yeniden tanımlanmasına ihtiyaç olduğunu imlemektedir. Toprak almanın azami sınırına erişen Avrupa'nın merkez olmaktan çıkması, aynı zamanda kamu hukukunun çözülmesi süreci anlamına gelmektedir. Söz konusu çözülmenin ilk adımı, 19. yüzyılın son çeyreğinde Berlin'de Avrupa uluslararası hukukunun son devlet adamı olan Alman Başbakanı Bismarck'ın başkanlığında düzenlenen (1884-1885) Kongo Konferansıdır⁴⁰ (Schmitt 2006: 216). 1918-19'da dünya savaşını bitirmek ve dünya barışı sağlamak misyonuyla toplanan Paris Barış Konferansı'nın⁴¹ bir sonucu olarak Cenevre'de 1920 yılında kurulan Milletler Cemiyeti (Schmitt 2006: 240) ile artık Avrupa merkez olmaktan çıkmaktadır.

Schmitt 20. yüzyıla baktığında bir kırılma olarak, Avrupa kamu ve devletlerarası hukuk sisteminin yerini karma yapılu bir düzene bırakmakta olduğunu görmektedir. Milletler Cemiyeti ile başlayan 1939'a değin süren bu dönem, mekânsal düzen içeren Respublica Christiana ve Jus Publicum Europaeum farklı olarak mekân ve toprağa bağlı bir düzen içermemekte, aksine mekânı nötralize etmektedir. Mekân ve düzen arasında zorunlu bir ilişki olduğunu düşünen Schmitt'e göre, mekânsız ve karar almasız bir oluşum Milletler Cemiyeti hegemonik devletin (ABD'nin) ihtiyacına göre şekillenmektedir. Milletler Cemiyeti ile Amerikan hâkimiyetinin göstergesi olan kimin ekonomisiyse onun yönetimi anlayışının hâkim olduğu bu dönem, Avrupa kamu hukukunun fiilen sonudur (Kardeş 2015: 202-203).

Bu noktada bizler, Schmitt'in politik bağlamın zorunlu gerekliliği olarak ortaya koyduğu mekân düşüncesine odaklanacağız. Tarih boyunca iktidarın ve egemenliğin mekân içinde ve mekân aracılığıyla örgütlenmesinin izlerini, 21. yüzyılda sınır ve sınır tahkimatı ilişkisinde süreceğiz. Nomos anlayışının var olduğu bu odak noktamızda mekânı, belirleme, sınırlama ve gösterme edimleri açısından nomosun geçerlilik

⁴⁰ Katılımcılar: Almanya, Avusturya Macaristan, Belçika, Danimarka, İspanya, Birleşik Devletler, Fransa, Büyük Britanya, İtalya, Hollanda, Lüksemburg, Portekiz, Rusya, İsveç, Norveç ve Osmanlı Devleti.

⁴¹ Diğer tüm Avrupa uluslararası hukukunun barış konferanslarından (1648, 1713, 1814-15, 1856, 1878 ve 1885) farklı olarak, dünyanın dört bir yanından toplamda 32 farklı ülkenin katıldığı Paris Barış Konferansı bir Avrupa konferansı değildir.

havzasını; yani egemen devletin sınırları ile birlikte düşüneceğiz. Bu bağlamda 21. yüzyılda neredeyse her kıtada birçok ülkenin en az bir sınırında yükselen ve içeride kalan eşitler ile dışarıda kalan tehlikeli yabancıları gözler önüne seren sınır duvarları ile nomos düşüncesini birlikte ele alacağız.



III. BÖLÜM

3. 21. YÜZYILDA NOMOSUN KORUNMASI KARARI OLARAK SINIR DUVARLARI

Tarih boyunca sınır olgusu teritoryal egemenlikler düzeninde her zaman ve her koşulda önemli bir değere haiz olmuştur. Çünkü insan, her vakitte üzerinde yaşamış olduğu yerdeki düzeni kendi elinde bulundurmaya talep etmektedir. Düzeni elinde bulundurmak ise aynı zamanda kontrolün de elinde bulunması demektir. Sınır ya da mekândan azade bir ortamda, Schmittyen bir bakışla, nomos yani hukuk var olamayacağı için bir hukuki düzen oluşmayacaktır. Toprak alma olan orijinal anlamının kabulü üstüne temellen nomos, sınırlardan azade, düzensiz bir durumda var olamayacağı için kontrolün elde tutulması gibi bir iddia söz konusu olmayacaktır (Kaya 2010: 87).

Geleneksel bakışta iktidar, devlet ve toprağın birleşimini ortaya koyan sınır kavramı, 19. yüzyılın sonuna gelindiğinde teritoryal bir yapılanma olarak ulus-devletin kapsamının ve gücünün en belirgin simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır. 20. yüzyılda yaşanan Demirperde'nin⁴² ve Güney Afrika Apartheid⁴³ rejiminin yıkılması ve etno-milliyetçi⁴⁴ hareketlerin ardından anakara üzerinde ortaya yeni ulus-devletler peyda

⁴² II. Dünya Savaşı sonrası 1945 yılından Soğuk Savaş'ın sonuna değin (1991) Avrupa'yı iki ayrı bölüme bölen ideolojik çatışma alanlarını ve fiziksel sınırları tanımlamak adına ilk kez 5 Mart 1946'da Fulton Konuşması sırasında Winston Churchill tarafından kullanılan terim. "Avrupa Kıtasına, Baltık Denizi'ndeki Stettin'den Adriyatik'teki Trieste'ye kadar bir Demirperde çekilmiştir."

⁴³ Güney Afrika Cumhuriyeti'nde 1948-1994 yılları arasında resmi devlet politikası olarak iktidarı elinde bulunduran Ulusal Parti tarafından yürütülen ırkçı sistemdir. Afrika dilinde ayrımcılık anlamına gelen Apartheid Sistem, insanları deri renklerine göre sınıflandırarak beyaz azınlık dışında kalanların vatandaşlık hizmetlerinden ve sosyal hizmetlerden daha kısıtlı faydalanmaları mantığını esas almıştır.

⁴⁴ Ulus-devlet yapısının olmazsa olmaz ilkesi tek milli kültürün var olması gerekliliğidir. Hâkim olanın dışında kalan kültürler ise zorla ortadan kaldırılamayacağı gerçeği ile birlikte desteklenmezler. Ernest Gellner'e göre, bu dışarıda kalanlar ya asimilasyon ya da kendi milli kültürünün oluşturma yoluna gitmektedir. İkinci yol ile azınlık kültürünün, hâkim olan kültürü reddine dayalı bir millet olma ideası etno-milliyetçi bir girişimdir. Yakın tarih örnekleri ise gönüllü bir ayrılık olan Çekoslovakya ve iç

olmuştur. Yaşanan gelişmeler sonucunda 20. yüzyıl boyunca sosyal bilimciler ulus, devlet ve toprak arasındaki ilişkileri incelemek; egemenlik ve kimliğe ilişkin ulusal ve uluslararası değişken dinamikleri ortaya koymak adına devlet sınırları üzerine odaklanmaktadır (Wilson & Donnan 2002: 80). Böylelikle uygulama alanına hâkim olan küreselleşme olgusuyla birlikte gerek politik gerekse akademik dünya sınır kavramını daha önce hiç olmadığı kadar ön plana çıkarmaktadır (Bennafla, Heyman, Wilson, & Schendel 2014: 13). II. Dünya Savaşı sonrasında 80'li yıllardan itibaren yoğun bir şekilde gündeme gelen sınırlar ve güvenlik meselesi, 11 Eylül 2001 Terör Saldırıları sonrasında artık çalışılması gereken elzem bir konu olarak akademik alanda yerini almaktadır.

Ulus ile tanımlı toprak parçalarının önem kazanması kaçınılmaz olarak sınır düşüncesinin önem kazanmasının itici gücüdür. 1789'da Fransız Devrimi'yle yok olmamak üzere ortaya çıkan milliyetçilik fikrinin tüm dünyayı etkisi altına almaktadır. Bu süreçte özellikle 20. yüzyıl bile birlikte tamamen siyasal olana hâkim olan ulus-devlet anlayışının siyasal otoriteleri için en önemli gaye ise ulus-devletin ülkesel sınırlarını korumaktır.

21. yüzyıla gelindiğinde ise teknolojik ve bilimsel gelişmelerle ulaşım ağının genişlemesi pratikte yeni bir olgu olarak yalnızca ekonomik olarak değil tüm uygulama alanlarında küreselleşme karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde küreselleşme süreci insanları ve kültürleri daha yakın bir temas içine sokarak (Göle 2012: 32) sınırların esnetilmesi olgusunun taşıyıcılığını yapmaktadır. Çünkü söz konusu iki yüzyıllık süreçte başat konuma yerleşen küreselleşmenin ön şartı hiç şüphesiz *açılma* gerekliliğidir. Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinde Soğuk Savaş'ın bitmesi ve Demir Perde'nin ortadan kalkması ile küreselleşmenin hız kazanması sonucunda sınırlar geleneksel anlamını yitirmiştir. Artık Schmittyen düşüncedeki devlet merkezli tek aktörlü devletler sisteminin aksine küreselleşme ile ortaya çıkan birden fazla aktöre sahip, tam anlamıyla çok merkezli bir dünya sistemi söz konusudur (Türköz 2016: 153-154).

savaş neticesinde ayrılan Eski Yugoslavya'dır. *Bknz.* Gellner, E (1992) Uluslar ve Ulusçuluk İnsan Yayınları: İstanbul

Bugün içinde yaşadığımız ve küresel olarak adlandırdığımız çok merkezli yeryüzü düzeninin hem ekonomik hem siyasal hem de kültürel olarak iç içe geçen devletleri, sistem içerisinde yer alan ve etkinlik düzeyini artıran terör eylemlerine yer ve mekândan bağımsız olarak etkilenmeye açık hale gelmiştir. Bu nedenle sınırların liberalleşmesi bir güvenlik talebinin sonucu olarak, sınır tahkimatına yüksek kaynak ayrılmasının da nedeni olmaktadır. Yani açma ve set çekme, kaynaşma ve ayrışma, silme ve yeniden yazma dikotomilerini barındırmaktadır (Brown 2011: 11-12). Bu haliyle açılmadan kaynaklı flulaşan sınır ve küresel terör kavramlarının izdüşümünde ulusun, ulus-devletten talebi olan, güvenlikte hissetme duygusu pratik alanda karşımıza bir yeni olgu çıkaracaktır: Kapanma

3.1. Jus Publicum Europaeum'dan Sonrası: Küresel Dünya ve Sınır Duvarları

Kökene 13. yüzyıla değin uzanan modern devletin ilk formu 16. ve 17. yüzyılda Jus Publicum Europaeum'un nomosunda mutlakiyetçi monarşi olarak çıkmaktadır. Hem bir ekonomik kuram veya düşünce biçimi hem de genel bir felsefi bakış ve düşünme şeklini içeren liberalizm ve buna bağlı olarak kapitalizmin gelişim sürecinin bugünkü son aşamasında ise siyasal birlikler, sınırlı devlet anlayışıyla birlikte, hâlâ ulus-devlet olarak tanımlanmaktadır (Ökmen 2005: 21-22). Özellikle 21. yüzyıl ile liberal teorinin uluslararası olana getirisi ise küreselleşme olgusudur. Olumlu ve olumsuz olarak birçok zıtlığı bünyesinde barındıran küreselleşme, siyasi alanda liberal demokrasi, ekonomik alanda serbest piyasa ekonomisini, kültürel alanda ise farklı kültürlerin kaynaşması iddiası ile sınırların yalnızca çizgisel olarak kaldığı bir dünya barışı amacı söylemi ortaya koymaktadır (Aktel 2001: 193). Ekonomik boyutundan ziyade siyasal boyutunda, siyaset ve yönetimde birey, sivil toplum, yerel yönetim ve ulus-üstü organizasyonların aktörlüğü gibi içeriğe sahip çoğulculuk anlayışı küreselleşme sürecinin anahtar kavramıdır.

Küreselleşme olgusu özünde bizlerin giderek artan bir biçimde tek bir dünya içinde yaşadığımızı bireylerin, grupların ve ulusların birbirine bağımlı hale geldiği bir durumu imlemektedir (Giddens 2012: 84). Tarihsel olarak bakıldığında, 16. yüzyılda

coğrafi keşifler -geleneksel Respublica Christina nomosundan kopuş- ile birlikte, yeryüzünü keşif ve kolonizasyon süreci başlamaktadır (Giddens 2012: 103). Yeryüzünün bu yeni keşfi, uzak mesafe ticaret faaliyetlerinin etkisiyle gerek bilgi gerekse kültürlerarası etkileşim komplike bir sistemin ortaya çıkmasındaki ilk taşı döşemektedir. Coğrafi keşiflerin etkisiyle güçlenen ve 17. yüzyılda -Jus Publicum Europaeum'un parametrelerini ortaya koyan- Avrupa'nın kıtalararası ticaret faaliyetlerinde yoğunlaşma başlamaktadır. 18. yüzyılda buhar makinesinin geliştirilmesi ile sanayi toplumlarının gelişimiyle, artık sanayi kapitalizmi geri döndürülemez bir şekilde ortaya çıkmaktadır (Kıvılcım 2013: 221-222).

20. yüzyılda toplamda 3 küresel dalga'nın varlığından bahsedilmektedir. İlki, Dünya Bankası tarafından Birinci Küreselleşme Dalgası olarak isimlendirilen 1870-1914 yılları arasındaki dönemdir. Bu dönemin temel dinamiği ise değişim ve yayılma olarak belirlenmiştir. I. Dünya Savaşı, 1929 Ekonomik Buhranı ve II. Dünya Savaşı nedeniyle kan kaybeden küreselleşmenin hızı, ABD, Kanada ve Japonya gibi ekonomilerin üretim hızının düşmesiyle 1945-1970 yılları arasındaki ikinci dalgada yavaşlamaktadır. 1970'li yılların ardından çokuluslu şirketlerin dünya ekonomisine egemen olması, hızlanan teknoloji ve üretim piyasalarının dışa açılmasıyla tekrar hız kazanmaktadır. Bilgi Çağı olarak da adlandırılan üçüncü dalga ise küreselleşmenin yalnızca ekonomik olma özelliğini aştığı 1980 ve sonrasında başlamaktadır. Bunu takiben Demir Perde'nin ortadan kalmasıyla ekonomik ve siyasi çöküşün yaşandığı Doğu Blok ülkelerinin her iki alanda da Batı ülkelerine eklemleme süreci küreselleşmeyi zirve noktasına çıkarmıştır (Oran 2001: 5-9; Karabıçak 2002: 118).

Küreselleşme olgusu devlet, insan ve ekonomi olarak her birini etkilemiş ve dönüştürmüştür. Bu açıdan önce, soğuk savaş ile çöken komünizm ve gelişen uluslararası bölgesel yönetim biçimlerinin izdüşümünde, dünyadaki ülkeleri birbirine yakınlaştırmaktadır. Daha sonra gerçekleşen teknolojik gelişmeler sonucu kolaylaşan bilgi ağı tek tek insanlara küresel bir bakış açısı sunmaktadır. Son olaraksa ekonomik boyutta piyasaları birbirine bağlayan ve üretim/tüketim ağlarını oluşturan ulus aşırı şirketlerin etkilerini her geçen gün artırmaktadır (Giddens 2012: 103). Bu ise bizleri,

tüm dünyayı tek bir yapı ve tüm insanları bu yapının üyesi olarak gören milenyum çağına götürecektir.

1.1.1. Milenyum Çağı: Açılmanın Ötekisi Olarak Kapanma

1962 yılında Kanadalı mültidisipliner bir akademisyen olan Marshall McLuhan tarafından kullanılan küresel köy⁴⁵ terimi küreselleşmenin fikrini ortaya koymak noktasında iyi bir referans oluşturmaktadır. Ona göre, modern öncesine kıyasla modern dünyada insanın algısında tarif edilemez bir büyüklük olarak var olan dünya, küçük bir yerleşim yeri gibi olma haline gelmektedir. Bu matematiksel olarak devasa boyutta olan ancak pratikte ulaşılabilirliğin artmasıyla küçük yerleşim yeri gibi düşünülebilecek küresel yapıya köy adı verildiğinde (Atalay 2018: 33) ise bu küresel yapının bireyleri aynı köyün birer sakini olarak karşımıza çıkacaktır. Bu tespit bizlere özünde çalışmanın başında sözünü ettiğimiz Kantçı düşüncenin izleri olan universonun fikrinin, henüz 20. yüzyıldaki halini sunmaktadır. Buna göre dünya bütünleşik tek bir değerler sistemine ve birbiriyle eşit olan biricik bireylere indirgenmektedir. Böyle küresel bir düşüncenin içinde artık kişinin kendisi ve ötekiler arasındaki antropolojik mesafe tümüyle ortadan kalkmasa bile bulanıklaşmaktadır (Göle 2012: 32).

Teorik boyutta, birçok bütünlüğün var olduğu; birden çok değerler sisteminin bulunduğu iddiasında olan Schmitt'in tanımlamasıyla, yaşayan bir bütünlüğün içinde reddedilmesi gereken öteki (Schmitt 2014: 93) fikri tek bir değerler sisteminde öğütülmektedir. Ancak küreselleşmenin beraberinde getirmiş olduğu açılma fikri/gerekliliği pratik boyutta güvensiz hissetme duygusunu da tetiklemektedir. Bünyesinde iç içe geçmiş birçok gerilimi barındıran küreselleşme olgusu kendini ortaya koyduğu neredeyse her alanda bir karşıtlık olarak yerleşme fikrini/taftalarını da beslemektedir. Buna benzer olarak ulusal çıkarlar ve küresel piyasa, sanal güç ve fiziksel güç, açık kaynak ve özel mülkiyet, gizlilik ve şeffaflık, yurtlaştırma ve yersiz-yurtsuzlaşma arasındaki gerilimleri de bünyesinde taşımaktadır (Brown 2011: 12).

⁴⁵"Küresel köy" kavramıyla matbaanın icadından bulunduğumuz iletişim çağına kadar olan görsel, işitsel ve dokunsal iletişimin gelişimini, farklılıklarını ve insan doğasını etkilemesi süreci konu edilmiştir..
Bknz. McLuhan M. Powers B.R. (2015) Global Köy, Scala Yayıncılık: İstanbul

20. yüzyılın sonunda liberalizmin sınırlı devlet anlayışının politik alanda rakipsiz kalması ve buna bağlı olarak küreselleşmenin etkisi ile 21. yüzyılda ulus-devletlerin egemenliğinin zayıfladığı bugün bir sır değildir. Şöyle ki, sırasıyla Bodin, Hobbes ve Schmitt'in içerisinde yer aldığı klasik egemenlik teorisyenlerinin egemenlik kavramının yapı taşları olarak ortaya koydukları ve 1648 Vestfalya Barışı'nda kutsanan ilkeler⁴⁶ ulus-devlet kurgusunda üç yüzyıl boyunca hâkimdir. Ancak 20. yüzyılın son çeyreğinden bugüne değin geçen sürede, güçlenen ve gelişmekte olan egemenlik biçimini alan sermaye ile radikal dini grupların ulus-aşırı bir hâl alması Vestfalyan ulus-devletin tekeline gölge düşürmektedir (Brown 2011: 27, 78).

Kültürün küreselleşmesi, iktisadi ve siyasi olanın uluslararasılaşması ve en önemlisi Soğuk Savaşın bitmesi zorunlu olarak sınırların ardına kadar açılması gerekliliğini doğurmaktadır. Böylelikle özellikle sermaye, mal, insan ve düşünce hareketleri üzerindeki Vestfalyan devlet otoritesi de gevşemektedir. Bu gevşeme ulus-devletin dayanıklılığı ve esnekliği üzerinde kaçınılmaz olarak etki etmektedir. Öte yandan küreselleşmenin yarattığı ekonomik ve siyasi güvensizlik ortamı hem terörizmi hem de yabancı düşmanlığı⁴⁷ güdülemektedir. Ulusal sınırları koruma ihtiyacı ise tam bir koruma sağlayamayacağı bilindiği halde (Brown 2011: 85) dünya sahnesinde zaman zaman önemini yitirmiş olsa dahi varlığını daima sürdürmüş olan sınır duvarlarını doğurmaktadır (Wilson & Donnan 2002: 11-18). Yani siyasal olanın temsilcisi olarak ulus-devlet, küresel açılmanın yarattığı güvensizlik duygusuna, küreselleşmenin ötekisi olan kapanma ile tepki vermektedir.

1.1.2. 21. Yüzyıl ve Kapanmanın Temsili: Sınır Duvarları

Sınır duvarlarının tarihte ilk kez Mezopotamya'da örüldüğü tahmin edilmektedir. Sınır güvenliği için örülen bilinen en eski sınır duvarı Moğol ve Türk saldırılarından korunmak amacıyla MÖ 221 ile MS 608 yılları arasında yapılan Çin Seddi'dir (Yıldız, Soyuk, & Sarıcioğlu 2018: 8-9). M.S. 117-138 yılları arasında Romalı İmparator Hadrian tarafından akıncıların hareketini önlemek, güvenliği, düzeni

⁴⁶ Her şeyden Üstünlük, Daimilik, Yasayla Sınırlanmamış Kararcılık, Mutlaklık ve Tamlık, Devrolunamazlık, Ülkesellik

⁴⁷ Yabancı düşmanlığı - Xenophobia

ve kontrolü sağlamak ve daha kuzeydeki barbarlara karşı bir sınır oluşturmak için inşa edilen ilk örneklerden biri Hadrian (Roma) Duvarı'dır (Ruiz 2017: 72). Söz konusu bu duvarlar, örüldükleri dönemde her iki devletin de gerek askeri gerekse göçmen tehlikesine karşı ülkelerini korumak adına aldıkları birer önlem manasına gelmektedir.

II. Dünya Savaşı sonrasında Doğu Almanya sınırına, ilk çağlardaki göç alma tehlikesi nedeniyle dışarıdakine karşı örülen sınır duvarlarının aksine, bu defa içerideki Sovyet bloğu vatandaşlarının, Batı Almanya'ya kaçmalarını engellemek amacıyla Berlin Duvarı'nı inşa edilecektir. Soğuk Savaş'ın sonunun da bir ilânı olarak 1989'da duvarın fiili olarak işlevsizleşmesi ve küreselleşmenin hız kazanması duvarların çağının sonuna geldiğine dair bir algı yaratacaktır. Ancak pratikte böyle olmayacağı Doksanlı yılların henüz başında Amerika Birleşik Devletleri'nin, ilk çağlardaki göç alma tehlikesi nedeniyle dışarıdakine karşı örülen duvar fikrine uygun olarak, Meksika Birleşik Devletleri⁴⁸ sınırının kısa bölümlerinde parçalı bariyerler inşa etmeye başlamasıyla anlaşılacaktır (Rosière & Jones 2012: 222; Brown 2011: 49).

Görüldüğü üzere bugün, yani Çin seddinden yaklaşık iki bin yıl sonra, sınır duvarları yerkürede yok olmanın aksine hâlâ olası tehlikelere karşı en çok tercih edilen seçenek olarak karşımıza durmaktadır. Bu görüntünün en büyük tetikleyicisi ise başkalarının nasıl yaşadığına dair küresel olarak artan farkındalıkla daha iyi bir yaşam düşüncesinin tüm dünyada yeni bir göç dalgası ortaya çıkarmasıdır. Yasadışı göçlere önlem olmanın yanında, küresel terör ve küreselleşmenin beraberinde getirdiği başka birçok olumsuz sebepten doğan güvenlik endişesine (Rosière & Jones 2012: 220-221) karşı teritoryal ulus tanımı üzerine kurulu devletler, bugün hâlâ ulus duvarları ile çözüm üretmektedir.

Post-Vestfalyan dönemde inşa edilen duvarlar, eski duvarlarla aralarında dışarıya karşı savunma amacı taşıma ve içerde birlik ve asayiş sağlama gibi belli süreklilikler barındırmaktadır (Brown 2011: 49). Ancak semantik olarak ilk çağlarda sahip olunanı korumak noktasında olumlu bir anlama sahip olan bu yapılar demokrasi, açık toplum ve evrensel insan haklarının söz konusu olduğu küresel dünyada olumsuz

⁴⁸ Çalışmada Meksika olarak anılacaktır.

bir anlam barındırmaktadır (Rosière & Jones 2012: 225). Açık sınırlar, terörizm ve güvenlik açısından ortaya çıkan acil tehdit gerekçeleri nedeniyle örülen sınır duvarları (Brown 2011: 49), kapanmayı ve diktatörlüğü imlemektedir.

Öte yandan, artan yabancı düşmanlığının getirisi olarak milliyetçilik nedeniyle somut işlevlerinin yanı sıra politize edilerek siyasi bir pozisyon kazanmaktadır (Brown 2011: 47). Bu noktada sınır duvarları, politikacıların propaganda malzemesi olarak giderek daha iyi bir seçenek olmakta ve buna bağlı olarak uluslararası güvenlik şirketleri için büyümekte olan bir piyasayı temsil etmektedir (Rosière & Jones 2012: 225-226). Bu noktada bizler her geçen yıl daha da küreselleşen dünyada sınırların ortadan kalkması hedeflenirken, bugün dünyadaki devletlerin üçte birinin en az bir sınırına duvar inşa etmiş olmaları gerçekliğiyle yüz yüze gelmekteyiz. Schmittyen anlamda nomos düşüncesi ile bir bakış açısı sunmadan önce son bir adım olarak 21. yüzyılın bir gerçekliği olarak karşımızda yükselen sınır duvarlarının koruma ihtiyacı ile olan ilişkisine değineceğiz.

3.2. Değişen Güvenlik Paradigması: Yasadışı Göç, Terör ve Korunma İhtiyacı

Liberal düşüncede başkanın egemenlik erki, temelde bir savaş haline dayalı acil duruma dayanmaktadır. Bu nedenle Aşırılıklar Çağı'nda ne zaman yaşamsal önemi olduğu varsayılan kararların kabul ettirilmesi söz konusu olsa savaş metaforu başkanın siyasal sözlüğünün en tepesinde karşımıza çıkmaktadır (Agamben 2008: 33-34). Diğer bir anlamda otorite üretme ve pekiştirme ihtiyaçları anında istismar edilmeye en açık duygulardan biri olması sebebiyle ilk başvurulmuş yol olan Hobbescu korkudur.

Hobbescu korku sınır duvarlarının da halk nezdinde meşruluğunun üretildiği referans noktalarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada varlığın içindeki varlığının yadsınacağı yabancıya karşı duvar, siyasal otoriteye koruma ve itaat bağıyla bağlı olan halk üzerinde Schmittyen anlamda bir türdeşlik kurmaktadır. Şöyle ki; egemenin alanını belirtme noktasında duvar, Schmitt'in Rousseau'ya atıfla dile getirdiği; *“Tout ce qui est hors le souverain est ennemi - Egemenliğin dışında olan her*

şey düşmandır.” (Schmitt 2014: 156) tanımındaki egemenliğin dışındaki düşmanı ve buna bağlı olarak egemenliğin içindeki bizi göstermektedir.

Egemenlik, Vestfalyan ilkelerin tek aktörü olma özelliği bugün her ne kadar yara almış olsa da, ulus-devletlerin tek olmasa dahi en önemli erki konumunda durmaktadır. Belirli bir toprak parçası olarak mekân ise devletlerin mevcudiyetinin bugün hâlâ ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmaktadır. Ulus-devletlerin yaratılmasında ve sürekliliğinin sağlanmasında bu anlamda mekânın sınırları iki yönlü önemli bir rol oynamaktadır. İlk bir kurum olarak devlet egemenliğinin sınırlarını ve vatandaşlık haklarının havzasını saptamaktadır. Daha sonra kimlik göstergeleri olarak, ulus kimliğinin yaratılmasında bir referans olma özelliği göstermektedir.

Özellikle iki kutuplu sistemin sembolü olan Berlin Duvarı'nın yıkılışının ardından bütün kıtalarda yeni ulus-devletler kurulmuş oldu. Ancak devlet ve buna bağlı olarak sınır sayısındaki artışlar, beraberinde anlaşmazlıklar ve çatışmaları da getirmektedir. Küresel dünyada devletlerarası ilişkilerdeki sınırların işlevi, üzerinde uzlaşılması noktasında yerkürenin birçok bölgesinde problemlere gebe dir. Bu problemler coğrafya ve bölgelere göre çeşitlilik gösteriyor olsa da küreselleşmenin açılma iddiasına karşılık ortaya konulan kapanma refleksinin meşruluğu temelde iki parametre üzerinde yükselmektedir: Yasadışı Göç ve Terör.

3.2.1. Mekâna Ait Olmayan ve Varlığı Yadsınan Yabancı Karşı Sınır Duvarı

Bilinen en eski tarihe değin uzanan, ilk olarak avcı-toplayıcı topluluklarda en fazla 150 kişilik gruplar halinde başladığı tahmin edilen, sırasıyla kabile, klan, polis, imparatorlukların hayali bütünlüğünden bugünün ulus-devlet yapılanmasının temel dayanaklarından biri olarak karşımıza çıkan şey biz 'in hikâyesidir. Biz ve onlar olarak bölünme, yan yana ve uzlaşmaz oluş, insan türünün tarihi boyunca dünyadaki oluş tarzının ayrılmaz bir özelliği olarak praksis alanında mevcut olmuştur. Bu iki karşıtlık bir paranın iki yüzü gibi ayrılmaz şekilde bağlıdır. Birinin varlığı muhakkak öteki ile anlamlı olacaktır (Bauman 2017: 37).

Modern dünya devletleri hem ekonomik hem siyasal bağlamda küreselleşmenin etkisiyle, birbirlerine bağımlı hâle gelmektedir. Dünya savaşları sonrasında uluslararası ilişkilere yön veren ulus-devletlerin büyük bir çoğunluğu teorik boyuta hâkim olan modernin iddiası olan kozmopolit bir standarttır. Yani küreselleşmenin yarattığı bağımlılık ve açılma bir gereklilik olarak, değişik uluslardan, ırklardan olan kimseleri bir araya getirme anlamında kozmopolit bir dünya algısı yaratmaktadır. Ancak bu birey temelli kozmopolit küresel durumda ise sınırlar, geleneksel olana oranla modern olanda geçilmesi/aşılması çok daha kolay bölgeler hâline gelmektedir (Bauman 2017: 37-38).

Küreselleşmenin getirmiş olduğu açılmanın yasadışı göç ve terörizm cephesindeki yansıması, yasadışı göçmen akınları ve terörizmin uluslararası güvenliğe karşı apaçık bir tehdit unsuru haline gelmesi olarak vuk'u bulmasıdır. Söz konusu korkuların izdüşümünde bugün praksis alanı hâlâ, çoğunlukla onların karşısında biz ve bizim korunması gereken değerlerimiz fikri üzerinden kurgulanmaktadır. Tam da bu nedenle, söz konusu biz kimliğini güçlendirecek bir potansiyele sahip olan eski moda, bize ait olmayan veya ıslah edilemez bir biçimde yabancı olanın karşısına duvar inşa etme edimi çıkmaktadır. Böylelikle geçirgen sınırların, bizi terörist ve göçmenden koruyacak şekilde revize edilmesi fikrinin pratikte yansıması tedbir olarak, anakara üzerinde tüm heybeti ile yükselecek duvarlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Brown 2011: 85; Bauman 2017: 38).

Korunma ihtiyacının temelinde yatan ilk olgu şüphesiz milenyum çağının ilk yıllarında ABD'de gerçekleşen 11 Eylül Terör Saldırıları'dır. Çünkü dünyanın en güçlü ekonomisi ve askeri korumasına sahip olduklarına inanılan ülkede gerçekleşen bu saldırılar küresel dünyada terörizmin yıkıcı gücünün erişmiş olduğu boyutları tüm çıplaklığıyla gözler önüne sermektedir (Butler 2005: 9). Sınır tahkimatı için bir milat olarak kabul edilen saldırılar sonrasında, sınır idaresi konusu devletlerin dış politikalarında uzun yıllar boyunca gündemden düşmemek üzere başat konuma yerleşmektedir.

Terör, bu tarihten sonra küresel bir boyut kazanmaktadır. Küreselleşmenin kendinde değerli, evrensel insan haklarıyla donatılı biricik birey söylemi ve sınırlı

devlet anlayışı bu tarihte Vestfalyan egemen devlet anlayışı lehine sekteye uğramaktadır. Artık dünyanın en güçlü ve korunaklı devleti olarak addedilen toprakların dahi terörist saldırıların hedefi olabileceği gerçeği gün yüzüne çıkmaktadır. Devlet merkezli otoritelerin güvenliği sağlamak maksadıyla ipleri yeniden ele alışı da yine bu tarihe denk gelmektedir. 11 Eylül'den sonra güvenlik ihtiyacı, uzunca bir süre özgürlük, evrensel insan hakları, liberal demokrasi gibi mefhumlara önce gelmektedir. Söz konusu dönem sonrası başta ABD olmak üzere tüm dünyada meydana çıkan gergin atmosfer sonucu, halkın selameti ve gelecekte gerçekleşebilecek benzeri olayların engellenmesi adına gerekli olanın yapılması (Butler 2005: 11) vurgusu ise bu dönem ve sonrasına hâkim algı olacaktır. Bu dönemde güvende hissetme adına yapılan başta sınır tahkimatı olmak üzere tüm edimler, evrensel liberal demokratik ilke ve bağlılıkları gölgede bırakacaktır (Brown 2011: 121).

İkinci olarak, refah seviyesinin yüksek olduğu ülkelere yönelik olan göç hareketlerindeki artışın, küreselleşmenin yarattığı ekonomik kırılganlık sonucu iş gücü piyasaları üzerinde olumsuz etki yaratmasıdır. Kuzey ve Güney ya da Doğu ve Batı arasındaki ekonomik açıdan makasın iyice açılması, ekonomik eşitsizliğin artması, bir duvar inşa edilme olasılığını da artırmaktadır. Çünkü ücret ya da genel olarak yaşam standardı farklılıkları, düşük ücretli hayat standardı düşük olan devletlerin bireylerinin, yüksek ücretli devletlere yasadışı yollardan göç etmelerine neden olmaktadır. Bu ihtimalde sınırdan yasadışı geçebilecek göçmenlere, işçilere, kaçak mallara, uyuşturucuya ve terör şüphelisi olanlara karşı ön plana çıkan söylem, değerlere kast edecek yabancıya karşı sınır tahkimatı fikridir. Kültürel ve dinsel olan üzerine temellenen değerler savunusu, sınır dışındakileri yabancı ve asimile edilemeyen olarak değerlere tehdit olarak resmetmektedir. Açık sınırların sorumlu tutulduğu bu durum çare olarak, popülizmin ve sağ partilerin yükselişinin etkisiyle kan pompalanan yabancı düşmanlığının etkisiyle, sınır tahkimatına kapı aralamaktadır (Brown 2011: 24, 41-47, 85).

Duvarlar temelde ekonomik ve güvenlik endişeleriyle motive edilmektedir. Her iki etkenin bir sonucu olarak ortaya çıkan duvarın, örülmesi talebinin ya da örülmesinin meşruluk zemininde birbirinden ayrılmaz şekilde iç içe geçmiş kamusal söylem ve

siyasi söylem birlikteliği yatmaktadır. Yani devletleri ulusal sınırları kapatmaya sevk eden ya da devletlerin ulusal sınırları kapatma isteğine meşruluk sağlayan şey, karşımıza endişeye kapılmış halk kitlesi olarak çıkmaktadır. Hem teröriste karşı koyma hem de göçmen akışını da durdurmanın yolu olarak sınır tahkimatı halk kitlesinin rızası⁴⁹ üzerinde temellenmektedir (Brown 2011: 85-94).

Toplumsal sorunlar, siyasal düşünce ve eylemleri güvenlik meselesi olarak meşru kılmaktadır. Halk iradesi sonucu meşruluğu elinde bulunduran siyasal iktidar, 11 Eylül saldırıları akabinde terör ve göç tehditlerinin ulaşmış olduğu boyut karşısında ayrıcalık hakkına ve egemenliğine dayanarak eylem alanında devasa duvarlar inşa etmektedir. Duvarın örülmesi iradesini ortaya koyan güç, Schmittyen anlamda, hem güçlü ve medeni olma iddiasını ortaya koymakta hem de kendine ait olanın önemli olduğu ve korunması gerektiği bilincini somut olarak göstermektedir. Schmitt'in liberalizm hakkında dile getirdiği üzere, içeriği barış vaadi ile doldu olsa hatta apolitik ya da anti-politik olma iddiası barındırıyor dahi olsa siyasal olanın doğasının liberalizmin doğası ile ters düşmesi, bugün kesinlikle ebedi barış anlamına gelmemektedir. Mevcut sistem ise siyasal olanın sonuçlarından kaçmamaktadır (Schmitt 2014: 105-109).

3.2.2. Kapanma Edimine Schmittyen Bir Bakış

Schmitt'in anladığı haliyle modern devlet, sınırları tayin edilmiş, teritoryal bir birliktir. O, kendi sınırları içinde, her bir varlığın kendi varlığı içinde kalma çabasını, var olma tarzını veya yaşama biçimini garanti eden yegâne güçtür (Kaya 2010: 70). Schmitt, politik olanı içte barışçıl, mülki sınırları belli ve yabancılara kapalı olan, organize politik birlik olarak modern devletin dış politikasına indirgemekte veya uluslararası politika ile sınırlamaktadır (Kaya 2010: 56, 62). Bu sınırlandırmanın nedeni yani nomosun ve yasaların geçerliliğini gösteren sınırların ya da duvarların var oluş

⁴⁹ Bu noktada altını çizmemiz gerekir ki modern dünyada, Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ve sonrasında hızla birçok ülkenin sınırlarına duvar örmesinin sebebi ve meşruluğu halk rızası nezdinde yine modern değerlerden türetilmiştir. Sebepler en nihayetinde hukuka aykırılık zemininde meşrulaşmış; hukuka aykırı göç, hukuka aykırı ticaret, hukuka aykırı edim, hukuka aykırı saldırı, hukuka aykırı madde satışı gibi çeşitli söylemler üzerinde yükselmiştir.

sebebi, içerdeki barışçıl, pasif düzeni dışardaki düzensizlikten, kadimci anlamda kozmosu kaostan, evi ev olmayandan ayıracaktır (Kaya 2010: 95).

Schmitt'e göre mekân, toprak ve vatana sahip olunmayan bir durumda meşru bir nomostan söz etmek mümkün değildir (Kaya 2010: 95). Territoriyal ve legal olarak sınırları tayin edilmiş meşru egemen devletler bu nedenle mekânsal anlamda kapalı alanlara dayanmaktadır. Böylelikle her nomos kendi sınırları içinde olanlardan, trdeşlerinden oluşmaktadır. J. Trier'den alıntıladığı üzere onun nomos kavrayışının başında it bulunmaktadır. Bu halde sınır çizgisi tarih boyunca nomos ile i içe bir sarmalda anlam kazanmaktadır. Hukukun ve barışın kökenini bir yerin etrafını çevirmeye dayanmakta, böylelikle her nomos kendi sınırları içinde yer alandan oluşmaktadır (Schmitt 2006: 75). Yani sınırlar edep ve nezaketin geçerli olduğu mekânı gözler önüne sererken aynı zamanda koruma ve güvenliğin geçerli olmayı bıraktığı alanı somut bir şekilde ortaya koymaktadır (Brown 2011: 55). Nomos aracılığı ile sınırları kültürel bir farklılık olarak ele alan Schmitt, dil, din, yönetim biçimi gibi ayrımların mekânların sınırları ile alakalı olduğunu ortaya koyacaktır.

Nomos politik birliğin mekânının etrafını, belirleme/çevirme suretiyle sıradan olandan ayırarak, kutsal bir mekân olarak kurmaktadır. Schmitt'in teoloji politik okumasının bir damarı tam da bu savda yatmaktadır. şöyle ki, kökeninde teoloji yatan egemenlik etrafını çevirme yoluyla hem kutsallığını hem de egemenliğini kurmaktadır. Egemen işte bu teoloji ve etrafını çevirme arasındaki ortak kurucu ilişkide netlik kazanmaktadır. O duvarı kutsal mekân ile egemeni kuran ve birbirine sıkı sıkıya bağlayan imge olarak resmetmektedir. Bu illiyet bağı ise kaçınılmaz olarak duvarın içinde kalan bölgede bir hâkimiyet ve yargılama yetkisi var etmektedir. Başlarda egemenliğin öz niteliği olan bu öncüller zaman içerisinde bir adım ileriye giderek egemenliğin öncüllerine dnmekte; daha da ilerleyen zamanlarda ise artık egemenliğin n kabulleri halini almaktadır (Brown 2011: 57).

Territoriyal olarak bizin varlık sınırı, sınır çizgileridir. Schmittyen düşüncede yaralanabilir, yası tutulabilir değerli hayatların sıradan olandan ayrılması territoriyal mekânın sınırlarının nomos ile kurulmasıyla geekleşmektedir. Schmitt'in nomos

kavrayışı bizlere, ilk olarak toprak alma/etrafını çevirme ediminin siyasal düzenin ve hukukun ön koşulu olduğu yönünde bir değerlendirme sunmaktadır. Ona göre, sınır çizgisi hem anayasanın ve kapsama alanı olan kurulmuş erkin (pouvoir constitue) temeli hem de hukukun geçerli olduğu son eşittir. Schmitt'e göre bu sınır çizgisinin ötesinde hukuka aldırış etmeden, serbestçe ve de acımasızca zor kullanılabilir. Çünkü çizginin ötesinde meydana gelen her şey, hattın bu tarafında tanınan hukuki, ahlaki ve politik değerlerin yani nomosun dışında kalmaktadır (Schmitt 2006: 93-94; Brown 2011: 55-57).

Küreselleşen dünya, her ne kadar paylaşılan, duyumsanan ve bilinen sınırlarını kaybediyor olsa da geometrik olarak ölçülebilir ulusal sınırlarını henüz muhafaza etmektedir. Bu noktada ulusal sınırların varlık nedenlerine dair Schmitt'in ulusal homojenlik anlayışının, ari ırka dayalı birlikteliği dışlamadığı gibi zorunlu olarak da içermediğinin altını çizmemiz gerekir (Türk 2013: 153). O, ulusallık ya da bizlik duygusunda, birbirinden farklı halklar arasında farklı unsurlara dikkat çekmektedir. Onun düşüncesinde türdeşliği yaratan etkin şeyler arasında dil, gelenek ve bilinç ön plana çıkmaktadır. Bu noktada ortak bir kültür ile eğitime dair bilinç, kader ortaklığı yapan bir topluma ait olma bilinci, diğer uluslardan farklı olmaya ilişkin bir duyarlılık ve ortak, manevi bir düşman algısı Schmitt'in, ulusal homojenliğin üstünlüğünü ortaya koyduğu temel parametreler olarak karşımıza çıkmaktadır (Schmitt 2014: 110-111).

Öte yandan tüm normatif bağlardan muaf olan ve gerçek anlamda mutlaklaşan karar, devletin kendini koruma hakkına istinaden hukuku askıya aldığı ândır. Doğrudan yaşama gönderme yapan ya da yaşamdan kaynaklanan egemen karar (Agamben 2008: 115), yönetimi bağlayan her türlü normun dışını ve sınırın ötesini imlemektedir. Bir kriz durum tespiti olarak karar olgusunun altında yatan tehlikede olma hissi, devlet egemenliğinin türdeşlerin birliği olan ulusunu korumak adına her türlü tedbiri almasına kapı aralamaktadır. İçinde bulunduğumuz yüzyılda kapanmanın somut sembolü olarak duvarlar, büyük çoğunlukla egemenliğin harici olana karşı bir kriz durum tespitidir. Bu noktada hem benzerlerin, dışarıda olan yabancılardan korunduğu hissini hem de bir sorun olarak yabancıların türdeşliğe zarar verecekleri korkusunu toplumun bütününe yaymaktadır (Brown 2011: 68-87, 93-103).

Devlet iktidarının kullanımının çerçevesini yazılı yasalarla çizme ve bunu sınırlandırma taraftarı olan liberal düşünceyi eleştiren (Agamben 2013: 57) Schmitt, hukukun belirleyici bileşeni olarak nomosu ön plana çıkarmaktadır. Nomos ve kapanma arasındaki ilişkiye odaklandığımızda, siyasi düzenin mekânsal uyumlandırma yoluyla üretimi anlamına gelen nomos, hukuk ve barışın kökenindeki toprak alma ve toprağı çevirme edimlerini imlemektedir. Schmitt, devlet kavrayışında sınırları olmayan mekânsız bir yönetimin meşruluğunu reddetmektedir. Sınırlı mekân değeri ve değersizliği ortaya koymaktadır. Onun düşüncesinde insanlık tarihine içkin olan biz ve bizden olmayanın ayırdı etrafını çevirme ediminden ayrı düşünülememektedir. Sınır ya da sınırı gösteren duvar çift yönlü olarak, hem yasanın geçerliğı olduğu son eşiğı göstermekte hem de yasaya ait olmayana karşı yani barbar ya da yabancıya karşı uygulanacak şiddette yasaya ait olmadığı için meşruluk kazandırmaktadır (Brown 2011: 56).

Schmittyen düşüncedeki düzenin mekân ile ayrılmaz bağı göz önüne alınırsa, ilk yerleşim örnekleri olan duvarla çevrili şehir yaşamları kendine özgülükten türeyen, birikimli ve stabil bir nomos ortaya koymaktadır. Ortak dil, gelenekler, normlar bu duvarların içinde kalan insanlar tarafından kurgulanır ve aktarım ile sonraki nesillere de tesir eder. Bu hali ile duvar savunma ve tahkim etme gücünü sağlayıcı bir unsur olma özelliğine kavuşur. Yani duvarlar saldırgandan ziyade savunmacı, dönüştürücü olmaktan ziyade statükocu bir ruh halini yansıtmakta ve siyasi otoritesinin meşruiyetinin geçerli olduğu mekânı alenen belli etmektedir (Brown 2011: 52-53; Arıboğan 2018: 20).

Schmitt'in nomos kavrayışının bugünün sınır duvarları ile denk olduğu iddiası tutarlı bir iddiadır. Şöyle ki, yabancı düşmanlığının atında yatan değerler kavrayışı bizlere türdeşliğı yaratan bir nomos olarak görünmektedir. Yabancıya ait olmadığı ya da ait olmasının istenmediğı değerler yine yabancıdan korunmak gerekliliğini doğurmaktadır. Çalışmanın son başliğı olarak nomos kavrayışı ve duvar arasındaki ilişkiyi somut sınır duvarları örnekleri üzerinden ortaya koyarak iddiamız desteklemek önem arz etmektedir.

3.3. Modern Devletin Miti: Ülkesel Değerleri Korumak ve Sınır Duvarları

Schmitt düşüncesinin orijiniinde araçsal nitelikteki şiddet ve kaos olguları yatmaktadır. Mutlak anayasayı ortaya çıkaran ve pozitif hukuku kuran şiddet, düzen tesis etmenin gerekliliğinin doğmasının ön şartıdır. Mitsel bir anlam imleyen şiddet, biz olmanın yaratıcısı olan ve siyasal birliğin kurulması ânına denk düşen egemen kararı yaratmaktadır diğer anlamıyla nomosun doğuşunda şiddet yani çatışma eylemi yatmaktadır.

Çatışma, bir şey uğruna değil, biz addedilenlerin, onlara karşı duymuş olduğu öfkenin doğurmuş olduğu bir kavgaadır. Kamusal olarak resmedilen onlar, kişileri değil totalde tüm halk için tehlike potansiyeli olma algısı yaratmalıdır. Teolojik olarak nasıl ki aşkın ilahi tanrı, lanetlenenler ve kurtarılanlar ikiliği üzerinden ortaya net bir ayırım koyuyor ise modern olanın yeni tanrısı profan egemen de biz ve bizi tehlikeye düşürecek olan onlar kıstasında ayırımı ortaya koyan kişi olacaktır (Çınar 2006: 225).

Liberal bürokratik devletlere dair problem saptamasında ilk sıralardan birine yerleşen mitten yoksun olma eleştirisinin altında yatan şey, bu araçsal nitelikteki şiddet anlayışıdır. Kitleleri organize edecek ve onları birleştirecek bir mitten yoksunluk siyasal olanın doğasına aykırı bir yerde durmaktadır. Schmitt'in kavramsal evreninde siyasal birliğin varlık zemininde duran nomos, mitten bağımsız bir şekilde düşünülemezdir. Nomosun sahiplerini organize eden ve birleştirerek bir eyleme sürükleyen, siyasal birliğin ayrılmaz parçası olarak şiddetin sonucu doğan mitlerdir. Mit düşüncesi parlamento, akıl ve müzakere üçgeninde siyaset yapma tarzı karşısında nomoscu dolaysızlığı ön plana çıkarmaktadır (Öztürk 2017: 81). 21. yüzyılda Schmittyen anlamda kitleleri mobilize edecek mit ise özellikle Batı demokrasileri tarafından, Batı değerleri olarak ortaya çıkacaktır.

Schmittyen manada ben olduğumuz toprakları yani nomosu tayin eden somut sembol diyebileceğimiz duvarların yükselme sebebinin arke noktasında ben merkezli bakış yatmaktadır. Çünkü merkeze ben'in kendini, kültürünü, inancını, cinsiyetini koyarak diğerlerinin bu bakışın gölgesinde anlamlandırılması sonucu tehdit unsuru

olarak resmedilen hukukdışı yabancıya karşı önlem alma talebi bulunmaktadır. En nihayetinde bugün, ulusal sınırları yasadışı yollardan geçme potansiyeli taşıyan yabancı tehdide karşı devletlerin var olduğu her kıta üzerinde duvarlar yükselmektedir. Böylelikle duvarın varlığı meşruiyetini ilk olarak ben'in hayatta kalma isteğinde bulmaktadır (Arıboğan 2018: 18).

Görüldüğü üzere sınırlara özgü hukuk/yaptırım kurallarının hayata geçirilmesi kendisini demokratiklik üzerinden tanımlayan toplumlarda da korku/kaygı duyguları neticesinde normalleştirilmiştir. Bu açıdan başta ABD olmak üzere diğer birçok devletin hâlihazırda devam eden dış politika edimlerinin iskeletindeki en önemli söylemler, ülkenin bir bütün olarak teröristlerden, terör saldırılarından terör şüphelilerinden ve buna binaen radikal İslamcı ve yasadışı göçmenlerden korunmasıdır. Tam da bu sebeplerden varlık bulan duvarın yapım ve teşvikindeki meşruluk, siyasalın temsilcisi devlet tarafından güvenlik ve ekonomi eksenli söylemlerin kullanımıyla iç içe geçmektedir. Böylelikle liberal demokratik değerlerin egemen olduğu toplum olarak addedilen birliklerde dâhi duvar çekme ve askeri kamp kurma edimleri kendi meşruluklarını kazanırlar (Brown 2011: 41, 138).

Özellikle 11 Eylül'den önce Batı'daki büyük çoğunluk açılmanın sorunların çaresi olduğuna dair bir inanç taşımaktaydı. Bugün ise aynı coğrafyada görülen şey tam anlamı ile bir geri dönüştür. Güvende hissetmeyen ve korunma talep eden tehdit altındaki çoğunluklar siyasi manevralara yön verme noktasında bu tarihten sonra güç kazanmaktadır. Bunun temel sebebi ise yabancıların ülkelerini ele geçirecek olması ve hayat tarzlarını tehlikeye sokacaklarından duyulan korku, güvende hissetmeme durumudur (Reybrouck 2017: 204).

Sınır tahkimatı özellikle 11 Eylül ve sonrası dönemde öylesine ivme kazanmıştır ki bugün savaşlar ve mülteci karşıtı politikalar nedeniyle dünyada kara sınırlarına duvar ören ülkelerin sayısı bugün neredeyse dünyanın üçte birine denk gelmektedir. Bu artışın altındaki istek görece daha gelişmiş devletlere, daha az gelişmiş ülkelere gelen malların ve insanların yasadışı akışını düzenlemedir. Sınır duvarları bu amaca yardımcı olmak amacıyla öncelikli politika önlemleri olarak çalışmaktadır.

Tüm etken ve edimleri bir arada düşündüğümüzde sınır tahkimatı olarak duvar, popülaritesinin zirvesine Amerika Birleşik Devletleri ile ulaşmasının yanı sıra yaygın olarak başvurulan bir çözüm yolu karşımızda durmaktadır. Bu noktada çalışmamızın ana iddiası olan nomos ve neredeyse tüm kıtalar üzerinde benzerlerine rastlanan sınır duvarları arasındaki ilişkiyi, söylemsel alanda dile getirilen varlık sebepleri üzerine değerlendirmede bulunarak somut olarak ortaya koyacağız.

3.3.1. Ulus-Devletler ve Sınır Tahkimatları

Birinci - İkinci Dünya Savaşları, Soğuk Savaş ve 21. Yüzyılın başına dek sürececek iç savaşlar sonucu sonrasında yaklaşık olarak bugünkü sınırlarını alan Ulus-devlet yapılanmasından birçoğu mekânlarını korumak, güvenliği sağlamak ve savunma yapmak adına koruyucu bir önlem olarak duvarlara sahiptir. 21. yüzyıl ile birlikte duvarlı dünya hızla yayılmaktayken, duvarların varlık nedeni ya da haklılığı noktasında biri, bir diğeri için emsal olma durumu teşkil etmektedir.

Bu noktada yakın tarihimizde yalnız bir şehir ve bir ülke değil ideolojik, politik, askeri, ekonomik ve kültürel olarak iki zıt bloğu birbirinden ayırması bakımından bir dönemin sembolü olan Berlin Duvarı'nın altını çizmemiz gerekir. Söz konusu süreç sonucunda yıkılması birçok devleti hoşnut eden Berlin Duvarı ile bugünkü sınır duvarları arasında duvara yüklenen misyon bakımından bir kontrast bulunmaktadır. Şöyle ki, Sovyet Bloğu tarafından kontrol edilen bölgenin içerisinde kalanların dışarı çıkmasını engellemek adına içeridekilere yönelik bir tahakküm olarak inşa edilen Berlin Duvarı ile bugünkü dışarıdaki yabancı tehdide yönelik bir tahakküm olarak inşa edilen sınır duvarlarının; duvar orijinli bir koordinat sisteminde tam simetrisidir.

Yerküre üzerinde bulunan ülkelerin birçoğunun sınırlarında bugün dışarıdakine karşı bir önlem olarak tam teçhizatlı sınır duvarları yükselmektedir. Bunların en popülerleri ise hiç şüphesiz Amerika Birleşik Devletleri ve güneydeki sınır komşusu Meksika'yla arasına örmekte olduğu ABD-Meksika sınır duvarıdır (Brown 2011: 43). 3100 kilometre uzunluğundaki sınır, her ne kadar tahkimatı yaklaşık 20 yıl önce

başlamış olsa da 2016 yılındaki başkanlık seçimlerin favori olmayan adayı Donald Trump'ın seçim kampanyası dâhilinde ön plana çıkmaktadır.

Kuzey'i Güney'den ayıracak olan duvarın misyonu tehlikeli olan güneyden korunaklı olan kuzeye gelen uyuşturucu ve kaçak göçmen akımına son vermektir. Her ne kadar tam anlamıyla siyasal bir edim olarak çıkması 2016 yılı olsa da duvar örme fikrinin tarihi çok daha önceye dayanmaktadır. 1994 yılında ortaya konulan bir raporda söz konusu tehditler ve sınır tahkimatın elzem gerekliliği şu sözlerle vurgulanmaktadır (McPhail 1994);

“Uyuşturucu kaçakçılığı ve yasadışı göçün tam kapsamı bilinmese de, her ikisi de güneybatı sınırında ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Uzmanlar, Amerika'ya giren kokainlerin ve yasadışı yabancının çoğunun güneybatı sınırından, Meksika'dan, girdiğini tahmin ediyorlar. Kolluk kuvvetlerine rağmen, uyuşturucu akışı devam etmekte ve sınır kontrol çabaları daha etkin hale gelmedikçe, önümüzdeki on yıl içinde yasadışı göçün artması beklenmektedir.”

2016 yılına gelindiğinde ise Birleşik Devletler'deki tüm Müslümanları kayıt altına alma, yasadışı göçmenleri sınır dışı etme, sınırlardaki korumayı sıkılaştırma ve göçmen kontrollerini dev boyutlarda artırma vaatleri ile aday olan Trump, seçildikten hemen sonra bu vaatleri uygulamaya geçirmek için çeşitli edimlerde bulunacaktır. Trump'ın teorideki *“People want protection and a wall protect.”*⁵⁰ söyleminin pratik olandaki yansıması kaçak göçmenlerin, radikal İslamcı teröristlerin ve uyuşturucuların Birleşik Devletler'e girmesini engellemek adına duvar inşa edilmesi olacaktı (Nixon 2018: 1-2).

Trump'ın söz konusu seçimler öncesi tüm seçim kampanyasının ve vaatlerinin temelindeki ortak vurgu Amerikan yaşam tarzını koruma ve güçlendirme, Amerikanlık ya da Amerikalılık idi. Bu vurguya denk olarak en önemli vaatlerinden bir olan sınır duvarının gerekliliği, Amerika'nın ve Amerikan değerlerinin yabancından korunması temelinde yükselecekti. Vergiye tabi kaçak malların, uyuşturucu maddelerin, radikal İslamcı teröristlerin, yasadışı göçmenlerin ülkeye girişinin engellenmesi ve insan

⁵⁰ Tr. İnsanlar korunmak istiyor, duvar korur.

kaçakçılığının önüne geçilebilmesi söylemiyle duvar elzem bir ihtiyaç olarak ortaya koyacaktır.

Bir başka dikkat çekici örnek dünyadaki en uzun 3. sınır duvarını⁵¹ örmekte olan ülkemiz, Türkiye Cumhuriyeti'dir. Güneydeki en uzun kara sınırı (877 km) komşumuz olan Suriye'de 2011 yılında başlayan ve bugün hâlihazırda devam eden iç savaşın yaratmış olduğu tehdide karşı 2016 yılında duvar örülmeye başlanmış ve bugün, 2019, neredeyse %93'ü tamamlanmıştır. Duvarın matematikselliğinden ziyade ilgi alanımız olan gereklilik zeminindeki söylemsel boyutta karşımıza, yasa dışı geçişleri önlemek, sınırda kalan vatandaşları savaş halinden korumak, kaçak mal ticaretinin önünü almak çıkmaktadır (Yıldız, Soyluk, & Sarıcioğlu 2018: 14-15).

Ülkemiz, gerek AB ülkelerine kaçak olarak göç etmek isteyenlerin rotasında olduğu için konumu nedeniyle gerekse özellikle doğu ve güney komşularına kıyasla gelişmişlik seviyesinin yüksekliği nedeniyle yasadışı göç güzergâhında uğrak bir noktada durmaktadır. Son on yıldır söz konusu coğrafyaya hâkim olan savaş hâli ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle bölgeden özellikle Batı'ya gerçekleşen göçler, tedbir alınması gerekliliğini tetiklemektedir. Gerek iç savaş gerekse bölgedeki terörist yapıların vereceği zararı minimuma indirmek gerekliliği nedeniyle bugün ülkemizin en hassas konularından biri sınır güvenliğinin sağlanmasıdır. Tedbir olarak duvara yüklenen misyon ise demografik yapının korunmasına yardım, kültürel kimliğin, sosyal güvenlik sisteminin ve kültürel özelliklerin olumsuz etkilenmesinin engellenmesi ve en önemlisi bölgeye hâkim olan terörden ülkeyi korumaktır.

Bugün, güncel sınır duvarları haritasına bakacak olursak, ilk olarak Batı Demokrasilerinde de en sık başvurulan çözüm sınır duvarlarıdır. Bazı örneklerini verecek olursak, AB bünyesindeki Macaristan ülkesine ve Avrupa'ya yasadışı geçişlerin önüne geçmek için Sırbistan ve Hırvatistan sınırlarını barikat ile kapatmaktadır. AB bünyesindeki Yunanistan, Makedonya sınırına çitler kurmaktadır. İspanya Kuzey Afrika'daki Fas ile sınırı olan Meilla sınırlarını çift katlı çit ile korumaya almaktadır. Schengen ortaklığına rağmen Avusturya, Slovenya sınırına çit inşa etme kararı almıştır.

⁵¹ Hatay-Şırnak illeri arasında yaklaşık 911 kilometrelik uzunluğa sahip olan duvar, Çin Seddi ve ABD-Meksika Duvarı'ndan sonra dünyadaki en uzun üçüncü sınır duvarıdır.

Bulgaristan bizimle olan sınırına duvar örerken, Yunanistan da yine bizimle olan sınırına çit çekebilecek olduğunu dile getirmektedir. Türkiye ise Suriye sınırından sonra aynı gerekçeler nedeniyle 499 km İran sınırına 144 km örmektedir (Arıboğan 2018: 54).

Asya kıtasında da durum farklı değildir. Hindistan Myanmar, Pakistan ve Bangladeş sınırlarına duvar örmektedir. Pakistan ise Afganistan sınırına duvar öreceğini açıklamıştır. Özbekistan; Türkmenistan, Kırgızistan ve Afganistan sınırlarına çit ve duvar ile tahkimat yapacaktır. Çin, Kuzey Kore’de yaşanabilecek olası savaş ihtimaline ve yasadışı göçe karşı zaten var olan duvarın yanın bir de çit çalışması ile duvarı güçlendirmektedir.

Ortadoğu’da 2002 yılında belki de ilk ciddi sınır tahkimatı olan Batı Şeria duvarı ve geçen yıllar içerisinde neredeyse tüm sınırlarını duvarla çevirmiş olan İsrail, bu konuda belki de diğer tüm ülkelere emsal olarak durmaktadır. Basra Körfezi’nde Irak ile Kuveyt arasında Birleşmiş Milletler’in (BM) aracılığı ile duvar yükselmektedir. İran, Pakistan sınırına bariyer örmektedir. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ile Umman arasında duvar örülmektedir. Suudi Arabistan aynı tehditlere çare olarak duvar ile tahkimata başvurmuş ve sırasıyla Yemen, Irak sınırlarının neredeyse tamamına duvar örmüş ve BAE ile Katar sınırlarına da tahkimata başlamıştır. Son olarak, 3. Dünya ülkeleri ile ön plana çıkan Afrika’da Botswana/Zimbabve, Brunie/Limbang sınırlarında duvarlar yükselmektedir (Arıboğan 2018: 54).

Avrupa Birliği (AB) Komisyonu’nun 2021-27 yılları arasındaki bütçesinden 34,9 Milyar €’nin sınır güvenliği ve göçmen programlarına ayrılması konusunda bir teklif sunacaktır (TÜRKSAM 2018). Ülkelerin yeni gümrük kontrol ekipmanları alımlarının finanse edilmesi, kriz durumlarında hızlı yanıt verilmesi ve üye ülkelerin sınır güvenliğine ilişkin politikalarının desteklenmesi noktasında kullanılmak üzere tahsis edilecek bu meblağ bugün 13 Milyar € seviyesindedir. Yaklaşık 21 Milyar € artışın olması yakın gelecekte sınır tahkimatlarının bir çözüm yolu olarak başvurulacağı sinyali olarak okunabilmektedir.

Küreselleşmenin etkisiyle dünya ekonomisinin genişlemesinin yarattığı, bölge ve ülkeler arasında ortaya çıkan güç ve servet dengesizlikleri hükümetlerin, yönetimlerin ve güvenlik kurumlarının kâbusu olarak nitelenebilecek küresel göç akışlarını tetiklemeye devam etmektedir. Görüldüğü üzere dünyada sınır komşusu olan iki ülkeden görece daha varlıklı ve daha yüksek yaşam standardına sahip olan bölgeleri kendisini daha kötü olana karşı duvarlar ve çitler aracılığı ile korumaktadır.

Berlin Duvarı'nın yıkılmasının yarattığı iyimser havanın yaklaşık 20 yıl sonrasında küresel dünya, devasa sınır duvarlarının arkasındaki ulus-devletleriyle karşımızda durmaktadır. Modern dönemde duvarlar çift yönlü olarak, duvarın içerisinde kalan devletlere kapalı imtiyaz alanları yaratırken, dışarıdaki dünyayı hâlâ sermayeye ve ticaret akışlarına açık ayrılmış asimetrik bir küresel alan olarak bırakmaktadır. Böylelikle neoliberal küreselleşme pratiklerinin eşit olmayan gelişmesi sonucu gelişmiş alan kitlesel göç ve kutuplaşmış ekonominin yarattığı insan hareketliliğine kapalı kalmaktadır (Rosière & Jones 2012: 232).

3.3.2. Küresel Dünyanın Duvarlarının Arkasını Nomos ile Düşünmek

Kozmoscu bir damar barındıran Schmitt için siyasal olan mevcut tüm hukuki düzenin temelini oluşturan normsuzluk noktası; anlatılabilir olanın üzerinde yükseldiği kavranamaz güçtür. Kaos durumlarından kozmosa dönüş insani alandaki bu belirsizliği yönetecek gücün kim olması ile alakalıdır. Schmitt'in egemenlik teorisi anlattığımız üzere tam olarak bu düşünce üzerine inşa edilmektedir (Kaya 2010: 298). Schmittyen düşünde düşmanın bertaraf edilmesi devletin varlık sebebi ve devamlılığı için gerekli temeldir. Devletin temsilcisi olan egemenin gücü, geneli ve kamusalı kapsayan tek güç oluşunda yatmaktadır. Siyasal birliğin varlığının devamı uğruna bu egemen güç başka bir egemen güç ile savaşı.

Respublica Christina'ya son verecek olan Otuz Yıl Savaşları (1618), din kaynaklı olsa dâhi siyasal alana yansımaları modern olanın kapısını aralamaktadır. Avrupa'daki savaşları son erdiren ve ulusal devlet egemenliği ilkesi ile işleyen Vestfalya Barışı (1648) modern devlet anlayışına somut anlamda görünüm

kazandırmaktadır (Ritzer 2010: 161). Schmitt için Jus Publicum Europaeum nomosunun resmen başlangıcı olan Vestfalya ile uzun bir süredir uygulama alanında var olan mutlakiyetçi yapılanmalar türdeşliğe dayalı egemen devlet statüsü ile nitelenmektedir.

Şu hâlde egemenlik, sınırları belli ve antlaşmalarla korunan bir teritoryal devletin kendi sınırları içerisinde mutlak bir hâkimiyete sahip olması anlamına gelmektedir. Söz konusu devlet egemenliği küreselleşme süreçlerine değin üstünlüğünü muhafaza edecektir. Vestfalya Barışı'nda küreselleşmenin ilk dalgasına kadar kendi kendine yeten siyasi yapılanma olarak ulus-devlet, bu süreçten sonra yeterlilik ilkesinde oldukça kan kaybetmektedir. Artık ulus-devletlerin kontrol edebileceğinden çok daha büyük bir oluşum olarak ortaya çıkan küresel ekonomi, ulusal ekonomilerin neredeyse tamamını tek bir küresel piyasaya bağlayarak ulus-devlet egemenliği kavramının içini boşaltmaktadır (Ritzer 2010: 162).

Ulus-devletlerin piyasayı kontrol etmesi evresinden, piyasaların ulus-devletleri kontrol etmeye başlaması evresine geçişte, küreselleşme yalnız ekonomik boyutta kalmayıp, bilimsel, kültürel, sosyolojik ve gündelik hayatta kendini var etmektedir. Küreselleşmenin praksis alanındaki bu hâkimiyeti Vestfalyan ulus-devletlerin, başta demografik yapısı olmak üzere, özerkliklerinin tehdit edecek olumsuz; yeni toplumsal hareketler, teröristler, radikal dini örgütlenmeler, uluslararası suçlular, yasadışı göçmenler, illegal bilgi akışları, devlet sırlarını tehdit edecek boyutta olan hackerler, uyuşturucu ve kaçak mal ticareti, uluslararası seks ticareti gibi birçok faktörü ortaya çıkarmaktadır. Öte yandan dünyada olumlu anlamda uluslararası insan hakları⁵², kadın ve çocuk haklarına her geçen gün artan ilgi yine ulus-devlet özerkliğini tehdit edecek bir faktör olarak karşımıza çıkacaktır (Ritzer 2010: 162-163).

Küreselleşme olgusunun yarattığı ulus-devlet özerkliğini sarsan faktörler ve yaşam standartları arasındaki derin dengesizlik bir arada düşünüldüğünde gerek Doğu ile Batı gerek Kuzey ve Güney gerekse aynı coğrafya üzerinde sınır komşusu olan devletlerin ulusal sınırlardan yasadışı yollardan geçme akıntılarında hatırı sayılır bir

⁵² 20. Yüzyılda yaşanan Holocaust ve diğer bir dizi vahşet sonrasında insan haklarıyla ilgili kaygılar ve insan haklarına artan ilgi sonucunda 10 Aralık 1948 yılında BM Genel Kurulu tarafından İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile onaylanmıştır.

artış yaratmaktadır. Ulusal sınırların geçirgenliği ve bunun yarattığı korku özellikle Batı'da hâkim olan dünyanın açılmasının tüm sorunları halledeceği fikri yerini kapanma edimine bırakacaktır. 1989 sonrası hâkim olan sınırların insanlara, sermayeye, ürünlere ve fikirlere açılmasını öngören ilerlemeci liberal düzene karşı, demokrasinin liberalizme isyanı şeklinde yine insanlara karşı yükselen (Krastev 2017: 88) duvarlar ile karşılaşmaktayız.

Bizler içinde bulunduğumuz bu durumu geçici, kolay atlatılabilir bir duraklama olarak değil bir geriye dönüş niteliği taşıdığını savunuyoruz. Üçüncü dalga küreselleşme ve bugüne dair etkileri politik yaşamda özellikle Batı değerlerine sahip Avrupa ülkelerinde ve ABD'de popülist sağ partilerin oylarında önemli bir artışa neden olmaktadır. Bu artışın nedeni özünde basit bir milliyetçilik ateşi olmaktan ziyade, büyük insan kitlelerinin Avrupa ve ABD 'ye göç etmesinin beklendiği sonucunu veren köklü araştırma şirketlerinin verileri ile anlaşılabilir (Krastev 2017: 88). Bu ihtimaller zinciri ve matematiksel olarak gözlemlenen yasadışı göç ve terörist saldırılarındaki artış birleştiğinde tehdit altında olan ya da tehdit altında olduğuna inandırılan çoğunluklar, yabancıların ülkelerini ele geçireceğinden ve hayat tarzlarını tehlikeye atacağından korkmaktalar.

Öte yandan teknolojik devrimlerle Endüstri 4.0⁵³ tüm görevlerin %30'u tüm mesleklerin ise %60'nın bilgisayarla ile yapılacak olduğu ön görülmektedir. Bu matematiksel denklem ulusal ekonomide iş gücü noktasında ulusal sınırlar içerisindeki sahip olunan işlerin geçerliliğini yitireceği bilgisini vermektedir. İstihdam imkânlarında öngörülen düşüşün yarattığı bu korku (Rendueles 2017: 176) –azalan imkânları ve küçülen yüzdellik dilimi göçmenlerle paylaşmak istememe– halk kitlesinin göçmenlere karşı duruşunu skalada negatife doğru kaydırmaktadır.

Bu noktada Schmittyen anlamda türdeşlik vurgusunun altını çizerek belirtmemiz gerekir ki, türdeşliğe dayalı siyasal birliğin temsilcisi, bugün her ne kadar tek egemen

⁵³ İlk kez 2011'de Almanya'daki Hannover Fuarı'nda kullanılan bu kavram insanın fiziksel ve mental kapasite kullanımını en aza indiren bu evre nesnelere interneti, internetin hizmetleri ve siber-fiziksel sistemlerden oluşan bir değerler bütünüdür. Artık endüstrinin oyun alanı yapay zekâ teknolojisi ve IoT (İnternet of Things - Cihaz Tabanlı İnternet) yani Siber-Fiziksel Sistemlerdir.

olmayı yitirmiş olsa da en önemli olmayı sürdüren devletlerdir. Bugün devletler, insanların kültürlerinin ve değerlerinin yok olduğu bir dünya tasavvur etmekten doğan korkusundan ve korkunun giderilmesine doğan rızadan hareketle sınırlarını duvarlar ile kapatmaktadır. Schmitt'in vurguladığı en elzem gereklilik olarak siyasal birliğin korunması/devam ettirilmesi adına duvarlar aracılaştırılmaktadır.

Egemenlikte yaşanan aşınmalara rağmen, yabancı düşmanlığı ve değerler üzerinden ortaya konan milliyetçilikteki hatırı sayılır yükselme, Batı demokrasileri olmak üzere tüm dünyada tekrar devletleri ön plana çıkarmaktadır (Brown 2011: 47). Her ne kadar küreselleşme olgusu ile bir kontrast ortaya çıkarıyor olsa dahi siyasal birliğin temsilcisi olarak devletler tarafından örülen sınır duvarlarının meşruluğu Schmittyen anlamda söyleyecek olursak nomosun yani bugünkü anlamda refah ve değerlerin korunması adına bir önlem olarak meşrulaşmaktadır. Evin aileyi koruyucu duvarları politik olanda devletin ulusunu koruyucu duvarlarına dönüşmektedir. Bu noktada yine Schmittyen anlamda siyasal birliğin ayrılmaz parçası olarak mekânın sınırlarındaki duvarlar, çoğu zaman ırk ya da etnik kökenden ziyade değerler atfı ile ulusal bir kimlik olarak biz bilinci ortaya koyarken öte yandan ulusal siyasi bir ölçek olarak devlete kan pompalamaktadır (Brown 2011: 141-142).

Pratik olarak gerek teknolojik gerekse bilimsel atılımların peşi sıra yapıldığı bir dönem olarak 21. yüzyıldaki sınırsız dünyanın ulusları için korunma ihtiyacını gideren yapılar olarak duvarlar, kendinde anlamlı değildir. Onlara yüklenen misyonların izdüşümünde anlam kazanmaktadırlar. Başta ABD olmak üzere Avrupa ve İsrail'de olduğu üzere söylemsel alanda siyasal birliğin üyeleri gerek göç akınları gerekse terör saldırılarının mağdurları olan haklı, güçlü ve korunmaya değer varlıklar olarak kurulmaktadır. Tüm duvarların ortak alt metninde ise ulusun tehlike ve kuşatma altında olduğu hissiyatı yatmaktadır. Devletler ise uluslarını bu tehlikeye karşı savunma yapacak olan muktedir güç olarak ön plana çıkmaktadır. İstiladan kurtulmak için geçit vermeyecek sınırlar dikme fikri ise korunma talebine karşılık haklı bir çözüm yolu olarak durmaktadır. Bu noktada devlet, Schmittyen anlamda nihai amacı olan siyasal birliğini korumak ve birliğin devamını sağlamak üzere, yani kamu yararının gereğini

yerine getirme yükümlülüğüne dayanarak mevzu hukukta öngörülmeven bir şeyi halkın iyiliği için verdiği kararı ile uygulamaya geçirmektedir (Brown 2011: 40).

Meşruiyetini öngörülebilven hukuki bir normdan değil, Vestfalyan ulusal devlet egemenliği fikrinden alan duvarlar, taşıdıkları misyonlar nedeniyle ulus-devlet egemenliğinin de tekrar üretildiği yapılarıdır (Brown 2011: 40). Bir duraklama değil bir geri dönüş olduğu iddiamız bu noktada devreye girmektedir. Yaşadığı üç dalga sonrasında olağanüstü bir ivme kazanan küreselleşmenin etkisiyle politik alanda kozmopolit, açık sınırlara sahip, birçok hâkim aktör bulunan siyasal birliklerin temsilcileri olarak devletlerin özerklikleri aşmıştır. Ancak, 11 Eylül 2001 saldırılarının yarattığı güvensizlik ve gelir dağılımı noktasında makas arasındaki açıklığın artması sebebiyle peyda olan yasadışı göç ve teröristlere karşı tekrar siyasal birliğin temsilcisi olarak devlet ön plana çıkmaktadır.

11 Eylül ile birlikte küresel mefhumlara dayalı yepyeni bir sistemin ortaya çıktığına dair gerek sosyal gerek siyasal gerekse bilimsel coşkunluk, 11 Eylül sonrası gelişmelerin etkisi ile yerini korkuya yeniden devlet ve güvenlik merkezli bir dile bırakmaktadır (Bacık 2006: 70). Bu iddia aşınmanın tamamen son bulduğu ya da hâlihazırda bugün aşınmanın durakladığı anlamına gelmemektedir. Bizim için önem teşkil eden şey devletlerin egemenliklerine sarılması ve bu sarılmanın temelinde de değerlerin korunması talebinin bulunmasıdır. Schmitt külliyatından dile getirecek olursak, devletlerin sınırlarını kapatıyor oluşlarının altında yatan söylemsel alandaki sebep nomosun korunması olarak karşımızda durmaktadır. Diğer bir anlamda her politik birlik kendi nomosunu inşa etmekte ya da kendi nomosunun devamı adına eylemde bulunmaktadır.

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ

Neredeyse Schmitt'in tüm fikirlerinin üzerinde temellendiği nomos kavramı, siyasal olanın ne'liğini, egemenliğin sınırlarını ve modern devletin parametrelerini çözümlerken bir referans noktası olan bir anahtar görevi üstlenmektedir. Söz konusu düşüncesini felsefi düşünürler ile destekleyen Schmitt, nomos kavramsallaştırmasının sonunda şu sonuca ulaşmaktadır; nomos temelli politik olan, devleti öncelemektedir. Dahası siyasal birliğin egemen bir karar ile somut düzen haline gelmiş olduğu yapı olarak devletin kriz durumlarda varlığını sürdürmesi gerekliliği, mevzu hukuku öncelemektedir.

Hukukun yalnızca bir düzen içerisinde var olacağına, düzenin ise egemenlik ile olan ilişkisine odaklanan Schmitt, düzen kavramının mekân ile anlamlı olduğunun altını çizmektedir. Mekân kavrayışını nomos ile ortaya koyarken sınır olgusu nomosun geçerlilik havzasını imlemektedir. Bugün mekânın havzası tüm somutluğu ile sınır duvarlarınca görünüş kazanmaktadır. Böylelikle Schmittyen anlamda duvarlar, siyasi düzenin varlık alanını gösteren, bir egemen gücün varlığını ve nüfuzu sahnelemektedir.

Başlangıçta iddia ettiğimiz, çalışmada ispatını sunduğumuz üzere öngörülen hukuk kurallarından türemeyen duvarlar, Schmitt'in meşruluğun kaynağı olarak ortaya koyduğu, nomosa dayalı siyasal birliğin korunması gerekliliği hareketle yükselmektedir. Schmitt'in özgünlüğünü yaratan düşünceler silsilesinin ilk halkası olarak, siyasal birliğin ortaya çıkışında yer alan nomosun, içeriği ve kaynağı incelendiğinde hukukun içeriği ve kaynağının ortaya çıkacak olması bu durumun sağlaması niteliğindedir.

İnsana ait bir düzenin ön şartı olarak ortaya çıkan nomos fikri üzerinde yükselecek olan politik olan kavramıyla Schmitt'in, meşruiyet ve hukuk ilişkisini irdelemek iddiamızın tutarlılığını ortaya koymak için önemli bir adım niteliğindedir.

Buna göre Schmitt, pozitif anayasa çerçevesinin var olmasından önce kararın temelini oluşturacak, hukuksal anlamda insanın varlığından söz etmenin mümkün olduğunu, hukuk nomosunu hukuk normundan önce geldiğini savunmaktadır. Bu önelemede ilk önemli nokta düzenin hukuk karşısındaki üstünlüğüdür. Bu üstünlük, politik birlik olarak halkın, normalsal bir anayasal çerçeveden önce var olması anlamına gelirken, meşruluğun yalnızca hukuk normuna uygunluktan doğmayacağı düşüncesine de kapı aralamaktadır. Yasallık ve meşruluk geriliminde Schmitt, olağan durumlarda meşruluk ve yasallığın birlikte hareket etmesinden bahsedilebilse bile, kriz durumlarında yasallığın meşruluk karşısında geri plana düşeceğini savunmaktadır. Hukuk normlarının hukukun kendisi olmaktan ziyade yalnızca hukuk nomosunun bir parçasını oluşturduğu savından hareketle, meşruluk, yasallık karşısında bir adım öne çıkarmaktadır. Hukuk düzeni işleyemez hâle geldiğinde, düzenin devamı adına askıya alınan hukuk normları nedeniyle meşruluk yasalardan değil güç ve rızanın birleşimi olan nomosa uygun egemen karardan türemektedir.

Bu nedenle hukuk nomosunu hukuk normuna öncelemenin en önemli bir diğer noktası egemen karar düşüncesidir. Nomosu somut bir düzen olarak bir mekân üzerinde görünür kılacak olan karar düşüncesinin alt yapısını felsefi düşünürlerden türeten Schmitt, söz konusu düşüncelerde eksiklik olarak gördüğü noktaları ise kendisi tamamlamaktadır. Schmitt'in öncüllerinden yola çıkarak ortaya koyduğu ve eksiklikleri giderilmiş haliyle karar, aynı anda hem egemeni hem tanrıyı hem de bir kriz durumunu imlemektedir.

Karar ve meşruluk birlikteliği Schmitt'in düşüncesindeki elzem çaba olan siyasal birliğin devamının sağlanması adına yapılmaktadır. Birliğin bekasını kurtarmak, hukuk normlarının uzun bürokratik zincirlerinden kurtarılırken yerini tedbir olarak karara bırakmaktadır. Bugün terörist eylemciler ve yasadışı göçmenlerin siyasal birliğin devamlılığını yok etme tehdidine karşı bir tedbir olarak yükselen duvarlar, tam da

meşruluk ve yasallık geriliminde meşruluğun öne çıkarıldığı kriz durumun yansımalarıdır. Gerek inşa kararında, gerek inşa edildiği haliyle gerekse inşa sonrası uygulanan yöntemler bakımından duvarlar meşruluğunu öngörülen hukuk normlarından değil, sınırlara has olan bir kriz durum ile uygulamaya geçen yasa ve edimlerden almaktadır.

Dünyanın tarihini nomos ve karar ilişkisel zemininde düşünen Schmitt için dünya tarihi iki temel nomos olan modern öncesini karşılayan Respublica Christina ve modern anlamda devletin doğuşu olan Jus Publicum Europaeum nomoslarına denk gelmektedir. İkinci nomos ile birlikte artık praksis alanında politik olanın temsilcisi mutlakiyetçi devletler olarak gerçekleşmektedir. Bu noktada önceki meşruiyet zemininden yeni bir meşruiyet zeminine geçiş sürecindeki gerilim, siyasal birliği kuracak olan karara zeminini hazırlayan şeydir. Bu halde toplumsal düzen düşüncesinde olumsal bir tavır ortaya koyan Schmitt, toplumun kurulma sürecinde zorunlu olarak çatışma ile bezeli politik olana atıf yapmaktadır.

Liberal düşüncenin birey temelli düşüncesinin yaymış olduğu uzlaşmaya dayalı çoğulculuk fikrine karşı Schmitt, tüm toplumları birleştiren değerler bütününe aksine ayrı ayrı çoğulluklardan oluşan ve farklı değerler üzerine kurulu çatışmaya dayalı bir politik alan resmetmektedir. Bu saptama çalışmanın ana sorunsalının cevabında neden Schmitt'in seçildiği noktasında kilit rol oynamaktadır. Çünkü bugün içinde bulunduğumuz durum, liberal normativizmin öngördüğü kozmopolit vatandaşlık ve küresel düzeyde yayılan liberal demokrasinin getirdiği barış ve huzur döneminden uzak görünmektedir.

Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla dünyanın sınırsız bir bütün olarak, barış içinde bütünleşeceği fikrinin en büyük savunucularından biri olan Friedman o dönemi "the walls came down, the Windows came up."⁵⁴ şeklinde mottolaştırmıştı (Friedman 2006: 53-58). Ancak 20. yüzyıla hâkim olan giderek sınırların ortadan kalktığı bir dünya oluşturulması yönündeki tahminler yeni bin yılın başlangıcında yaşanan ve küresel

⁵⁴ Duvarlar aşağı, pencereler yukarı. (Mottodaki pencere kavramı 4. Kuşak bilgisayarın evlere girişi ve bu kişisel bilgisayarların kaderini 20 Kasım 1985 tarihinde değiştiren Windows programına gönderme yapmaktadır.)

terörizm olgusunu bir daha inmemek üzere zirveye çıkararak terör saldırılarıyla yerini korunaklı sınır fikrine bırakmaktadır. Politize olan yabancılardan korunma arzusu, duvar çekme arzusunu; duvar çekme arzusu ise siyasal egemenliği ön plana çıkarmakta bu sarmalda egemenliğin teolojik boyutu devlet temsilcilerince sık sık söylem alanına dâhil etmektedir. Böylelikle küresel dünyanın güvensizlik hissinden kurtuluş arzusu, ilk ortaya çıkışından bugüne değin geçen süreçte aşınmış olan devlet egemenliğinin epistemolojik ve ontolojik özünü tekrar güçlendirmektedir. Duvarlar, güçlü, tek ve biricik olan ulusun varlığının devamını sağlayacak olan Schmittyen devlet egemenliğinin görsel anlamda tatmin edildiği noktalar olarak yükselmektedir.

Tezin özgünlüğünün önemli bir parçası olan siyasal olanın temsilcisi olan devlet egemenliğine dair kavrayış yine bu noktada değer kazanmaktadır. Şöyle ki, güvenlik talebine karşılık sınırlarda yükselen duvarların meşruluğu hakkındaki söylemde büyük dilimi kapsayan, terör sözcüğünün orijinal haliyle korkutmak, dehşete düşürmek, korkutup kaçırmak, caydırmak gibi anlamları ise bünyesinde kişisel olandan ziyade kamusal olanla yani siyasal olan güç ile bağlantılı bir çağrışım barındırmaktadır. Teröre karşı tedbir alacak olan egemen devletten başka bir güç değildir. Bizzat siyasal olanı tehdit eden teröre karşı duyulan korkunun yarattığı güvensizlik hissi, hem ekonomik hem kültürel tehdit olarak görülen yasadışı göçmenlerin varlığı ile ikiye katlanmaktadır. Çünkü göç olgusu küreselleşmenin evrensel dünyasının bir durumu olarak mozaiksel, pozitif bir anlam değil, bizi tehdit eden yabancı istilacı olarak ayrıştırıcı negatif bir anlam yüklenmektedir. Yani Schmitt'in düşüncesine uygun olarak hem terör hem de göç kavramı uygulama alanında politize olarak bizi tehdit eden iki unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

Tam da bu nedenle Schmitt'in kuramı, uygulama alanında *olan'a* dair belki de en açıklayıcı düşünce olarak karşımıza çıkmaktadır. Politize olmuş düşmanlar karşısında savunmasız kalan ulus, teolojik bir damar da taşıyan egemen devletin himayesi ile korunmayı/güvende hissetmeyi talep etmektedir. Duvarlar ise söz konusu korunma talebine dair devlet egemenliğinin bir cevabı olarak yükselmektedir. Küresel dünyada mutlak ve tek aktör olma özelliğini yitiren egemen devlet, egemenliğin zorunlu tamamlayıcısı olan teolojik olana referansla koruyuculuk özelliğini ön plana

çıkarmaktadır. Politize olan düşman karşısında epistemolojik açıdan koruyucu, üstün, tek parça, yaratıcı ve hesap sorulamaz olan egemenlik, birçok ülkenin devlet başkanın konuşmasında teolojik tanrı söylemiyle de desteklenmektedir (Brown 2011: 77-78). Schmitt'in tanrı öldü ama teoloji kaldı (Kardeş 2017: 17) savına denk olarak, Schmittyen anlamda hukuk normundan azade olan egemenliğin teolojik olana vurgusu, bugün söylemsel alanda sıklıkla yer bulmaktadır.

Duvarlar, alternatif sağ partilerin söylemlerinde geniş yer tutan milliyetçilik, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile çift yönlü bir gerilim barındırmaktadır. Şöyle ki, güvenlik talebinin alt yapısında barınan milliyetçi ve ırkçı söylemlerin bir edimi olarak ortaya çıkan duvarlar, aynı zamanda ekonomik ve siyasi ayrışıklıklar karşısında milliyetçilik ve ırkçılığı devindirici bir rol üstlenmektedir. Yabancı düşmanlığını besleyen türdeşliğe dayalı ulusluluk hissini tetiklenmesiyle meşru olarak yükselen duvarlar, aynı anda ulusluluk hissini bir yeniden üretim noktası hâline gelmektedir. Yasadışı ya da terörist faaliyetlere karşı sınır tahkimatının meşruluğu bu çift yönlü gerilimler ile ortaya çıkmaktadır. Savunma sürecini harekete geçiren ve onu meşru kılan kaygıdır. Kimi zaman Tanrı yardımı söylemiyle desteklenen bizi güvence altına almak, , acıdan korumak amacı korkunun ya da endişenin yarattığı itki ve duygulanımın tetiklenmesiyle gerçekleşmektedir.

Sınır duvarları Schmitt'in teolojik olarak tamamladığı Hobbesyen korkunun ortaya çıkardığı Schmittyen nomosu koruma gerekliliği sonucunda yükselmektedir. Diğer yandan sınır duvarları korkuyu devindirirken aynı zamanda nomosu korunmaya değer bir konumda sabitlerken katı olarak güvelik talebine karşılık vermektedir. Bizi, bize ait olanı bozacak her türlü şeyden -terörist, kaçak, göçmen- koruma misyonu ve vizyonu üstlenmektedir. Tepe noktasından bakıldığında ulusal kimliğin korunması, erdem ve gücün korunması noktasında duvarlar, Schmittyen anlamda bir kararı, kararın sınırlarını ve karara tabi olanları açık ve seçik bir şekilde biz olarak ortaya koymaktadır.

Öte yandan, bir türdeşlik vurgusu olarak, bugün liberal demokrasilerde çeşitli rollere bürünerek ulusal egemenlik sahası, söylem alanında kültüre dönüş ile varlığını göstermektedir. Bu dönüşün ilk önemli örneği Rusya'da görülmektedir. Rus devlet

başkanı Vladimir Putin'in "*Rusya Avrupa değildir.*" ilkesi ile politik alan geleneksel Rus değerlerine dönüş söylemi üzerine inşa edilmektedir; Slavcılık hissiyatının yoğunluğuyla Rusçu kültürel politikalara dayanmaktadır. İkinci olarak, söylem alanında Kemalist olgulardan ziyade Osmanlı geleneklerine, dil yapısına ve teritoryal ihtişamına referans veren Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan yönetimindeki Türkiye Cumhuriyeti'dir. Bir başka önemli örnek ise Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Trump'tır. Trump, Amerika'yı yeniden büyük bir ülke yapmak söylemini gerek propaganda sürecinde gerekse iktidara geldikten sonraki edimlerinin neredeyse tamamında bir zemin olarak ortaya koymaktadır (Appadurai 2017: 20-21).

Modern anlamda 21. yüzyılda inşa edilen, yerkürenin en uzun iki sınır duvarı sözünü ettiğimiz iki ülke, Türkiye Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri'nin sınırlarında yükselmektedir. Her iki ülkenin tedbir amaçlı olarak örmekte oldukları sınır duvarları, benzer tehlikelere karşı yükselmektedir. Küresel sermaye piyasasının birer parçası olan her iki devlet de sınırlarını terör şüphelileri, kaçakçılık, uyuşturucu ticareti ve yasadışı göçmen sorununa bir önlem olarak kapatmaktalar. Öte yandan yaşam standartları açısından duvar yükselen komşu ülkeler ile bir kıyaslama yapacak olursak karşımıza eşit olmasa dâhi denk bir tablo çıkacaktır.

Gelişmişlik düzeyleri açısından bakıldığında bir cazibe merkezi olarak ABD, hâlihazırda sınırını kapatıyor olduğu komşusu Meksika'ya kıyasla gerek ekonomik gerekse sosyal yaşam ve yaşam standartları anlamında matematiksel olarak üstündür. Türkiye Cumhuriyeti, Avrupa'ya göç için köprü konumunda olduğu özel coğrafi konumu ve Batı ile uzun yıllar önce kurmuş olduğu ilişki nedeniyle çevre ülkelere göre bir cazipliğe sahiptir. Sınır duvarının yükseldiği Suriye'deki mevcut iç savaş atmosferi göz önüne alındığında yaşam standartları olarak da Türkiye üstün konumdadır. Ayrıca yine bölgesel olarak bakıldığında her iki devlet de sınır komşularından farklı ve özgün mitler ve değerler üzerinde uzlaşmış bir ulusa sahiptir.

Gerek değerler ve ulus vurgusunun hâkim olduğu liberal demokrasilerde gerekse otoriteryan Doğu ülkelerinde, küreselleşmenin yarattığı sınır açıklığının getirisi olan yasadışı göç ve terör eylemlerine tedbir olarak sınır tahkimatları en çok başvurulan

yöntemlerden biridir. Söz konusu duvarların meşruluğu ise egemen devletin bekası üzerine inşa edilerek bir hukuk normundan ziyade egemenliğin kendisini imlemektedir. Özellikle batı demokrasilerinde yüzyıllarca yıl öncesinden gelen/türetilen ve bugün varlığı devam eden değerler olgusunun, üstlenmiş olduğu kutsal, korunması gereken ve yabancıya ait olması/yabancının dâhil olması istenmeyen misyonları, biz ve onlar ayrılması noktasında Schmitt'e kapı aralamaktadır.

Küreselleşme olgusuyla birlikte Vestfalyan sonrası olarak adlandırdığımız bu dönemde devlet olgusu hâlâ insan, toprak ve egemenlik unsurlarının bir araya gelmesiyle oluşmuş bir yapı olarak tanımlanmaktadır. İlk öge ulus, ikinci öge ülke, sonuncusu adından da anlaşıldığı üzere egemenliktir. Bu unsurlarından herhangi birine indirgenemeyecek olan devlet (Gözler 2009: 4-5), vazgeçilmez unsurlarından biri olan ülkesini, Schmittyen anlamda söyleyecek olursak mekânını, ulusundan doğan rıza ve egemenlik hakkından aldığı güç ile duvarlarla çevreleyerek korumaktadır.

Korunması gereken değerler olgusu, Schmitt'in kuramında mutlak anayasa fikrine denk düşmektedir. Pozitif hukuk öncesine atıf yapan mutlak anayasa fikri, egemen kararlar somut bir düzen halini alırken, egemen kararın aynı zamanda çatışma ya da saldırı ihtimaline karşı bir korunma hissi yaratmakta olduğunun altını çizmeliyiz. Ayrıca devlet ve egemenlik eksenli düşüncesinde esas olarak koruma-itaat ilişkisini ön palan çıkaran Schmitt, idealist bir bakışla olması gerekene değil realist bir bakışla olana dair fikirlerini ortaya koyduğunu da belirtmekte fayda bulunmaktadır. Bu noktada onun uluslararası düzene hâkim olan ebedi doğa durumunun tamamen ortadan kaldırılamayacak olduğu iddiası hâlen değerli bir savdır; toprak temelli egemenlik anlayışı ise bugün hâlâ geçerliliğini korumaktadır.

Son söz olarak, konunun derinlemesine ortaya konulmasının ardından şu saptamayı yapmak yerinde bir çıkarım olacaktır; uzay ya da milenyum çağı olarak adlandırılan içinde yaşadığımız bin yılın ilk çeyreğinde olağanüstü güvenlik önemleriyle son teknoloji kullanılarak inşa edilen sınır duvarları, küreselleşme olgusunun yarattığı ulus bilincindeki zayıflamaya bir tepki olarak yükselmektedir. Söz konusu bu tepkinin parametreleri ise akademik dünyadan uzun yıllar boyunca aforoz

edilmiş olan Alman düşünür Schmitt'in kuramı ile denk bir çizgide ortaya konulabilmektedir. Küreselleşmenin evrenselliği karşısında türdeşliğe dayalı ulus bilincinin arka planında yatan güvenlik ikiliği ve sınırlarda yaşanan kriz durumlar, yine küreselleşmenin bir getirisi olan iletişim nedeniyle daha iyi yaşama ulaşmak adına iyi olduğu bilinene doğru sınırı aşma arzusu, sınırın aşılmasından duyduğu korku nedeniyle ulusun sınırlarını kapatma arzusu ve sağ partilerin politik alanda hâkimiyet alanı yaratması bir bütün olarak düşünüldüğünde Schmitt'in nomos, karar ve kriz durum denklemi söylemsel alanın meşruluğunu ortaya koymaktadır.

Teorik olarak sınırların olabildiğince anlamsızlaşması beklenen bugün, uluslararası düzenin eşit devletlerinin sınırları, yaratılan korku nedeniyle pratik alanda son teknoloji ile donatılmış duvarlarla meşru olarak kapanmaktadır. Temelinde yabancı korkusu ve değerlerin korunması gerekliliği yatan sınır duvarları, politik birliği tehdit eden politize edilmiş düşman figürü ile siyasallaşarak egemenliğe olumlu bir katkı sağlamaktadır. Meşruluğunu mevzu hukuktan ziyade güç ve rıza birlikteliğinden alan sınır duvarları içeriği kutsallaştırırken dışarıda kalanı değersiz kılmaktadır. Her düzenin orijiniinde şiddetin olduğu anlayışının teorik ifadesi olan nomos kavrayışı bugünün, politize olan düşmanına karşı mekânı korumaya alan, sınır duvarlarının meşruiyetinin özünde yatan olgudur. Sınır duvarlarına dair son sözümüzü devletin esasen halk iradesini yansıttığını savunan Schmitt'in kuramı içerisinden ortaya koyacak olursak; mutlak anayasaya uygun olan meşru devlet egemenliği, bir kriz duruma yani siyasal birliği tehdit eden düşmanlara karşı, türdeşlerin siyasal birliğinin devamını sağlamak adına sınır duvarlarının örülmesine karar vermektedir.

KAYNAKLAR

- Adair-Totef, Christopher (2017). Carl Schmitt: Constitutional Scholar and Legal Theorist. *Carl-Schmitt-Studien, vol-2, 1(1)*, 236-242.
- Adi, Hakim, (2012, 10 05). *BBC*. 06 29, 2018 tarihinde BBC web sitesi: http://www.bbc.co.uk/history/british/abolition/africa_article_01.shtml adresinden alındı
- Agamben, Giorgio, (2008). *Olağanüstü Hal*. (K. Atakay, Çev.) İstanbul: Varlık Yayınları.
- Agamben, Giorgio, (2013). *Kutsal İnsan, Egemen İktidar ve Çıplak Hayat* (2. b.). (İ. Türkmen, Çev.) İstanbul: Ayrıntı.
- Ağaoğulları, Mehmet Ali, (2015). *Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ağaoğulları, Mehmet Ali, Köker, Levent (1997). *Tanrı Devletinden Kral-Devlete*. Ankara: imge yayınevi.
- Ağaoğulları, Mehmet Ali, Köker, Levent (2004). *Kral devlet ya da Ölümlü Tanrı*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Akad, Mehmet (1974). Machiavel-Bodin Ve Hobbes'da Monarşi Anlayışı. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*(40), 553-587.
- Akal, Cemal Bali, (1997). *Modem Düşüncenin Doğuşu İspanyol Altın Çağı*. Ankara: Dost Kitapevi.

- Akal, Cemal Bali, (2013). *Devlet Kuramı*. Ankara: Dost Kitapevi.
- Akal, Cemal Bali, (2016). *İktidarın Üç Yüzü*. Ankara: Dost Kitapevi.
- Akal, Cemal Bali, (2012). *Machiavelli, Makyavelizm ve Modernite*. Ankara: Dost Kitapevi.
- Aktel, Mehmet, (2001). Küreselleşme Süreci ve Etki Alanları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 6(2), 193-202.
- Antaki, Mark (2004). Carl Schmitt's Nomos of the Earth. *Osgoode Hall Law Journal, Volume 42, Number 2, Summer 2004* , 317-334.
- Appadurai, Arjun, (2017). Demokrasi Yorgunluğu. H. Geiselberger içinde, *Büyük Gerileme* (s. 17-29). İstanbul: Metis Yayınları.
- Archibold, Raymon Clare , (07, 01 2009). *The New York Times*. 08 2018, 2018 tarihinde nytimes: <https://www.nytimes.com/2009/01/08/us/08chertoff.html> adresinden alındı
- Arıboğan, Deniz Ülke, (2003). *Tarihin Sonundan Barışın Sonuna*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Arıboğan, Deniz Ülke, (2017). *Yeni Toplumsal Hareketler ve Güvenlik*. Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Enstitüsü . Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi, Yakın Doğu Enstitüsü.
- Arıboğan, Deniz Ülke, (2018). *Duvar: Tarih Geri Dönüyor*. İstanbul: İnkılap.
- Aristoteles. (1975). *Politika*. (M. Tuncay, Çev.) İstanbul: Remzi Kîtabevi.
- Armstrong, Karen, (1998). *Tanrı'nın Tarihi*. (H. Koyukan, Çev.) Ankara: Ayraç Yayınları.

- Atalay, Gül Esra, (2018). Dijital Çağda Marshall McLuhan'ı Yeniden Düşünmek: Bir Uzantı ve Ampütasyon olarak Yeni Medya Teknolojileri. *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi*, 4(6), 27-48.
- Azarkan, Ezeli, (2016). Devletlerin Tanınması ve 1933 Montevideo Sözleşmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 1055-1068.
- Bacık, Gökhan, (2006). Westfalyan Sistemin Direnişi: 11 Eylül ve Uluslararası Politika. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 3(10), 53-84.
- Bakırcı, Fahri (2008). Hobbes'ta Sözleşmenin Kökeni Akıl mıdır? *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(3), 1 - 48.
- Bauman, Zygmunt, (2007). *Modernite ve Holocaust*. (S. Sertabiboğlu, Çev.) İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Bauman, Zygmunt, (2017). Nesnesini ve İsmi Arayan Semptomlar. H. Geiselberger içinde, *Büyük Gerileme* (s. 30-43). İstanbul: Metis Yayınları.
- BBC. (2017, 01 26). *BBC News*. 05 20, 2018 tarihinde BBC News U.S & Canada: <https://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-38753826> adresinden alındı
- BBC. (2017, 08 23). *BBC News*. 03 15, 2018 tarihinde BBC News U.S. & Canada: <https://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-41020779> adresinden alındı
- Beck, Ulrich (2005). *Siyasallığın İcadı*. (Nihat Ülner, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bennafla, Karine, Heyman, Josieh, Wilson, Thomas, Schendel, Willem van, (2014). "Sınır"ı Tartışmak. *Toplum ve Bilim*(131), 11-32.
- Bezci, Bünyamin, (2006). *Carl Schmitt'in Politik Felsefesi Modern Devletin Müdafası*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.

- Blouet, Olwyn M., & Blouet, Brain W., (2009). *Latin America and The Caribbean: A Systematic and Regional Survey*. ABD: Wiley.
- Bodin, Jean (1992). *On Sovereignty*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Brown, Wendy (2011). *Yükselen Duvarlar Zayıflayan Egemenlik*. (E. Ayhan, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Butler, Judith (2005). *Kırılğan Hayat*. (B. Ertür, Çev.) İstanbul, Beyoglu,: Metis Yayınlan.
- Caldwell, Peter C. (1997). *Popular Sovereignty and the Crisis of German Constitutional Law: The Theory and Practice of Weimar Constitutionalism*,. Durham: Duke University Press.
- CBP. (2017, Eylül 26). *U.S. Customs and Border Protection*. U.S. Customs and Border Protection: <https://www.cbp.gov/newsroom/national-media-release/construction-begins-wall-prototypes> adresinden alınmıştır
- Cevizci, Ahmet, (1999). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Cevizci, Ahmet, (2001). *Metazfiziğe Giriş*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Cevizci, Ahmet, (2009). *Felsefe Tarihi: Thales'ten Baudrillard'a*. istanbul: Say Yayınları.
- Clausewitz, Carl von, (2015). *Savaş Üzerine*. (S. Koçak, Çev.) Ankara: Doruk Yayınları.
- Çelebi, Aykut, (2001). Kuraldışı Durumlarda Karar Vermek: Carl Schmitt ve Walter Benjamin Üzerine Bir İnceleme. *Defter Dergisi*(42), 108-146.

- Çelebi, Aykut, (2001). Risk Ve Olumsuzluk: Sosyal Teori-Sosyal Felsefe İlişkisini Anlamaya Yönelik İki Anahtar Kavram. *Ankara Üniversitesi Sbf Dergisi*, 56(1), 21-52.
- Çelebi, Aykut, (2008). *Devlet, Toprak, Egemenlik: Carl Schmitt'in Düşüncesinde Siyasal Kavramı ve Kurucu İktidar Sorunu*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Çınar, Aliye, (2006). Politik Teoloji. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15(2), 211-230.
- Dahrendorf, Ralf, (1998). *Anmerkungen zur Globalisierung*. (U. Beck, Dü.) Berlin, Almanya: Suhrkamp.
- Dalar, Müge (2014). Yeni Savaşlar Yeni mi? Schmitt ve Kelsen Bağlamında Bir Değerlendirme. *Mülkiye Dergisi*, 38(3), 7-28.
- Davis, Julie Hirschfeld, (2017, 01 25). *The New York Times*. 20 05, 2018 tarihinde The New York Times Web Site: <https://www.nytimes.com/2017/01/25/us/politics/refugees-immigrants-wall-trump.html> adresinden alındı
- Demiray, Mehmet Ruhi, (2010). Schmitt's Realist Approach to Law and the Pivotal Significance of the Notion of Legitimacy for an Order of Law. *Ankara Law Review*, 7(2), 109-126.
- Diaz, Daniella, (2017, 01 27). *CNN*. 05 20, 2018 tarihinde CNN Politics: <https://edition.cnn.com/2017/01/25/politics/mexico-president-donald-trump-enrique-pena-nieto-border-wall/index.html> adresinden alındı
- Dusenbury, David Lloyd, (2015, 09). Carl Schmitt on Hostis and Inimicus: A Veneer for Bloody-Mindedness. *Ratio Juris*, 28(3), 431-439.

Dutton, Brett, (2002). Leo Strauss's Recovery of the Political: The City and Man as a reply to Carl Schmitt's The Concept of the Political, *The University of Sydney*. 05 02, 2018 tarihinde The University of Sydney Web Site: <http://hdl.handle.net/2123/631> adresinden alındı

Erözden, Ozan, (1997). *Ulus-Devlet*. Ankara: Dost Kitabevi.

Ertan, Ali Erhan & Özgün, Tefik Orçun, (2016). I. Dünya Savaşı'nın Ardından Yenidünya Düzenine Doğru: 1919 Paris Barış Konferansı. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 551-572.

Esposito, Roberto (2018). *Communitas Topluluğun Kökeni ve Kaderi*. (O. Kartal, Çev.) İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Freud, Sigmund, (2014). *Haz İlkesinin Ötesinde*. (M. Ökten, Çev.) İstanbul: Tutku Yayınevi.

Friedman, Thomas L. (2006). *Dünya Düzüdür: Yirmi Birinci Yüzyılın Kısa Tarihi*. (L. Cinemre, Çev.) İstanbul: Boyner.

Geiselberger, Heinrich, (2017). *Büyük Gerileme*. İstanbul: Metis Yayınları.

Gellner, Ernest, (1992). *Uluslar ve Ulusculuk*. (B. Ersanlı, G. Göksu Özdoğan, Çev.) İstanbul: insan yayınları.

Giddens, Anthony, (2012). *Sosyoloji*. (O. Ö. Cemal Güzel, Düz.) İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Göçmen, Doğan, (2014). Thomas Hobbes, Leviathan ve Barışçıl Bir Toplum ve Siyaset Felsefesinin Temellendirilmesi. *Günümüzü Felsefe ile Düşünmek* İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.

Göle, Nilüfer, (2012). *Seküler ve Dinsel: Aşınan Sınırları*. İstanbul: Metis.

- Göze, Ayferi, (2007). *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Gözler, Kemal, (1998). *Hukukun Genel Teorisine Giriş: Hukuk Normlarının Geçerliliği ve Yorumu Sorunu*. Ankara: US-A Yayıncılık.
- Gözler, Kemal, (2009). *Devletin Genel Teorisi*. Bursa: Ekin Basım Yayın.
- Göztepe, Ece, (2015). Bir Klasik Eser Olarak Carl Schmitt'in "Anayasa Öğretisi". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 73(1), 129-180.
- Güngör, Celalettin, (2011). Marsilius'un Siyaset Kuramı: Defensor Pacis'i Üzerine. *Gazi üniversitesi hukuk fakültesi dergisi*, 15. Cilt(Sayı: 4), 327-378.
- Gürkuş, Ezgi T., (2014). Sınırlar ve Türkiye'de Sınır Çalışmaları. *Toplum Bilim*(131), 219-234.
- Güzel, Cemal (Der.) (2002). *Korkunun Korkusu: Terörizm, Silinen Yüzler Karşısında Terör*. Ankara: Ayraç Yayınları-Kelepir.
- Hegel, G.W.F. (1991). *Hukuk Felsefesinin Prensipleri (1821)*. (C. Karakaya, Çev.) İstanbul: Sosyal Yayınlar .
- Hobbes, Thomas, (2007). *Leviathan*. (S. Lim, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hirst, Paul, (2019). Carl Schmitt'in Kararcılığı. C. Mouffe içinde, *Carl Schmitt'in Meydan Okuması* (s. 11-33). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hobsbawm, Eric, J. (1996). *Kısa 20. Yüzyıl 1914-1991 Aşırılıklar Çağı*. (Y. Alogan, Çev.) İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Kaplan, Thomas, (2018, 03 22). *The New York Times*. 05 20, 2018 tarihinde The New York Times Web Site: <https://www.nytimes.com/2018/03/22/us/politics/house-passes-spending-bill.html> adresinden alındı

Kara, İsmail, (2015). *Amel Defteri*. Dergah Yayınları: İstanbul.

Karabıçak, Mevlüt, (2002). Küreselleşme Sürecinde Gelişmekte Olan Ülke Ekonomilerinde Ortaya Çıkan Yönelim ve Tepkiler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 115-131.

Karaböcek, Can, (2012). Carl Schmitt: Modern Devlet Düşüncesinde Şeytanın Avukatı. *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi*(21), 219-234.

Karaca, Sıtkı, (2013). *Machiavelli - Carl Schmitt ve Siyasal İktidar*. Ankara: Alter Yayıncılık.

Kardeş, M. Ertan, (2015). *Schmitt'le Birlikte Schmitt'e Karşı*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Kardeş, M. Ertan, (2016). Savaş Fenomeni ve Adalet İlişkisi Üzerine: Schmittyen bir Sorun Olarak Norm İhlal ve Dünya İç Savaşı. M. F. Elmas, & M. Becermen içinde, *IV. Uluslararası Felsefe Kongresi Bildiri Kitabı* (s. 336-343). Bursa: Asa Kitabevi.

Kardeş, M. Ertan, (2017). Schmitt'in Katekhon'u Üzerine Birkaç Not. *İstanbul Üniversitesi Felsefe Arkivi Dergisi*: 46. Sayı, 9-20.

Kaya, Funda G. (2009). *Carl Schmitt ve Leo Strauss'ta Politik Olan Kavramı* . İzmir, Türkiye: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaya, Funda G. (2010). *Felsefe ile Teolojinin Kavşağında: Schmitt ve Strauss'ta Politik Olan Kavramı*. İstanbul, Türkiye: Paradigma Yayıncılık.

Keane, John, (1998). *Şiddetin Uzun Yüzyılı*.(B. Peker, Çev.) Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Kelsen, Hans, (1925). *Allgemeine Staatslehre*. Berlin : Julius Springer.

- Kelsen, Hans, (2005). *Pure Theory of Law*. New Jersey: The Lawbook Exchange.
- Kesgin, Ahmet, (2015, June). Machiavelli ve Makyevelizm. *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*(5), 105-139.
- Kılıçoğlu., Araz, N., & Devrim, H. (Der). (1973). *Meydan Larousse : Büyük Lugat ve Ansiklopedi* (Cilt 20). (A. Benk, Çev.) İstanbul, Türkiye: Sabah Grubu.
- Kıvılcım, Fulya, (2013). Küreselleşme Kavramı Ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. *Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(1), 219-230.
- Koç , Ferda, & Kutlu, Aydoğan, (2017). Devlet Akli Kavramında “Devlet Adamı” Figürü. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 72(2), 333 - 354.
- Kojeve, Alexandre, (2001). *Hegel Felsefine Giriş*. (Selahattin Hilav, Çev.)İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Krastev, Ivan, (2017). Çoğunlukçu Gelecekler. H. Geiselberger içinde, *Büyük Gerileme: Zamanımızın Ruhu Üzerine Uluslararası Bir Tartışma* (M. Şahin & A. Biçen & A.N. Bingöl & O. Kılıç, Çev.) (s. 87-100). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Locke, John, (2012). *Yönetim Üzerine İkinci İnceleme*. (F. Bakırcı, Çev.) Ankara: Ebabil Yayınları.
- Lockwood, Thornton , (2005). Phusis and Nomos in Aristotle’s Ethics. *The Society for Ancient Greek Philosophy Newsletter*, 23-35.
- Machiavelli, Niccolò, (1994). *Prens*. (Nazım Güvenç, Çev.) İstanbul: Anahtar Kitaplar yayınevi.
- Mavroudi, Elizabeth, & Negel, Caroline, (2016). *Global Migration: Patterns*. New York: Routhledge.

- McPhail, Weldon (1994). *Border Control: Revised Strategy Is Showing Some Positive*. Report to the Chairman, Subcommittee on Information, Justice, Transportation and Agriculture, Committee on Government Operations, House of Representatives. San Diego: Schaffer Library of Drug Policy.
- Meier, Heinrich, (1998). *The Lesson Of Carl Schmitt: Four Chapter on the Distinction Between Political Theology and Political Distinction between Political Theology and Political Philosophy*. (M. Brainerd, Çev.) Chicago: The University of Chicago Press.
- Mısır, Mustafa Bayram, (2013). Hukuk ve Devlet Özdeşliğinin Ötesinde Kamu Hukuku. *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı: 3. 209-243.
- Moss, Vladimir, (2015). *Academia*. 06 02, 2018 tarihinde Academia Web Sitesi: https://www.academia.edu/19284187/THE_VERSAILLES_TREATY adresinden alındı
- Mouffe, Chantal, (1999). Carl Schmitt and the Paradox of Liberal Democracy. *Canadian Journal of Law & Jurisprudence*, Cilt 10 (1), 21-33.
- Mouffe, Chantal (2019). Carl Schmitt'in Meydan Okuması, (H. D. Atay & H. Atay, Çev.). İletişim Yayınları, İstanbul
- Mutlu, Erdem İlker, (2015). Küresel Çatışma Ekseninde Uluslararası Hukukun Ontolojisi Üzerine Düşünceler. *Hacettepe HFD*, 5(2), 223–264.
- Nixon, Ron, (2018, Mart 22). What Border Agents Say They Want (It's Not a Wall). *The New York Times*. New York, USA. The New York Times: <https://www.nytimes.com/2018/03/22/us/politics/border-patrol-wall-immigration-trump-senate-democrats.html> adresinden alınmıştır
- Nomer, Mert, (2016, Eylül-Ekim). Anayasalar ve Olağanüstü Hal. *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1095-1110.

- Nye, Joseph S., & Welch, David A., (2011). *Küresel Çatışmayı ve İşbirliğini Anlamak*. (R. Akman, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ohmae, Kenichi, (2008). *Yeni Küresel Sahne: Sınırsız Dünyamızdaki Tehdit ve Fırsatlar*. (L. Aslan, Çev.) İstanbul: Optimist Yayınları.
- Oran, Baskın. (2001). *Küreselleşme ve Azınlıklar*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Orhan, Özgüç, (2012). J.J. Rousseau'da Genel İrade Kavramı. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, 1-25.
- Oziah, Ken, (2015). *Academia*. 06 02, 2018 tarihinde Academia Web Sitesi: https://www.academia.edu/1830319/Treaty_of_Versailles_The_Road_to_Hitler adresinden alındı
- Ökmen, Mustafa, (2005). Küresel Sistem, Demokratikleşme-Yerelleşme Dinamikleri ve Yerel Demokrasi. K. Görmez içinde, *Küreselleşme ve Yerelleşme* (s. 21-66). Ankara: Odak Yayınları.
- Öztürk, Armağan, (2017). Schmitt'in Liberalliği. *Felsefe Arkivi*, 2017/I, 46. Sayı: *Carl Schmitt Dosyası*: 71-89.
- Pavlus, Aziz, (2012). *Selaniklilere İkinci Mektup, İsa'nın geleceği gün*. İstanbul: Mat Yapım.
- Pınar, Övgü, (2017, 05 24). *BBC NEWS*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40027829> adresinden alınmıştır
- Platon. (2016). *Devlet*. (S. Eyüboğlu & M.A. Cimcoz, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Popper, Karl, (1989). *Açık Toplum ve Düşmanları* (Cilt 2). (M. Tunçay, Çev.) Ankara: Remzi Kitabevi.

- Rendueles, Cesar, (2017). Küresel Gerilemeden Postkapitalist Karşı-Hareketlere. H. Geiselberger içinde, *Büyük Gerileme: Zamanımızın Ruh Hali Üstüne Uluslararası Bir Tartışma* (s. 168-182). İstanbul: Metis Yayınları,.
- Reybrouck, David van, (2017). Sayın Başkan Juncker. H. Geiselberg içinde, *Büyük Gerileme* (s. 197-210). İstanbul: Metis Yayınları.
- Ritzer, George, (2010). *Küresel Dünya.*(M. Pekdemir, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Roosevelt, Franklin D. (1938). *The Public Pappers and Addresses* (Cilt 2). New York: Random House.
- Rosière, Stephane, Jones, Reece, (2012). Teichopolitics: Re-considering Globalisation Through the Role of Walls and Fences. *Geopolitics*, 217–234.
- Rossiter, Clinton (1938). *Constitutional Dictatorship: Crisis Goverment in the Modern Democracies*. New York: Harcourt Brace.
- Rousseau, Jean-Jacques, (2002). *İtirafılar* (Reşat Nuri Güntekin, Çev.) Ankara: Doruk Yayıncılık.
- Rousseau, Jean-Jacques, (2013). *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı Üzerine*. (R. Nuri İleri, Çev.)İstanbul: Say Yayınlan.
- Ruiz: S. Rodriguez, (2017). Walls to Keep People Out? Or Keep People In? An Analysis on the True Motivations Behind Physical Political Boundaries. *Critique: a worldwide student journal of politics*, 71-97.
- Rüthers, Bernd, (2003). 20'nci Yüzyılın Siyasi Düşünürü: Carl Schmitt. (H. Özcan, M. Şeker, Çev.) *Kamu Hukuku Arşivi*, 1, 135-145.
- Sacerdoti, Gilberto, (2007). *Kurban ve Egemenlik: Shakespeare'den Bruno'ya Avrupa'da Teoloji ve Siyaset*. (Z. Yılmaz, Çev.) Ankara: Dost Kitabevi.

- Sancar, Mithat (1997). “Devlet Aklı”, Hukuk Devleti ve “Devlet Çetesi”. *Birikim Dergisi*, Sayı: 93-94 - Ocak/Şubat, 80-90.
- Sancar, Mithat (1998). Yasallık ile Meşrûluk Geriliminde Hukuk Devleti. *Birikim Dergisi*, Sayı: 116 - Aralık, 36-44.
- Saygılı, Abdurrahman, (2014). Jean Bodin’in Egemenlik Anlayışı Çerçevesinde Kralın İki Bedeni Kuramına Kısa Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 63(1), 185-198.
- Schmitt, Carl, (1921). *Die Diktatur*. Münih-Leipzig: Duncker&Humbolt.
- Schmitt, Carl, (1957). *Verfassungslehre*. Berlin: Duncker and Humblot.
- Schmitt, Carl, (1974). *Der Nomos der Erde im Völkerrecht des Jus Publicum Europaeum*. Berlin: Duncker & Humblot.
- Schmitt, Carl, (1986). *Political Romanticism*. (G.Oakes, Çev.) London: The MIT Press.
- Schmitt, Carl, (1996). *The Leviathan in the State Theory of Thomas Hobbes*. (G.Schwab-E.Hilfstein, Çev.) USA: Greenwood Press.
- Schmitt, Carl, (2003). *Verfassungsrechtliche Aufsätze aus den Jahren 1924-1954: Materialien zu einer Verfassungslehre*. Berlin: Duncker & Humblot.
- Schmitt, Carl, (2004). *On the Three Types of Juristic Thought*. (J. W. Bendersky, Çev.) Connecticut , Westport, ABD: Praeger Publishers.
- Schmitt, Carl, (2005). *Siyasi İlahiyat*. (A. Emre Zeybekoğlu Çev.) Ankara: Dost Kitapevi.
- Schmitt, Carl, (2006). *The Nomos Of Earth*. New York: Telos Press Publishing.

Schmitt, Carl, (2008). *Constitutional Theory*. (J. Seitzer, Çev.) Londra: Durham: Duke University Press.

Schmitt, Carl, (2008). *Land und Meer, Eine weltgeschichtliche Betrachtung*. (S. Draghici, Çev.) Stuttgart: Klett-Cotta.

Schmitt, Carl, (2009). *Tarih ve Siyaset Üzerine İki Deneme - Roma Katolikliği ve Politik Form & Kara ve Deniz*. (G. Yıldız, Çev.) İstanbul: Paradigma.

Schmitt, Carl, (2011). Hobbes ve Descartes'te Bir Mekanizma Olarak Devlet. (E. Zeybekoğlu, Düz.) *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 969-980.

Schmitt, Carl, (2014). *Parlamenter Demokrasinin Krizi* (A. Emre Zeybekoğlu Çev.) Ankara: Dost Kitapevi.

Schmitt, Carl, (2014). *Siyasal Kavramı*. (E. Göztepe Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.

Schmitt, Carl, (2016). *Kanunilik ve Meşruiyet*. (M. C. Ozansü Çev.) İstanbul: İthaki Yayınevi.

Schmitt, Carl, (2017). *Partizan Teorisi*. (S. Bekiroğlu, Çev.) Ankara: Nika Yayınevi.

SputnikNews. (2017, 09 27). *Sputnik News*. Sputnik News Türkiye: <https://tr.sputniknews.com/abd/201709271030330153-trump-abd-meksika-sinir-duvar/> adresinden alınmıştır

Strauss, Leo, (2000). *Politika Felsefesi Nedir?* (S. Z. Hünler, Çev.) İstanbul: Paradigma Yayınları.

Strauss, Leo, (2011). *Doğal Hak ve Tarih*. (M. Erşen & P. Onur Çev.) İstanbul: Say yayınları.

- Şahin, Adil, Doğan, Atilla, (2017). Genel Kamu Hukuku Bağlamında Thomas Hobbes’u Yeniden Düşünmek: Burjuvazi Ve Monark Yandaşlığı ya da Burjuvazi ve Monark “In” – Tanrı “Out”. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(4), 333-352.
- Şenel, Alaeddin, (2002). *Siyasal Düşünceler Tarih*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Şimşek, Murat, (2016). Terörizm: Kavramsal Bir Çalışma. *Akademik Bakış Dergisi*(54), 319-335.
- Taşdemir, Fatma, (2006). *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*. Ankara: USAK Yayınları.
- Tavadze, Giorgi, (July 2013). Land And Sea: Carl Schmitt’s Philosophical Geography. *European Scientific Journal*, 49-50.
- Tesich, Steve, (1992). A Government of Lies. *Nation*, 12-14. (<https://www.questia.com/magazine/1G1-11665982/a-government-of-lies>) adresinden alınmıştır.
- Topakkaya, Arslan, (2006). Hegel’in Hukuk Felsefesinin Ana İlkeleri (Grundlinien der Philosophie des Rechtes) Adlı Eserinde Devletin Kurumsal Yapısının Ana Hatlarıyla Analizi. *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 189-202.
- Trump, Donald, (2017, 12 18). Trump Outlines National Security Strategy. *CNN*. Washington, Amerika Birleşik Devletleri: CNN News.
- Tuğrul, Saime, (2013). Tek Tanrı’nın Askın Egemenliğinden Siyasinin İçkin Egemenliğine. *Amme İdaresi Dergisi*, 46,(1), 153-175.
- Türk, Bahadır, (2016). Radikal Demokraside Siyasal Temsil Sorununu Carl Schmitt Üzerinden Düşünmek. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*(27), 167-182.

- Türk, Duygu, (2013). *Öteki, Düşma Olay: Levinas, Schmitt, Badiou'da Etik Ve Siyaset*. Ankara: Metis Yayınları.
- Türköz, Şükrü, (2016, Nisan). Küresel Terörizm Sorununa Güvenlik Perspektifli Bir Yaklaşım. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 153-162.
- TÜRKSAM. (2018, Haziran 13). *Avrupa Birliği, Sınır Güvenliği ve Göç Bütçesini Artıracak*. Eylül 2018, 15 tarihinde Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi: <http://turksam.org/turksam-goc-gocmen-bulteni-13-haziran-2018> adresinden alındı
- U.S.C.B. (2018, 29 07). *U.S. and World Population Clock*. 29 07, 2018 tarihinde United State Census Bureau: <https://www.census.gov/> adresinden alındı
- Uzun, Ertuğrul, (2014). Hukukun Saf Kuramı-Okuma Notları. *Hukuk Kuramı, C. 1: 5, Eylül-Ekim*, 52-63.
- Vinx, Lars, (2014, Ağustos 07). *Carl Schmitt*. (E. N. Zalta, Düz.) 01 04, 2018 tarihinde Stanford Encyclopedia of Philosophy: <https://plato.stanford.edu/entries/schmitt/> adresinden alındı
- Weber, Max, (2006). *Meslek Olarak Siyaset*. (A. Timuçin & M. Sert, Çev.) İstanbul: Chiviyazıları Yayınevi.
- Wilkins, Katelyn, (2014). Hobbesian Liberalism: A Study of ProtoLiberal Ideas in Leviathan. *College Language Association Journal* , 84-96.
- Wilson, Thomas M., Donnan, Hastings (2002). *Sınırlar: Kimlik Ulus ve Devletin Uçları*. (Z. Yaş, Çev.) Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Yalvaç, Faruk, (2008). *Hegel'in Uluslararası İlişkiler Kuramı : Dünya Tini, Devlet ve Savaş*. Ankara: Phoenix Yayınevi.

Yeşilçayır, Celal, (2017). Carl Schmitt'in Liberalizm Eleştirisi. *Mavi Atlas*, 22-43.

Yıldız, Aslı., Soyluk, Asena, Sarıcioğlu, Pelin, (2018). Geçmişten Günümüze Sınır Duvarları. *Asia Minor Studies*, 6(AGP Sempozyum Özel Sayısı1), 1 - 17.

Zeybekoğlu, Emre, (2009). *Carl Schmitt'in 20. Yüzyıl Devlet Ve Siyaset Kuramına Katkısı*, Doktora Tezi İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .

Žižek, Slavoj, (2017). Popülist Cazibe. H. Geiselberger içinde, *Büyük Gerileme* (s. 211-224). İstanbul: Metis Yayınları.

